

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร

ปริญญาโท
ของ
ญาติา หลาวเพชร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
ธันวาคม 2544
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๒๓๔
๕๖๗๘
๙๐๑๒

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร

๑๒๓๔๕๖๗๘๙๐

บทคัดย่อ
ของ
ญาติา หลาวเพชร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
ธันวาคม 2544

ญาดา หลาวเพชร. (2544). *บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาด*

ทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร. ปริญญาโท กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตราภรณ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำฉิม.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มจำแนกตามเพศและวัย 2) เพื่อจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้านในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม 3) เพื่อเปรียบเทียบความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นที่มีเพศและวัยแตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 600 คน ที่ได้มาจากการสุ่มหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา เป็นแบบประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และแบบวัดบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ t -test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษาค้นคว้า สรุปได้ดังนี้

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เฉพาะในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

2. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ด้านที่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ บทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของมารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย และบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของบิดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ในวัยรุ่นกลุ่มรวม กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย สำหรับ บทบาทด้านสหนาการ และ บทบาทด้านการแก้ปัญหาของมารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้เฉพาะกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง แต่บทบาทด้านการแก้ปัญหาของมารดาสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ในทิศทางตรงข้าม

3. วัยรุ่นเพศชาย และวัยรุ่นเพศหญิง มีความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน
และวัยรุ่นตอนปลายกับ วัยรุ่นตอนกลางมีความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น
ส่วนวัยรุ่นตอนกลางกับวัยรุ่นตอนปลายมีความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน

FATHER'S ROLES MOTHER'S ROLES AND EMOTIONAL INTELLIGENCE OF
ADOLESCENT STUDENTS IN BANGKOK

AN ABSTRACT

BY

YADA LAOWPHET

Presented in partial fulfillment of the requirements
for the Master of Education degree in Developmental Psychology
at Srinakharinwirot University

December 2001

Yada Laowphet. (2001). *Father's Roles ,Mother's Roles and Emotional Intelligence of Adolescent Students in Bangkok*. Master thesis, M.Ed (Developmental Psychology). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee : Assoc.Prof. Duangduen Satraphat, Assist. Prof. Pranot Kaochim.

The purposes of this research were : 1) to study the relationship between father's roles, mother's roles in influencing emotional intelligence of adolescents. The study also focuses on this influence in a variety of sample groups that have different sex and ages. , 2) to rank the importance of father's roles , mother's roles in predicting emotional intelligence of adolescents in whole group and each subgroup and 3) to compare emotional intelligence of adolescents with different sex or age .

The samples of this study were 600 Mathayom Suksa 2 , 5 of secondary schools and second year students of the university in Bangkok . They were drawn by a multistage random sampling technique. The instruments employed in this study were a father - mother's role questionnaire and a emotional intelligence questionnaire. The data were analysed by t- test, one-way analysis of variance, Pearson product moment correlation, and multiple regression analysis.

The finding were as follows ;

1. The roles of father and mother, as a whole or independent, correlate with emotional intelligence in overall, female and mid-adolescence group .

2. Sub-dimensions of father's, and mother's role that were able to significantly predict emotional intelligence were father's and mother's societal model, mother's recreation sub-role, and mother's problem solving sub-role. The most important predictor was the mother' s societal model sub-role dimension which significantly predicted emotional intelligence in the whole group and every subgroup except for the late adolescence subgroup . Father' s societal model sub-role dimension significantly predicted emotional intelligence in whole group , female and late adolescent. Mother's recreation sub-role dimension predicted emotional intelligence in female group, while mother's problem solving sub-role dimension was a negative predictor of emotional intelligence in female group.

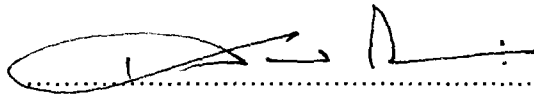
3. Male and female were not significantly different in emotional intelligence. Late and middle adolescent had higher level of emotional intelligence than early adolescent. Moreover, middle and late adolescent were not significantly different in the level of emotional intelligence .

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นใน
กรุงเทพมหานคร

ของ
นางสาวญาดา หลาวเพชร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

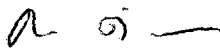

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

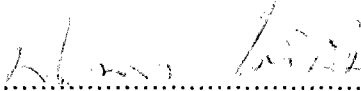
วันที่ 3๐ เดือน ธันวาคม พ.ศ. 2544

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

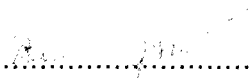
..... ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตราภักดิ์)

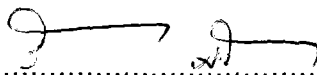
..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประณต คำฉิม)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมณ)

..... กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัฒนา ศรีสัตย์วาจา)

ปริญญาโทฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย
ทุนศาสตราจารย์ ดร. กานดา ณ ถลาง

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความกรุณาอย่างสูงจาก รองศาสตราจารย์ ดร. ดวงเดือน ศาสตรภักดิ์ ประธานควบคุมปริญญานิพนธ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำนิม กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำ ความรู้ ข้อคิดเห็น และช่วยแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ อัจฉรา สุขารมณ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วัฒนา ศรีสัตย์วาจา ที่กรุณาเป็นกรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติมสำหรับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้อำนวยการ และครูอาจารย์ของโรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขอบใจนักเรียนที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณ คณบดีและเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ขอขอบใจนักศึกษาที่ให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี

ขอกราบขอบพระคุณทูลสนับสนุนการวิจัย ทนศาสตราจารย์ ดร. กานดา ณ กลาง เพื่อสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ ร่วมชั้นปีเดียวกับผู้วิจัย (วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ) ทุกท่าน และคุณอารยา ประเสริฐชัย ที่เป็นพี่ปรึกษาและช่วยเหลือเป็นกำลังใจด้วยดีตลอดมา

ท้ายสุดนี้ ผู้วิจัยขอโน้มรำลึกถึงพระคุณของ บิดามารดา และพี่น้อง ของผู้วิจัยที่ให้การสนับสนุนเป็นกำลังใจ และคอยให้ความช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน ทำให้การทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี ขอระลึกถึงพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่เคยถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้ผู้วิจัย ได้นำมาใช้เพื่อการศึกษาจนถึงทุกวันนี้

ญาดา หลาวเพชร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
✓ ภูมิหลัง	1
✓ ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	6
✓ ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	7
✓ ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	7
✓ การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง	7
✓ ตัวแปรที่ศึกษา	8
✓ นิยามศัพท์เฉพาะ	9
✓ นิยามปฏิบัติการ	10
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	16
ความหมายและพัฒนาการของวัยรุ่น	17
ความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	22
ความหมายของความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	24
ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	26
ความเชื่อเกี่ยวกับความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	28
องค์ประกอบของความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	30
แนวทางการพัฒนาความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	40
ลักษณะของบุคคลที่มีความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	45
ประโยชน์ของความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	47
ปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดฉวยฉลาดทางอารมณ์	49
บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา	53
ความหมายของบทบาท	53
บทบาทของบิดา	55

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ) บทบาทของมารดา	67
ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา	67
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาด ทางอารมณ์	71
✓ สมมติฐานในการวิจัย	76
✓ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	77
การกำหนดประชากรและเลือกกลุ่มตัวอย่าง	77
✓ เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	80
✓ การเก็บรวบรวมข้อมูล	85
การวิเคราะห์ข้อมูล	86
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	86
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	87
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	87
การเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูล	88
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	104
สังเขปความมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	104
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	108
✓ อภิปรายผล	110
ข้อเสนอแนะ	121
บรรณานุกรม	123
ภาคผนวก	131
ประวัติย่อผู้วิจัย	148

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียนและเพศ	80
2 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเมื่อจำแนกตามตัวแปรเพศ และวัย	88
3 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้าน และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่น ในกลุ่มรวม	89
4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้าน กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์	91
5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นกลุ่มรวม	93
6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มเพศชาย	94
7 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง	96
8 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น	98
9 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง	99
10 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย	100
11 การเปรียบเทียบคะแนนความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นที่มีเพศต่างกัน	101
12 การเปรียบเทียบความแปรปรวนของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ระหว่าง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย	102
13 เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนความเฉลียวฉลาดทาง อารมณ์ของวัยรุ่นที่มีอายุแตกต่างกัน	103

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ปัจจุบันสภาพสังคมไทย เปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม วัฒนธรรมตะวันตกที่มุ่งเน้นความเจริญทางวัตถุ เข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในการดำเนินชีวิตมากขึ้น ความต้องการในการสร้างฐานะทางสังคม การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการอยู่รอดในสังคม เกิดขึ้นในความคิดและความรู้สึกส่วนใหญ่ของคนในปัจจุบัน บิดามารดามุ่งหวังให้ลูกของตนเป็นคนเก่ง สนับสนุนให้บุตรหลานได้เล่าเรียนสูงๆ เพราะการศึกษาทำให้บุคคลแตกต่างกันในหน้าที่การงาน ฐานะ และเกียรติยศ ชื่อเสียง ผู้ปกครองจำนวนมากให้ความสำคัญต่อพัฒนาการทางด้านสติปัญญา จากการศึกษาของวันเพ็ญ พิศาลพงษ์ และคณะ (2526) พบว่า บิดามารดาส่วนใหญ่ในกลุ่มตัวอย่างทั่วกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด รายงานว่าสิ่งที่ตนเน้นมากที่สุดในการอบรมเลี้ยงดูบุตร คือ การให้บุตรของตนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด รองลงมาได้แก่ การให้กินอิ่มนอนอุ่น มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจปลอดโปร่ง อารมณ์ดี เข้าใครเข้าได้ และมีคุณธรรมประจำใจ โดยให้ความสำคัญเรียงตามลำดับ บิดามารดาจึงมักจะเข้มงวดในเรื่องการเรียนของลูก เด็กถูกบังคับและถูกจัดให้เรียนมากเกินไป เด็กบางคน บิดามารดาจัดให้เรียนพิเศษ เพื่อสอบแข่งขันเข้าโรงเรียนที่มีชื่อเสียง หรือสอบเข้ามหาวิทยาลัย ในปัจจุบันจึงมีเด็กจำนวนมากถูกอบรมเลี้ยงดู ให้มีความฉลาดทางสติปัญญา ขาดการพัฒนาทางด้านอารมณ์และจิตใจ ขาดระเบียบวินัย การอดทนรอคอย การยับยั้งชั่งใจ และการควบคุมตนเอง ไม่คำนึงถึงจิตใจผู้อื่น มีปัญหาในด้านมนุษยสัมพันธ์ ไม่สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งทางอารมณ์ของตนเอง เห็นได้จากข่าวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์และทีวี เด็กบางคนมีสติปัญญาเฉลียวฉลาด แต่ขาดการเรียนรู้ที่จะระงับอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง เนื่องจากขาดสติ และใช้อารมณ์ชั่ววูบในการตัดสินใจแก้ปัญหา เช่น กรณี นักศึกษาแพทย์คนหนึ่ง มาหั่นศพแฟนสาว เนื่องจากโมโหจนควบคุมอารมณ์ตนเองไม่ได้ หรือเด็กบางคนไม่สามารถที่จะเผชิญกับความกดดัน ความผิดหวัง ความเสียใจ และหาทางออก หรือแก้ปัญหาโดยการทำลายตนเอง ดังกรณี นักศึกษามหาวิทยาลัย หอการค้าไทยฆ่าตัวตายเนื่องจากพลาดหวังจากเกียรตินิยม นอกจากนี้ แพทย์หญิง วันเพ็ญ บุญประกอบ

จิตแพทย์เด็ก กล่าวไว้ว่า เด็กเติบโตขึ้นในปัจจุบัน มีปัญหาทางด้านอารมณ์ และจิตใจมากขึ้น โดยเฉพาะโรคซึมเศร้าวิตกกังวล ติดสารเสพติด มีความก้าวร้าวรุนแรง มีปัญหาในการปรับตัว และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำ (วันเพ็ญ บุญประกอบ. 2543 : 14)

แนวทางหนึ่งในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ เพื่อลดปัญหาสังคม และให้บุคคลอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้น ดร. นันทนา วงษ์อินทร์ กล่าวว่า การพัฒนามนุษย์นั้นจะต้องพัฒนาใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความคิด (Cognitive) ด้านพฤติกรรมการแสดงออก (Behavior) และด้านอารมณ์ ความรู้สึก (Affective) เพราะในชีวิตประจำวัน เราใช้ทั้ง 3 ด้านผสมผสานกันยากที่จะแยกออก แต่ในทางปฏิบัติ จะเห็นว่า เรามุ่งเน้นพัฒนาในด้าน ความรู้ ความคิด และทักษะ มากกว่าด้านอารมณ์ และความรู้สึก (นันทนา วงษ์อินทร์. 2543 : 20) ซึ่งในปัจจุบันนี้เป็นที่ปรากฏชัดเจนแล้วว่า ความสามารถด้านความรู้ ความคิด หรือความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว ไม่สามารถทำให้เด็กประสบความสำเร็จ หรือดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข จากการศึกษาทางจิตวิทยา พบว่า คนที่มีสติปัญญาสูงจำนวนมาก ประสบความล้มเหลว ในด้านการทำงาน และชีวิตครอบครัว เช่น ผลการศึกษาของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ที่ทำการศึกษาย้อนหลัง เกี่ยวกับความสำเร็จในการทำงาน โดยศึกษา จากนักเรียนที่เรียนในช่วงปี 1940 จำนวน 95 คน เป็นการศึกษาระยะยาวติดตามจนถึงวัยกลางคน พบว่า นักศึกษาที่จบการศึกษา และได้คะแนนผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนในระดับสูง มักไม่ค่อยประสบความสำเร็จเมื่อเทียบกับนักศึกษาที่ได้คะแนนต่ำกว่าทั้งในด้านหน้าที่การงาน และความสุขในครอบครัว (ทศพร ประเสริฐสุข. 2542 : 23) ผลการวิจัยหลายเรื่องพบว่า สติปัญญา เป็นส่วนประกอบต่อความสำเร็จในด้านต่างๆ ของบุคคลเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ อีก 80 เปอร์เซ็นต์ เป็นเรื่องของการเข้าสังคม ความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรับรู้อารมณ์ของตนเอง สามารถจัดการกับอารมณ์ และความตึงเครียด ซึ่งอาจถือได้ว่า สิ่งเหล่านี้ คือ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (จอม ชุ่มช่วย. 2540 : 57)

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) เป็นความสามารถของบุคคลต่อการตระหนักรู้ในความคิด ความรู้สึกและภาวะอารมณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น กับตนเองและผู้อื่น มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตน ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิต โดยมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นๆ (Gibbs. 1995 : 28 ; citing Salovey & Mayer. 1990) ความเฉลียวฉลาดทาง

อารมณ์มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จ และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข จากองค์ประกอบในด้านต่างๆ ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เช่น การตระหนักรู้ และเข้าใจความ รู้สึกของตนเอง รู้จุดเด่น จุดด้อยของตน ย่อมทำให้ดำเนินชีวิตไปในทิศทางที่เหมาะสม รู้จักเสริมจุดเด่น และลดจุดด้อยของตนเอง ดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า การควบคุมอารมณ์ ตนเองและแสดงอารมณ์อย่างเหมาะสม ย่อมทำให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ช่วยลดความขัดแย้ง และปัญหาความรุนแรงในสังคม การมีแรงจูงใจในตนเอง ทำให้สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อ จนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย และการมีทักษะทางสังคม ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ย่อมทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มีความสุข และประสบความสำเร็จในด้าน การศึกษา การทำงาน และ ชีวิตครอบครัว (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2542 : 12 - 16) ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลขาดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ แล้วจะเป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ต่ำ ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ ไม่มีความอดทน อดกลั้น ต่อสภาพที่กดดันอยู่ มุ่งแต่จะสนองความต้องการของตนเองเป็นใหญ่ ก่อให้เกิดความขัดแย้งกับบุคคลอื่น และไม่สามารถรักษาสัมพันธภาพกับผู้อื่นไว้ได้ นายแพทย์ เทอดศักดิ์ เดชคง จิตแพทย์ โรงพยาบาล เจริญกรุงประชารักษ์ กล่าวว่า พฤติกรรมที่เป็นปัญหาต่างๆ ของเด็กวัยรุ่น เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การวิวาทชกต่อย ล้วนเป็นผลมาจาก เด็กขาดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2542 : 20 - 24)

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อรับกับสภาพใหม่ของการเป็นผู้ใหญ่ จึงเป็นช่วงหนึ่งที่มีความสำคัญของชีวิต เป็นวัยที่เรียกได้ว่าเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เป็นวัยที่มีปัญหาในเรื่องของการปรับตัว และคุณลักษณะด้านความมั่นคงทางอารมณ์ กล่าวคือ มีอารมณ์เปลี่ยนแปลงได้ง่าย หวั่นไหว วิตกกังวลมีอารมณ์รุนแรง เกิดความเครียดทางอารมณ์ได้ง่าย รวมทั้งวัยรุ่นยังไม่สามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี มักมีความขัดแย้งกับบุคคลต่างๆ (ศรีธรรม ฐานะภูมิ. 2529 : 79) ด้วยเหตุนี้วัยรุ่นจึงมีความยากลำบากในการปรับตัว เช่น มีปัญหาพฤติกรรมก้าวร้าว หรือพัฒนาไปเป็นอาชญากรรม ในวัยผู้ใหญ่ บิตามารดา ที่มีความอดทนยอมรับ เห็นอกเห็นใจ จะช่วยให้วัยรุ่นมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่มั่นคง สามารถควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ให้เหมาะสม และสามารถระงับอารมณ์ได้ดี เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ

เมื่อพิจารณาสถาบันต่างๆในสังคม ที่มีความเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน พบว่า สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันทางสังคมที่สำคัญยิ่งที่มีอิทธิพลต่อการวางรากฐานพัฒนาการของบุตร โดยเฉพาะบิดามารดา นับว่าเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอันดับแรกของครอบครัวในการสร้างลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพของเด็ก บิดามารดานอกจากเป็นผู้ถ่ายทอดลักษณะและคุณสมบัติต่างๆให้แก่เด็ก โดยผ่านกระบวนการทางพันธุกรรมแล้ว บิดา มารดา ยังมีส่วนในการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อม กำหนดแบบแผนการดำเนินชีวิตให้แก่บุตร ตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการของบุตรในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งหล่อหลอม บุคลิกภาพ นิสัย จิตใจ อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรม แสดงการออกของเด็กให้แตกต่างกันไป บิดา มารดา จึงเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อบุตรเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ส่งผลต่อบุคลิกภาพ พฤติกรรม และพัฒนาการของบุตร ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา นอกจากบทบาทในด้านการอบรมเลี้ยงดูบุตรแล้ว ทั้งบิดาและมารดา ยังมีบทบาทหน้าที่ที่สำคัญต่อบุตรและครอบครัว ได้แก่ บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว บทบาทด้านการแก้ปัญหา และบทบาทด้านสหพันธนาการ (เพয়ারี ผลภาค. 2539 : 45 ; อ้างอิงจาก Anderson. 1982 ; citing Eversoll. 1974)

บทบาทของบิดาบทบาทของมารดา มีส่วนสำคัญในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร จากการศึกษาของ ซาบีโร พบว่า การอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก โดยบิดามารดาที่อบรมเลี้ยงดู แบบให้เหตุผล เด็กจะมีลักษณะเป็นผู้นำและผู้ตามได้ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นเด็กที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความหนักแน่น ควบคุมอารมณ์ และปรับตัวได้ดี (อัจฉรา สุขารมณ. 2542 : 2 ; อ้างอิงจาก Shapiro. 1997) บิดา มารดา ที่ให้คำแนะนำ อธิบาย ให้อิสระ ให้กำลังใจ ฝึกความรับผิดชอบ ให้แก่บุตรอบรมเลี้ยงดูด้วยบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย มีความไว้วางใจ รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน จะส่งผลให้บุตรมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูง (วีระวัฒน์ บันนิตามัย. 2542 : 155 ; อ้างอิงจาก Shapiro. 1997) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาร์ติเนส พอนส์ (Martinez - Pons. 1998) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของบิดา มารดา ต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของเด็กนักเรียน เกรด 7 และเกรด 8 อายุ 11-15 ปี จำนวน 109 คน โดยพฤติกรรมของบิดา มารดา ประกอบด้วย พฤติกรรมด้านต่างๆ 4 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านการเป็นตัวแทน การสนับสนุนส่งเสริม การฝึกหัดให้คำแนะนำ และการให้รางวัล ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ของ

บิตา มารดาสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตรได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 และ วีระวัฒน์ บันนิตามัย (2542) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านชีวิตประจำวันกับความสามารถด้านเชาวน์ปัญญาของนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 845 คน ผลการศึกษาพบว่า สภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความเอื้ออาทร การรู้จักอารมณ์ผู้อื่น วุฒิภาวะทางอารมณ์ การควบคุมด้านอารมณ์ และการรู้จักตนเอง และยังพบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจของครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเอื้ออาทร การตระหนักถึงอารมณ์ผู้อื่น การมีแรงจูงใจที่ดี และการรู้จักตนเอง ส่วนอาชีพของบิดามารดามีความสัมพันธ์กับความสามารถในการรู้จักตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิจัยจำนวนมาก พบว่า วิถีปฏิบัติของพ่อแม่ ต่อบุตร เช่น การฝึกวินัย อย่างเข้มงวด ความเห็นอกเห็นใจ ความรัก ความอบอุ่น จะส่งผลต่อสภาวะอารมณ์ของเด็ก (Goleman. 1995 : 185 - 190)

ไกลแมน กล่าวถึงความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ว่า ไม่ได้ถูกกำหนดตายตัวจาก พันธุกรรม แต่เกิดจากการเรียนรู้ ระดับประสบการณ์ของบุคคล สามารถส่งเสริมและพัฒนา ให้เพิ่มขึ้นได้ จากองค์ประกอบหลายๆ อย่าง เช่น ครอบครัว โรงเรียน ภาวะแวดล้อม วัฒนธรรม การพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ต้องใช้ความอดทน เอาจริงเอาจัง การฝึกอบรมพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ตามหลักสูตรระยะสั้น หรือปฏิบัติตามคู่มือ จะไม่สามารถพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้มากเท่ากับการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวันโดยเริ่มตั้งแต่เด็ก (Goleman. 1998 : 7) โดยเฉพาะบิตา มารดา เป็นผู้ใกล้ชิดกับบุตร ตั้งแต่อายุยังน้อยจนกระทั่งเติบโตเป็นวัยรุ่น การพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ย่อมกระทำได้จาก การอบรมเลี้ยงดู การเป็นแบบอย่างที่ดีของพ่อแม่ รวมทั้งการ สอนทักษะทางอารมณ์ลักษณะต่างๆ ที่เหมาะสมกับเด็ก จะช่วยให้เด็กพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และใช้ศักยภาพทางอารมณ์ของตนอย่างเต็มที่ (จอม ชุ่มช่วย. 2540 : 60 - 61)

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นส่วนสำคัญทำให้บุคคลประสบความสำเร็จในการทำงาน ครอบครัว และการดำเนินชีวิต ช่วยลดความขัดแย้ง ความก้าวร้าวรุนแรงในสังคม และจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในต่างประเทศ พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา มีอิทธิพลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร และในสังคมไทย ปัจจุบัน บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา เป็นไปในแนวทางเดียวกับ

บทบาทของบิดา มารดา ในต่างประเทศ เนื่องจากในรอบ 30 ปี ที่ผ่านมามีสังคมไทย มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สภาพเศรษฐกิจ ค่านิยม และลักษณะครอบครัวเปลี่ยนไป ชาย หญิง มีความเท่าเทียมกันมากขึ้น ทำให้มีผลกระทบต่อบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา มารดาต้องออกไปประกอบอาชีพนอกบ้านเพื่อส่งเสริมรายได้ให้แก่ครอบครัว บิดาจึงต้องมีส่วนช่วยในการดูแลบ้าน และเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ดังนั้นจึงถือได้ว่า บิดาและมารดาต่างมีหน้าที่ต่อบุตรในด้านต่าง ๆ เช่นเดียวกัน

สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า ในสังคมไทย บทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ จะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร และบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาด้านใดมีอิทธิพลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร ซึ่งผลการวิจัยจะเป็นแนวทางกระตุ้นเตือน แนะนำให้ความรู้ บิดา มารดา ให้เห็นความสำคัญในบทบาทของตนเองที่มีอิทธิพลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร เพื่อเด็กที่เติบโตเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า จะมีทั้งความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย เพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
2. เพื่อจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้านในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
3. เพื่อเปรียบเทียบความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่นระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

ความสำคัญในการศึกษาค้นคว้า

ผลของการวิจัยคาดว่าจะได้รับผลประโยชน์ดังต่อไปนี้

1. ได้ความรู้เชิงทฤษฎี เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น ซึ่งสามารถนำไปเป็นแนวทางค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับตัวแปรเหล่านี้ ในกลุ่มตัวอย่างอื่นหรือในด้านความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ต่อไป
2. ถ้าผลการศึกษา พบว่าความสัมพันธ์ระหว่าง บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร สามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางกระตุ้นเตือนและแนะนำความรู้ให้บิดามารดาได้เห็นความสำคัญในบทบาทของตัวเอง และร่วมมือกันในการให้การอบรมเลี้ยงดูหรือปรับบทบาทให้เหมาะสมเพื่อพัฒนาบุตรให้เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียน นักศึกษาชาย-หญิง ที่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 91 โรงเรียน จำนวนนักเรียนทั้งหมด 66,857 คน และที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐที่เปิดสอนในสาขาสังคมศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ตามที่ ISCED (International Standard Classification of Education) จำแนกไว้ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร มี 4 มหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาทั้งหมด 16,611 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียน นักศึกษา ชาย-หญิงที่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ซึ่ง กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้

จากการสุ่มตัวอย่างประชากร ด้วยวิธีการสุ่มตัวแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีค่าความเชื่อมั่น 92.5 % ($\alpha = 0.5$) ซึ่งเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size Table) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 202 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 202 คน และนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในสาขาสังคมศาสตร์ จำนวน 50 คน สาขาวิทยาศาสตร์จำนวน 46 คน สาขาแพทย์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจำนวน 50 คน สาขาวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 50 คน รวม 196 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 600 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

ลักษณะการศึกษาแบ่งออกเป็น

3.1 การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับความเจ็บปวดของอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย

3.1.1 ตัวแปรที่หาความสัมพันธ์

- บทบาทของบิดาโดยรวมและแต่ละด้าน
- บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้าน
- ความเจ็บปวดทางอารมณ์

3.1.2 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่

- เพศ
 - ชาย
 - หญิง
- วัย
 - วัยรุ่นตอนต้น
 - วัยรุ่นตอนกลาง
 - วัยรุ่นตอนปลาย

3.2 การจัดลำดับความสัมพันธ์ของตัวแปร บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้านในการทำนายความเจ็บปวดทางอารมณ์ ของนักเรียน วัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

3.2.1 ตัวแปรเกณฑ์ คือ

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

3.2.2 ตัวแปรทำนาย ได้แก่

บทบาทของบิดาแต่ละด้าน

บทบาทของมารดาแต่ละด้าน

3.2.3 ตัวแปรจัดกลุ่ม ได้แก่

- เพศ ชาย

หญิง

- วัย วัยรุ่นตอนต้น

วัยรุ่นตอนกลาง

วัยรุ่นตอนปลาย

3.3 การศึกษาเปรียบเทียบความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย และเพศหญิง ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย

3.3.1 ตัวแปรต้น คือ เพศ แบ่งเป็น ชาย

หญิง

วัย แบ่งเป็น วัยรุ่นตอนต้น

วัยรุ่นตอนกลาง

วัยรุ่นตอนปลาย

3.3.2 ตัวแปรตาม คือ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

นิยามศัพท์เฉพาะ

นักเรียนวัยรุ่น หมายถึง นักเรียน นักศึกษา ชาย-หญิง ที่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา มีอายุระหว่าง 13-21 ปี ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และในระดับอุดมศึกษา ชั้นปีที่ 2 จาก มหาวิทยาลัยของรัฐ ที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร

1. วัยรุ่นตอนต้น หมายถึง นักเรียนชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุระหว่าง 13-15 ปี ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

2. วิทยาลัยตอนกลาง หมายถึง นักเรียน ชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุระหว่าง 16-18 ปี ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร

3. วิทยาลัยตอนปลาย หมายถึง นักศึกษา ชาย-หญิง ที่กำลังศึกษาในระดับอุดมศึกษา ชั้นปีที่ 2 อายุระหว่าง 19-21 ปี จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ที่อยู่ในเขตในกรุงเทพมหานคร

นียมปฏิบัติกร

1. บทบาทของบิดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดาที่ปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน ดังนี้

1.1 บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการดูแลบุตรให้มีการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่

- 1.1.1 ดูแลรักษาสุขภาพร่างกาย
- 1.1.2 อบรมเลี้ยงดูบุตรเมื่อบุตรเข้าสู่วัยรุ่น
- 1.1.3 ดูแลบุตรเมื่อบุตรไม่สบาย
- 1.1.4 รับฟังความคิดเห็นของบุตร
- 1.1.5 สนใจพฤติกรรมต่างๆ ของบุตร
- 1.1.6 ยอมรับสภาพอารมณ์ของบุตร

1.2 บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม หมายถึง พฤติกรรมของบิดา ในอันที่จะพัฒนาความรู้สึกของบุตรต่อสังคม ได้แก่

- 1.2.1 กำหนดกฎระเบียบต่างๆ สำหรับบุตร
- 1.2.2 ร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา
- 1.2.3 ติดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม
- 1.2.4 อาสาในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน
- 1.2.5 เป็นแบบอย่างทางด้านระเบียบวินัย
- 1.2.6 สั่งสอนให้บุตรแสดงบทบาทที่สังคมนิยม

1.3 บทบาทด้านการแก้ปัญหา หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจ
ปัญหาซึ่งสมาชิกในครอบครัวประสบ ได้แก่

- 1.3.1 การช่วยเหลือบุตรแก้ปัญหาต่างๆ
- 1.3.2 แก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
- 1.3.3 ตัดสินปัญหาที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตร
- 1.3.4 ตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว
- 1.3.5 ตัดสินใจเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายของครอบครัว
- 1.3.6 ตัดสินใจเกี่ยวกับสถานที่ศึกษาเล่าเรียนของบุตร

1.4 บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมของบิดาเกี่ยวกับการ
หารายได้ของครอบครัว ได้แก่

- 1.4.1 ให้ความสำคัญในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัว
- 1.4.2 หารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อบุตรเติบโตขึ้น
- 1.4.3 เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
- 1.4.4 สนใจโปรแกรมต่างๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น
- 1.4.5 วางแผนทางการเงินของครอบครัว
- 1.4.5 ให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่การงานเป็นลำดับแรก

1.5 บทบาทด้านสันตนาการ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
ในเวลาว่างให้แก่สมาชิกในครอบครัว ได้แก่

- 1.5.1 การส่งเสริมบุตรให้ร่วมกิจกรรมในเวลาว่าง
- 1.5.2 สนใจในกิจกรรมยามว่างของบุตร
- 1.5.3 หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว
- 1.5.4 หาเวลาว่างในแต่ละครั้งเพื่อจัดกิจกรรม
- 1.5.5 หาเวลาว่างสำหรับสมาชิกในครอบครัวเพื่อสันตนาการ
- 1.5.6 รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดีอยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในเวลาว่าง

กับบุตร

2. บทบาทของมารดา หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของมารดาที่
ปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย บทบาท 5 ด้าน เช่นเดียวกับ บทบาทของบิดา
ในข้อ 1.1-1.5

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา สามารถวัดได้โดยใช้แบบสอบถามวัดบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่าพฤติกรรม 4 อันดับ โดยบุตรเป็นผู้ประเมินพฤติกรรมของบิดาและมารดา ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านอบรมเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันตนาการ แบบวัดนี้ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลง และปรับปรุงมาจากแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ของ เพียวรี ผลภาค (2539 : 173 - 178) และแบบสอบถามบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น ของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเซาวกุล (2543 : 119 - 124)

3. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ถึงความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง มีความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีแรงจูงใจในตนเอง สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งสามารถรับรู้เข้าใจอารมณ์ ความรู้สึกของผู้อื่นและตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีทักษะทางสังคมในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 ด้าน โดยแบ่งเป็นความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence) 3 ด้าน และความสามารถทางสังคม (Social Competence) 2 ด้าน แต่ละด้านประกอบด้วยองค์ประกอบย่อยรวม 25 องค์ประกอบย่อย

องค์ประกอบด้านความสามารถส่วนบุคคล

1. ตระหนักรู้ในตนเอง (Self Awareness) หมายถึง การตระหนักรู้ในอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองตามความเป็นจริง รวมทั้งรู้ผลของอารมณ์ที่เกิดขึ้น สามารถประเมินตนได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถ และคุณค่าของตนเอง

1.1 การตระหนักรู้อารมณ์ของตนเอง (Emotion Awareness) หมายถึง มีความสามารถในการระบุภาวะอารมณ์ของตนเองได้อย่างถูกต้อง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกนั้น ๆ และคาดคะเนผลที่จะตามมาได้

1.2 การประเมินตนเองได้อย่างถูกต้อง (Accurate Self - Assessment) หมายถึง สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริงรู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง

1.3 ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self- Confidence) หมายถึง มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถและคุณค่าภายในตนเอง

2. ความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self Regulation) คือความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในได้อย่างเหมาะสม เป็นคนซื่อสัตย์ น่าไว้วางใจ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ มีความสามารถในการปรับตัวยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีความคิดเปิดกว้างกับข้อมูลใหม่ ๆ

2.1 การควบคุมตนเอง (Self Control) หมายถึง การควบคุมอารมณ์ และแรงกระตุ้นภายในตนเองได้อย่างเหมาะสม

2.2 เป็นที่ไว้วางใจ (Trustworthiness) หมายถึง เป็นคนซื่อสัตย์เป็นที่ไว้วางใจ มีคุณธรรม

2.3 รู้จักคิดในการกระทำสิ่งต่าง ๆ แสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติของตน (Conscientiousness)

2.4 มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) หมายถึง สามารถยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

2.5 สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (Innovation) หมายถึง การเปิดกว้างกับความคิด วิธีการและข้อมูลใหม่ ๆ

3. มีแรงจูงใจ (Motivation) สามารถสร้างแรงจูงใจและจูงใจตนเองได้ โดยใช้แนวโน้มจากอารมณ์นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ มีความผูกพันยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่ม และองค์การ มีความคิดริเริ่ม และพร้อมที่จะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส มองโลกในแง่ดี เผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จบรรลุเป้าหมาย

3.1 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Drive) หมายถึง พยายามที่จะปรับปรุงให้ได้มาตรฐานอันดีเลิศ

3.2 มีความผูกพัน (Commitment) ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและองค์การ

3.3 ความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึง มีความคิดใหม่ ๆ และพร้อมจะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส

3.4 มองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึง สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จตามเป้าหมาย

องค์ประกอบด้านความสามารถทางสังคม (Social Competence)

4. ความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น รับรู้ในความต้องการและส่งเสริมผู้อื่นตามความสามารถของเขา มีจิตใจใฝ่บริการ รับรู้ในความต้องการของผู้อื่นที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้โอกาสผู้อื่น และตระหนักถึงความคิดเห็นของกลุ่มและคาดคะเนถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

4.1 การเข้าใจผู้อื่น (Understanding Other) หมายถึง มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึก และมุมมองของผู้อื่น สนใจและห่วงใยในผู้อื่น

4.2 การพัฒนาผู้อื่น (Developing Others) หมายถึง ทราบถึงข้อควรปรับปรุงของผู้อื่นและการส่งเสริมพัฒนาตามความรู้ความสามารถของเขา

4.3 การมีจิตใจใฝ่บริการ (Service Orientation) หมายถึง การรับรู้ คาดคะเนถึงความต้องการของผู้อื่นที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี

4.4 เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (Leveraging Diversity) หมายถึง การให้โอกาสผู้อื่น มองเห็นความเป็นไปได้จากการมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ถือเอาถือเรา

4.5 ตระหนักถึงความคิดเห็นในกลุ่ม (Political Awareness) หมายถึง ความสามารถในการตระหนักถึงความคิดเห็นของกลุ่มและทราบความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

5. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นความคล่องในการติดต่อกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ดี โดยสามารถโน้มน้าวบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล แนบเนียน และได้ผล มีทักษะในการสื่อสาร และการบริหารจัดการกับข้อขัดแย้ง มีความเป็นผู้นำ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สร้างพันธมิตรผูกพัน เสริมสร้างความร่วมมือร่วมกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย สร้างสมรรถนะของทีมงานเพื่อให้เกิดพลังความร่วมมือ

5.1 การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น (Influence) หมายถึง กลยุทธ์ในการโน้มน้าวบุคคลอื่นอย่างได้ผล

5.2 การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การมีทักษะในการสื่อสาร คือ สามารถสื่อสารได้ชัดเจน ถูกต้อง นุ่มนวล น่าเชื่อถือ

5.3 การบริหารข้อขัดแย้ง (Conflict Management) หมายถึง การเจรจา แก้ไข ข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม

5.4 ความเป็นผู้นำ (Leadership) หมายถึง สามารถแนะนำและเป็นตัวอย่างให้บุคคลหรือกลุ่มได้

5.5 กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst) หมายถึง สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

5.6 การสร้างพันธะผูกพัน (Building Bonds) หมายถึง การสร้างความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

5.7 การร่วมมือร่วมใจ (Collaboration and Cooperation) หมายถึง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดีและการให้ความร่วมมือ

5.8 การสร้างทีมงาน (Team Capabilities) หมายถึง การสร้างพลังร่วมของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมาย

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์วัดได้ จากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผู้ที่ได้คะแนนจากแบบวัดสูง ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูง และผู้ที่ได้คะแนนจากแบบวัดต่ำ ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ต่ำ

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวมและเฉพาะกลุ่มจำแนกตามตัวแปรเพศและวัย โดยศึกษาพื้นฐานทางทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ วารสาร บทความ และงานวิจัยต่าง ๆ และนำมารวบรวมและสรุปไว้ในหัวข้อตามลำดับต่อไปนี้

1. ความหมายและพัฒนาการของวัยรุ่น
 2. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.1 ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.2 ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.3 ความเชื่อเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.4 องค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.5 แนวทางการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.6 ลักษณะของบุคคลที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.7 ประโยชน์ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
 - 2.8 ปัจจัยที่มีผลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
3. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา
 - 3.1 ความหมายของบทบาท
 - 3.2 บทบาทของบิดา
 - 3.3 บทบาทของมารดา
 - 3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์
5. สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

ความหมายและพัฒนาการของวัยรุ่น

ความหมายของวัยรุ่น

“วัยรุ่น” มาจากคำภาษาอังกฤษว่า “Adolescence” มีรากศัพท์มาจากภาษาละตินว่า “Adolescere” หมายถึง การเจริญเติบโตหรือ เจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ ซึ่งคำว่าวุฒิภาวะ หมายถึงการเจริญเติบโตมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีระเบียบ เป็นสภาวะสมบูรณ์ทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2524 ให้ความหมายของคำว่า วัยรุ่นคือ “เป็นวัยย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว” (โสภา สปิลมันน์. 2543 : 109)

วัยรุ่นถือว่าเป็นชีวิตที่คั่นกลางระหว่างความเป็นเด็กกับความเป็นผู้ใหญ่ ระยะเวลาที่เด็กทั้งชายและหญิงจะมีสภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และความรู้สึกด้านจริยธรรมแตกต่างไปจากวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ เป็นวัยที่สังคมยังไม่ยอมรับให้มีบทบาทและความรับผิดชอบเท่าเทียมผู้ใหญ่ เป็นวัยที่ต้องการเป็นอิสระเป็นตัวของตัวเองในการเลือกสิ่งต่าง ๆ แต่ขณะเดียวกันก็ยังต้องการความรัก ความอบอุ่น และข้อแนะนำบางประการจากครอบครัว จากพ่อแม่ ประสบการณ์ความเข้าใจที่ดีและถูกต้องที่เด็กได้รับตั้งแต่เด็กจนเข้าสู่วัยรุ่น จะมีส่วนเสริมสร้างให้เขามีความมั่นใจในตนเองและสามารถดำเนินชีวิตในแบบที่ตัวเองเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ พ่อแม่จึงควรรู้จักแสดงความรักต่อเด็กอย่างถูกต้อง ให้ความเป็นกันเอง รับฟังปัญหาอย่างเห็นอกเห็นใจพร้อมที่จะเป็นที่พึ่งของเด็ก เด็กจะเกิดความรู้สึกอบอุ่น ตลอดจนเคารพนับถือและไว้วางใจ เฮิร์ลอค ได้กล่าวไว้ในเรื่องการปรับตัวว่า ถ้าบิดามารดาให้ความรัก ความสนใจ และสร้างความอบอุ่นภายในครอบครัว ก็จะทำให้บุตรมีอารมณ์มั่นคง ราบรื่น มีความมั่นใจในตนเองและปรับตัวได้ดี (Hurlock. 1964 : 664)

วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาอย่างรวดเร็ว จากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ โดยถือเอาเกณฑ์ความพร้อมของวุฒิภาวะทางเพศเป็นจุดเริ่มต้น ซึ่งไม่สามารถแบ่งได้อย่างแน่นอนว่าควรกำหนดเมื่ออายุเท่าใด เพราะระยะเวลาที่ต่อมทางเพศจะผลิตเซลล์สืบพันธุ์ได้นั้น ย่อมผันแปรตามแต่ละบุคคล ตามแต่ละหมู่พวก นักจิตวิทยาพัฒนาการได้แบ่งพัฒนาการของวัยรุ่นไว้ดังนี้

อาร์โนลด์-เกเซล (Arnold Gesell) ได้จัดวัยรุ่นอยู่ในช่วงอายุ 12 – 20 ปี

ลูเอลลา-โคล (Luella Cole) ได้แบ่งรายละเอียดออกไปดังนี้

วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) ในเพศหญิง อายุ 13 - 15 ปี ในเพศชาย อายุ 15 - 17 ปี

วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) ในเพศหญิง อายุ 15 - 18 ปี ในเพศชาย อายุ 17 - 19 ปี

วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) ในเพศหญิง อายุ 18 - 20 ปี ในเพศชาย อายุ 19 - 20 ปี

ดังนั้นวัยรุ่นจึงเป็นวัยที่อยู่กึ่งกลางระหว่างเด็กกับวัยรุ่นผู้ใหญ่ โดยถือเอาวุฒิภาวะของร่างกายเป็นเครื่องตัดสิน ระยะเวลาของวัยรุ่นอยู่ในช่วงอายุ 13 - 20 ปี และแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย

พัฒนาการเกี่ยวกับวัยรุ่น

วัยรุ่นมีความต้องการเร่งการเจริญเติบโตทั้งในทางชีวะ สรีระ และจิตวิทยา เป็นวัยเร่งสร้างสุขนิสัย วัยเร่งปรับตัว เป็นวัยที่เจริญเติบโตทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา พัฒนาการในแต่ละช่วงอายุของวัยรุ่นมีดังนี้

1. วัยรุ่นตอนต้น (Early Adolescence) หญิงอายุประมาณ 11-13 ปี ชายอายุประมาณ 13-15 ปี วัยรุ่นตอนต้นเป็นวัยที่พัฒนาการมาจากวัยเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น Puberty เป็นระยะที่ต่อมไร้ท่อต่าง ๆ ได้เจริญเติบโตจนสามารถ ผลิตฮอร์โมนเพศ เพื่อช่วยพัฒนาการลักษณะเพศขั้นที่สอง (Secondary Sex Characteristics) ให้เจริญยิ่งขึ้นและอวัยวะต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเพศก็เจริญเติบโตเต็มที่ มีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์ ร่างกายเจริญเติบโต เป็นผู้ใหญ่เกือบเต็มที่ทุกส่วน ความเจริญเติบโตมีทั้งส่วนภายนอกที่มองเห็นได้ง่าย เช่น ส่วนสูง น้ำหนัก รูปหน้า สัดส่วนของร่างกาย และความเจริญส่วนภายใน เช่น โครงกระดูกแข็งแรงขึ้น การมีกล้ามเนื้อเพิ่มมากขึ้นในเด็กชาย และการสะสมไขมันในส่วนของสะโพก และเต้านมในผู้หญิง การเปลี่ยนแปลงระดับของฮอร์โมน การทำงานของต่อมเพศ เพื่อผลิตเซลล์สืบพันธุ์ในเด็กชาย และการมีประจำเดือนในเพศหญิง การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของวัยรุ่นทั้งลักษณะภายในและภายนอกมีผลกระทบกระเทือนต่อพื้นอารมณ์ของเด็กวัยนี้เป็นอย่างมาก ลักษณะทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้นจึงมีอารมณ์แปรปรวน สับสน อ่อนไหวไม่มั่นคง มีอารมณ์รุนแรงเปิดเผยตรงไปตรงมา

ซึ่งเรียกลักษณะทางอารมณ์ของเด็กวัยรุ่นนี้ว่าเป็นแบบพายุบุแคม (Stom and Stress) อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับวัยรุ่น มีทุกประเภท อาทิ รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ริษยา โอ้อวด อ่อนไหว เห็นอกเห็นใจ เบื่อหน่ายท้อแท้ ดื้อดึงต่อต้าน เหวง โดยจะพบได้หลากหลายระดับมากน้อย ขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพดั้งเดิม และเหตุการณ์ที่เข้ามาเร้าเด็ก ทำให้เกิดเป็นอารมณ์ที่ไม่ดีขึ้นมา การควบคุมอารมณ์ยังไม่สู้ดี จึงมักแสดงถึงความชอบและไม่ชอบรุนแรงเปิดเผยตรงไปตรงมา ต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง ชอบฟังตนเอง ตัดสินใจเอง ต้องการการยอมรับจากเพื่อน จึงมักนิยมทำสิ่งต่าง ๆ ตามเพื่อน ชอบคบเพื่อนเป็นหมู่คณะ ในวัยรุ่นตอนต้นนี้ สัมพันธภาพกับเพื่อนยังกำจัดการอบความสัมพันธ์กับเพื่อนเพศเดียวกัน โดยวัยรุ่นจะเลือกเพื่อนสองสามคน เพศเดียวกับเขา โดยถือเป็นเพื่อนสนิท ซึ่งสามารถที่จะแลกเปลี่ยนความคิด ความหวัง หรือช่วยเหลือเกื้อกูลกันได้ ในภาวะยุ่งยาก กิจกรรมต่าง ๆ ที่เด็กทำมักจะจำกัดอยู่กับกิจกรรมของ ชุมชน เช่น เล่นกีฬา อ่านหนังสือ ดูภาพยนตร์ และฟังเพลงทั่ว ๆ ไป สำหรับพัฒนาการทางด้านสติปัญญาเป็นช่วงที่สติปัญญาเจริญสูงสุด เซลล์สมองพัฒนาอย่างเต็มที่ มีความคิดแบบนามธรรม (Abstract Thinking) มีความสามารถคิดอย่างมีเหตุผลมากขึ้น เรียนรู้ได้จากประสบการณ์ โดยการลองผิดลองถูก แต่ขาดการไตร่ตรองถึงผลได้ผลเสีย ในวัยรุ่นตอนต้นยังมีความคิดที่เป็นรูปธรรมสูง คิดได้เฉพาะสิ่งที่ได้เห็นได้ยิน ไม่สามารถวางแผนระยะยาวได้

2. วัยรุ่นตอนกลาง (Middle Adolescence) หญิงอายุ 15 - 18 ปี ชายอายุ 17 - 19 ปี เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างมากทุกด้าน ทั้งทางกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นช่วงคาบเกี่ยวระหว่างความเป็นเด็ก และความเป็นผู้ใหญ่ อัตราการเจริญเติบโตทางด้านร่างกาย เริ่มช้าลง รูปร่างเข้าสัดส่วนของผู้ใหญ่ พัฒนาการด้านอารมณ์ของวัยรุ่นตอนกลาง อารมณ์ยังไม่คงที่ มีหลายอารมณ์ซึ่งจะเปลี่ยนแปลงไปตามสิ่งเร้า บางครั้งอาจเพิ่มความรุนแรง แต่จะมี พัฒนาการด้านการควบคุมอารมณ์ และพัฒนาการด้านสังคมมากกว่าวัยรุ่นตอนต้น การเจริญเติบโตด้านสติปัญญาเจริญสูงสุด รู้จักคิดวิเคราะห์ และมีการไตร่ตรองมากขึ้น (จรรยา สุวรรณทัต. 2526 : 33) วัยรุ่นตอนกลางจะมีความสามารถในการคิดแบบนามธรรมมากขึ้น สนใจผู้อื่นและ รู้จักสังเกตความรู้สึกคนอื่นที่มีต่อตนเองมากขึ้น พยายามค้นหาข้อบกพร่อง เพื่อแก้ไขและ ต้องการทำตนเองให้ประทับใจผู้อื่น วัยรุ่นตอนกลางจะแสวงหาเอกลักษณ์ประจำตน โดยเลียนแบบบุคคลที่ตนชื่นชอบ พัฒนาการทางด้านสังคมของวัยรุ่นตอนกลาง จะเริ่มสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ ต้องการมีเสรีภาพในการติดต่อกับเพื่อนต่างเพศ วัยรุ่นตอนกลางยังสามารถปรับตัวให้เข้ากับเพื่อนได้ดีกว่าวัยรุ่นตอนต้น และวัยรุ่นจะบรรลุวุฒิภาวะทางสังคมในวัยรุ่นตอนปลาย

3. วัยรุ่นตอนปลาย (Late Adolescence) หญิงอายุ 17 - 21 ปี ชายอายุ 19 - 21 ปี เป็นระยะสุดท้ายของการเป็นวัยรุ่น การเจริญเติบโตทางด้านร่างกายจะพัฒนาเต็มที่ในวัยรุ่นตอนปลาย ขนาดทุกส่วนสัดเจริญเต็มที่ บอกลักษณะความเป็นผู้ใหญ่ วัยนี้จะเป็นวัยที่ใช้ชีวิตในชั้นมัธยมปลาย จนถึงชั้นมหาวิทยาลัย เป็นระยะที่มีการเปลี่ยนตำแหน่งทางสังคมจากเดิมให้เป็นผู้ใหญ่ มีความมั่นคงในชีวิตมากขึ้น สุขุม เยือกเย็น มีเหตุผล ผจกความจริง อดทนอดกลั้น ในวัยนี้จะมีพัฒนาการทางด้านจิตใจมากกว่าด้านร่างกาย วัยรุ่นตอนปลายจะมีความเชื่อมั่นในตัวเองมากขึ้น ต้องการเป็นที่ยอมรับของเพื่อนในสังคม เป็นช่วงที่มีการพัฒนาทักษะทางสังคมเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด พัฒนาการทางด้านสติปัญญาเจริญสูงสุด ความจำดี คิดได้ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม จินตนาการกว้างขวาง ความคิดลึกซึ้งทัดเทียมผู้ใหญ่ หากจะมีส่วนด้อยกว่าบ้างก็เนื่องจากมีประสบการณ์น้อย จึงมีความสุขรอบคอบน้อยกว่า สำหรับอารมณ์ในระยะวัยรุ่นตอนปลายพบว่า อารมณ์ที่รุนแรงค่อย ๆ สงบลง เป็นสุขุม เยือกเย็น อดทนอดกลั้นในความรู้สึก ระวังการโต้ตอบทางอารมณ์ที่เกิดขึ้นในทันที แต่จะแสดงออกตามความเหมาะสมมากขึ้นและได้รับการยอมรับจากสังคมเท่าเทียมกันกับผู้ใหญ่ ความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนมีทั้งชายและหญิง และต่อมาจะเลือกเพศตรงข้ามคนใดคนหนึ่งไว้เป็นคนพิเศษเพื่อเป็นคนรักต่อไป

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาการอย่างรวดเร็วควบคู่กันไปที่ 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยวัยรุ่นตอนต้นจะมีพัฒนาการทางด้านร่างกายเป็นส่วนใหญ่ ส่วนวัยรุ่นตอนกลางจะมีพัฒนาการทางด้านอารมณ์ และสติปัญญามากขึ้นและวัยรุ่นตอนปลายจะมีพัฒนาการทางสังคมมากที่สุด

พัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่น

ในช่วงวัยรุ่น "อารมณ์" จะเป็นปัญหาสำคัญมาก จึงมีชื่อเรียกวัยนี้ว่าเป็นวัย "พายุบุกแคม" การกระทำต่าง ๆ ของวัยรุ่นส่วนใหญ่จะถูกกระตุ้นด้วยอารมณ์ หากมีอุปสรรคหรือถูกขัดขวางจะเกิดอารมณ์รุนแรงมาก นักจิตวิทยาหลายท่านต่างยอมรับว่า วัยรุ่นเป็นระยะที่เด็กจะมีอารมณ์แปรปรวนมากกว่าปกติ บางครั้งควบคุมอารมณ์ไม่ได้ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาในการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

สาเหตุที่ทำให้วัยรุ่นมีอาการรุนแรงและเปลี่ยนได้ง่ายเนื่องจาก

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย เนื่องจากวัยรุ่นมีรูปร่างแตกต่างจากวัยที่ผ่านมา การมีรูปร่างเปลี่ยนแปลงไปเป็นแบบผู้ใหญ่ ทำให้วัยรุ่นสนใจตนเองมากขึ้นและมีความสนใจที่จะทำตามแบบพฤติกรรมของผู้ใหญ่ แต่เนื่องจากวัยรุ่นยังไม่สามารถที่จะเข้าใจและปรับตนเองได้อย่างเหมาะสม เข้าทำนองจะเป็นเด็กก็ไม่ใช่จะเป็นผู้ใหญ่ก็ไม่เชิง ผู้ใหญ่มองวัยรุ่นว่ายังเป็นเด็ก วัยรุ่นและผู้ใหญ่จึงมักขัดแย้งกัน ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้วัยรุ่นขาดความมั่นใจในตนเอง มีผลก่อให้เกิดอารมณ์ไม่มั่นคง เกิดความเครียดและมักจะแสดงอารมณ์ออกมาทันทีที่ถูกตำหนิหรือไม่ยอมรับ

2. การเปลี่ยนแปลงของอวัยวะภายใน ต่อมไร้ท่อ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกายและอารมณ์ การขยายตัวของกระเพาะอาหาร ทำให้เด็กทานอาหารมากขึ้น ภายในร่างกายมีการใช้พลังงานมากขึ้น ทำให้เด็กเหนื่อยง่ายและต้องการพักผ่อน การทำงานของต่อมเพศ ทำให้วัยรุ่นเริ่มสนใจเพศตรงข้าม และเริ่มมีอาการต่อเพศตรงข้าม เมื่อรักก็รักมากเมื่อไม่สมหวังหรือถูกขัดขวางก็จะเกิดอารมณ์รุนแรงและอาจตัดสินใจกระทำในสิ่งที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสังคมได้

3. การปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ เนื่องจากวัยรุ่นจะต้องมีส่วนร่วมเข้าไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมมากยิ่งขึ้น ทำให้วัยรุ่นต้องการ การปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่ ๆ ความวิตกกังวลของพ่อแม่ทำให้ดูเหมือนเป็นการเข้มงวดกดขี่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการคบเพื่อน การเรียน การแต่งกาย ทำให้วัยรุ่นเกิดความรู้สึกไม่มั่นใจในตนเอง กลายเป็นความรู้สึกหงุดหงิด วิตกกังวล เครียด เกรงว่าเพื่อนจะไม่ยอมรับ สิ่งเหล่านี้จึงมักทำให้วัยรุ่นเกิดความคับข้องใจอยู่เสมอ นอกจากนี้ วัยรุ่นเป็นวัยที่อยู่ในระยะปรับตัว ดังนั้น วัยรุ่นจึงมักตกอยู่ใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่ยั่วยุทางอารมณ์ได้ง่าย เพราะวัยรุ่นมีอาการอ่อนไหว เบื่อง่าย มีอารมณ์ไม่มั่นคง จึงเกิดปัญหายุ่งยากทางอารมณ์เสมอ เพราะฉะนั้น การเข้าใจวัยรุ่น เข้าใจอารมณ์ของวัยรุ่น จะช่วยลดความรุนแรงทางอารมณ์ของวัยรุ่นและน่าจะช่วยประคับประคองให้วัยรุ่นสามารถผ่านหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของชีวิตไปได้ตลอดรอดฝั่ง

จากการเปลี่ยนแปลงความเจริญเติบโตทางร่างกายอย่างรวดเร็ว ทั้งลักษณะภายในและภายนอก ส่งผลต่อสภาวะอารมณ์ของวัยรุ่น ซึ่งพัฒนาการทางอารมณ์ของวัยรุ่นขึ้นอยู่กับพันธุกรรม พื้นฐานทางอารมณ์ของเด็ก แต่ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสัมพันธภาพระหว่างเด็กกับ

ครอบครัวที่ให้การอบรมเลี้ยงดู การตอบสนองความต้องการระหว่างเด็กกับพ่อแม่ การที่จะสร้างพื้นฐานทางอารมณ์ที่มั่นคงจึงต้องค่อย ๆ สะสมมาตั้งแต่วัยเด็ก การที่พ่อแม่ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของเด็กอย่างสม่ำเสมอ ในเวลาที่พอเหมาะ ไม่ตอบสนองเร็วหรือช้าเกินไป เด็กจะเรียนรู้ที่จะอดทนรอคอย เกิดความรู้สึกไว้วางใจและเชื่อมั่น ความรักความเข้าใจระหว่างพ่อแม่กับเด็ก จะเป็นพื้นฐานให้เด็ก มีอารมณ์ที่มั่นคง และมีความเชื่อมั่น เด็กที่มีพื้นฐานทางอารมณ์ที่ดี มั่นใจในตนเองตั้งแต่เล็ก พอเริ่มเข้าสู่วัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงทุก ๆ ด้านอย่างมากมาย จะทำให้อารมณ์หวั่นไหวอยู่ระยะหนึ่ง แต่สุดท้ายก็จะสามารถมีอารมณ์ที่มั่นคงได้ วัยรุ่นที่มีพื้นฐานอารมณ์ที่มั่นคงจะ ส่งผลสะท้อนทำให้อารมณ์เบิกบาน แจ่มใส มองโลกในแง่ดี และสามารถที่จะสร้างความรักใคร่ ผูกพันกับผู้อื่น และอารมณ์ที่ดีทำให้วัยรุ่นใช้สมองคิดไตร่ตรองแก้ปัญหา รวมทั้งปรับตัวได้อย่างเหมาะสม

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

คำว่า EQ เป็นคำย่อมาจากคำในภาษาอังกฤษว่า Emotional Quotient ที่จริงแล้ว EQ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Emotional Intelligence หรือ EI แต่เนื่องจากให้เกี่ยวเนื่องกับคำว่า IQ จึงใช้คำเลียนแบบว่า EQ คำว่า Emotional Intelligence ถูกนำมาใช้ครั้งแรกโดย ปีเตอร์ ซาลอเวย์ (Peter Salovey) นักจิตวิทยาจากมหาวิทยาลัยเยล และ จอห์น เมเยอร์ (John Mayer) จากมหาวิทยาลัย นิวแฮมเชียร์

ความหมายของ EQ (Emotional Quotient) และ Emotional Intelligence (EI) มักจะมีความสัมพันธ์กัน และบางครั้งก็ใช้แทนกันอย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึง EI จะหมายถึงโครงสร้างด้านต่าง ๆ ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ แต่ EQ มีความหมายถึงผลที่ได้จากการวัดหรือประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจะบอกให้ทราบถึงความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุคคล เช่นเดียวกับ IQ ที่ชี้บ่งระดับความสามารถทางสติปัญญาที่ได้จากการประเมินแบบทดสอบเชาว์ปัญญา (กรมสุขภาพจิต. 2543 : 28)

คำว่า EQ ในภาษาไทยยังไม่มีคำจำกัดความที่แน่นอน จึงมีคำแปลมากมาย เช่น สติอารมณ์ เซาว์อารมณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ ปัญญาทางอารมณ์ อัจฉริยะทางอารมณ์ ฯลฯ สำหรับการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำว่า “ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์” ตามคณะอาจารย์ในภาควิชาการแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

นอกเหนือจากคำว่า Emotional Intelligence หรือ Emotional Quotient แล้ว วีระวัฒน์ ปันนิตามัย ได้รวบรวมคำในภาษาอังกฤษที่ใกล้เคียงกับ EQ ไว้ดังนี้ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 23 - 28)

Social Intelligence เป็นคำที่ ทอนไดค์ (EL-Thorndike) นำมาใช้ หมายถึง ความมีไหวพริบในการเกี่ยวข้องกับผู้อื่น หรือเรียกว่า ความฉลาดทางสังคม

Interpersonal Intelligence ของกาดเนอร์ (Gardner) ซึ่งหมายถึง ความเฉลียวฉลาดในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น

Meta-mood Experience หรือ Meta-Experience โดย ซาโลเวย์ (Salovey) เมเยอร์ (Mayer) และ โกลแมน (Goleman) เสนอไว้หมายถึง กระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ของภาวะอารมณ์ของบุคคลที่แสดงออกทางอารมณ์ ความรู้สึก ทั้งนี้รวมถึงการรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดและภาวะอารมณ์ของตน กระบวนการติดตาม ควบคุม และประเมิน ภาวะอารมณ์ของตนเองด้วย

Emotional Literacy โดย คูเปอร์ และซาวาฟ (Cooper & Sawaf) นำมาใช้ หมายถึงความฉลาดรู้ในอารมณ์ตนเอง

Practical Intelligence เป็นคำที่ สเติร์นเบอร์ก (Sternberg) นำมาใช้หมายถึง ความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม

Emotional Intelligence Competencies เป็นคำที่โกลแมน (Goleman) ใช้หมายถึง คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา ความเชื่อมั่นในตนเอง การปรับปรุงตนเอง อยู่เสมอ การโน้มน้าวผู้อื่น ความต้องการผลสัมฤทธิ์ และการสร้างทีมงาน

Tacit Knowledge เป็นคำที่ โรแลนยี (Rolanyi) ใช้หมายถึง การเรียนรู้ของบุคคล โดยไม่ใช้คำพูด รู้ได้โดยพหุติสัยที่เกิดจากการปฏิบัติจริง เป็นผลจากการคิดใคร่ครวญจากสิ่งที่ได้เรียนรู้

Emotional Learning หมายถึง การเรียนรู้ด้านอารมณ์ และความรู้สึกของบุคคล

Emotional Knowledge หมายถึงความรู้ของบุคคลเกี่ยวกับอารมณ์และประสบการณ์ทางอารมณ์ของบุคคลที่ได้จากประสบการณ์ทั้งของตนเองและผู้อื่น เพื่อใช้ในการทำความเข้าใจ และตีความภาวะแวดล้อม

Emotional Maturity เป็นคำที่ แอบบราแฮมสัน (Abrahamson) ใช้หมายถึงวุฒิภาวะทางอารมณ์ เป็นการรู้และเข้าใจภาวะอารมณ์ของตนเอง (Emotional Insight) นำไปสู่ความสุขสบายในอารมณ์ของตน (Emotional Comfort) ในทุกสถานการณ์ของชีวิตได้อย่างเป็นอิสระและสนองต่อความต้องการของตัวเอง เรียนรู้จากประสบการณ์ และการตรวจสอบตนเอง เป็นผู้ที่ไม่มีความขัดแย้งใด ๆ ในใจ พร้อมทั้งจะเรียนรู้ประสบการณ์ใหม่ ๆ สามารถดูแลความรู้สึกนึกคิดของตนเอง (Feeling Doctors) ได้

Emotional IQ ซาโลเวย์ และเมเยอร์ (Salovey & Mayer) เห็นว่า สติปัญญาเป็นคุณภาพของสมอง อารมณ์เป็นคุณภาพของความรู้สึกอารมณ์ไม่สามารถแยกออกจากสติปัญญาได้ และมีความเชื่อว่า สติปัญญาและอารมณ์ความรู้สึกก่อให้เกิดภูมิปัญญา (Wisdom)

Implicit Learning ซีการ์ (Segar) ใช้หมายถึงการเรียนรู้ข้อมูลที่ซับซ้อนโดยผู้เรียนรู้ไม่จำเป็นต้องแสดงออกทางคำพูด แต่รับรู้และจดจำได้จากการแสดงออกทางด้านอื่น

ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

นักจิตวิทยาและนักวิชาการต่าง ๆ ในต่างประเทศและในประเทศไทยได้ให้ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

ซาโลเวย์ และ เมเยอร์ (Gibbs. 1995 : 28 ; citing Salovey & Mayer. n.d.) ได้ให้ความหมายของคำว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถของบุคคลที่จะตระหนักถึงในความคิด ความรู้สึก และภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับตนเองและผู้อื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตน ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนได้อย่างสมเหตุสมผล สอดคล้องกับการทำงานและการดำเนินชีวิตโดยมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ๆ

บาร์ออน (Bar-on. 1992) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นองค์ประกอบของความสามารถด้านส่วนตัว อารมณ์ และ สังคมของบุคคลที่จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมอย่างประสบความสำเร็จ

คูเปอร์และซาวาฟ (Cooper & Sawaf. 1997) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้ เข้าใจ และรู้จักใช้พลังทางอารมณ์ของตนเป็นรากฐานในการสร้างสัมพันธภาพและโน้มน้าวจิตใจของผู้อื่น

โกลแมน (Goleman 1995) ให้ความหมาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการตระหนักถึงความรู้สึกของตนเองและความรู้สึกของผู้อื่น จนสามารถบริหารหรือจัดการกับอารมณ์ของตนเองเพื่อเป็นแรงจูงใจในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นได้อย่างประสบความสำเร็จ

เวซินเจอร์ (รัตติภรณ์ จงวิศาล. 2542 : 89 ; อ้างอิงจาก Weisinger. 1998) ได้ให้ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ การใช้อารมณ์อย่างฉลาดโดยมีความตั้งใจทำให้อารมณ์ของตน ทำประโยชน์ให้กับตนเองโดยใช้อารมณ์เป็นสิ่งที่ช่วยนำพฤติกรรมและความคิดของตนเองในการส่งเสริมผลงานของตนเอง

วิลาสลักษณ์ ชวัลลี (2542 : 41) ได้ให้ความหมายของคำว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในแง่ของความสามารถของบุคคลที่จะเข้าใจ จัดการ และใช้ประโยชน์จากอารมณ์ของตนเองสามารถเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นและมีสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคลได้

พระราชวรมนู (ประยูรธมมจิตโต) ให้ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ การใช้ปัญญากำกับการแสดงอารมณ์ที่ออกมาให้มีเหตุผล เป็นการแสดงความรู้สึกออกมาในแต่ละสถานการณ์ โดยถือว่าอารมณ์หรือความรู้สึกนั้นเป็นหลักให้เกิดพฤติกรรม และปัญญาจะเป็นตัวกำกับชีวิตของเราให้การแสดงออกไปในทางที่ถูกต้อง

นิตยา คชภักดี (2542 : 109) ได้ให้ความหมายของคำว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือการรู้จักแยกแยะและควบคุมความรู้สึก ควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ และจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ รู้และเข้าใจตัวเอง สามารถแสดงอารมณ์ออกมาอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ยังเข้าใจถึงอารมณ์และความรู้สึกของคนอื่น รู้จักกาลเทศะ

ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 21) ให้ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือความสามารถลักษณะหนึ่งของบุคคลที่จะตระหนักถึงความรู้สึก ความคิด และอารมณ์ของตนเองและของผู้อื่น สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายใน ตลอดจนสามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ถูกกาลเทศะ สามารถให้กำลังใจตนเองที่จะเผชิญอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่าง ๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจ รู้จักขจัดความเครียดที่จะขัดขวางความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์อันมีค่าของตนเองได้ สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ทั้งในฐานะผู้นำ หรือผู้ตามได้อย่างมีความสุข

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 34) ให้ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ การเรียนรู้จักอารมณ์ ความรู้สึกของตนให้ตระหนัก มีสติ รู้เท่าทันสาเหตุและความแปรผัน ด้านอารมณ์ของตน สามารถบริหารจัดการภาวะอารมณ์ที่สร้างประโยชน์แก่ทุกอย่าง สร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง นำเอาเขาว์อารมณ์ของตนมาติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ในรูปแบบของการสื่อสาร ความเข้าอกเข้าใจคน การเอาใจเขามาใส่ใจเรา รักษาความสมดุลของเหตุผลกับอารมณ์ บริหารจัดการความสัมพันธ์งานในหน้าที่ของตนกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

ลักขณา แพทยานันท์ (2542 : 21) ให้ความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถของบุคคลในการใช้สติรับรู้อารมณ์ และควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทำให้สามารถเข้าใจและรับรู้อารมณ์ของผู้อื่น ใช้ปัญญาในการแสดงอารมณ์ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเมตตา กรุณา นำไปสู่สัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ทำให้บุคคลมีความสุขประสบความสำเร็จในชีวิต นั่นก็คือ การเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่สมบูรณ์

กรมสุขภาพจิต (2543 : 55) ได้ให้นิยามความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ คือ ความสามารถทางอารมณ์ในการดำเนินชีวิตกับบุคคลอื่น อย่างสร้างสรรค์และมีความสุข

สรุปความหมายของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ คือ ความสามารถของบุคคลในการตระหนักถึงความรู้สึก และอารมณ์ของตนเอง มีความสามารถในการบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม มีแรงจูงใจในตนเอง สามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งสามารถรับรู้เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่นและตอบสนองความต้องการของผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม มีทักษะทางสังคมในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

ความเป็นมาเกี่ยวกับการศึกษาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

แต่เดิมนักการศึกษาและนักจิตวิทยามุ่งศึกษาและสนใจในด้านความสามารถทางเชาวน์ปัญญา (Cognitive) เช่น ความจำและการแก้ปัญหา แต่ก็มีนักจิตวิทยาหลายท่านที่เริ่มเห็นความสำคัญของความฉลาดที่ไม่เกี่ยวกับเชาวน์ปัญญา (Non-Cognitive Aspects)

ปี ค.ศ. 1920 โรเบิร์ต ทอนไดค์ (Edward L. Thorndike) ได้เสนอว่า Social Intelligence เป็นส่วนประกอบของความสามารถทางสติปัญญา และให้ความหมายของ Social Intelligence คือความสามารถเข้าใจผู้อื่น มีความเกี่ยวข้องกับสัมพันธกัณ้อย่างเหมาะสม หรือความเฉลียวฉลาดทางสังคมแต่ได้รับความสนใจน้อย

ปี ค.ศ. 1939 เดวิด เวคสเลอร์ (David Wechsler) ได้ให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับความสามารถที่เรียกว่า Non Cognitive Intelligence ดังเห็นได้จากงานที่ เวคสเลอร์ ได้ให้ความหมายของเชาว์ปัญญาเพื่อสร้างแบบทดสอบขึ้น ในปีค.ศ. 1939 และ ค.ศ. 1985 ว่า “เชาว์ปัญญาเป็นความสามารถหลาย ๆ ด้านรวมกันของบุคคลในการกระทำอย่างมีจุดมุ่งหมาย คิดอย่างมีเหตุผล และใช้ความสามารถในการจัดการกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม” นอกจากนี้ เวคสเลอร์ยังได้อธิบายเพิ่มเติมว่าความฉลาดรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเชาว์ปัญญา มีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ อารมณ์ บุคคล และสังคม และแบบทดสอบเชาว์ปัญญาที่ไม่รวมองค์ประกอบทั้ง 3 ด้านนี้ จะเป็นแบบทดสอบที่ไม่สมบูรณ์

ปี ค.ศ. 1970 มินท์ซเบิร์ก (Henry Mintzberg) เป็นคนแรกที่ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จในการบริหารจัดการไม่ได้ขึ้นอยู่กับผลสำเร็จของการศึกษา หรือการฝึกอบรม แต่จะขึ้นอยู่กับความสามารถในการแสดงความเอื้ออาทร การรับรู้ความรู้สึก และภาวะอารมณ์ของผู้อื่น

ปี ค.ศ. 1973 แมคเคลแลนด์ (David McClelland) ได้เสนอความคิดไว้ว่า

1. เกรตเฉลียว บอกถึงความสำเร็จในการเรียน ไม่สามารถบอกถึง ความสำเร็จในอาชีพได้
2. แบบวัดเชาว์ปัญญา แบบวัดความถนัด ไม่ได้เป็นตัวทำนายความสำเร็จในอาชีพ หรือความสำเร็จในชีวิต
3. แบบทดสอบและผลการเรียนสามารถทำนายการปฏิบัติงานได้
4. การวัดสมรรถนะ (Competencies) ควรวัดความสามารถในการปฏิบัติจริงมากกว่าความสามารถในการคิดวางแผนโดยไม่ได้กระทำจริง

แนวคิดของแมคเคลแลนด์ เป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อ แนวทางการศึกษาวิจัยของ นักจิตวิทยารุ่นต่อมา ในการนำแนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ (Competence) มาศึกษา

ปี ค.ศ. 1983 การ์ดเนอร์ (Howard Gardner) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ว่า ความสำเร็จของบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถทางอารมณ์ของบุคคลนั้นด้วย

ปี ค.ศ. 1990 เมเยอร์ และซาโลเวย์ (Peter Saloyer & John Mayer) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของอารมณ์ที่มีผลต่อความสามารถทางสติปัญญา ความคิดสร้างสรรค์ และบุคลิกภาพ เป็นผู้เสนอกรอบแนวคิด และบัญญัติศัพท์ คำว่า EQ เป็นคนแรกโดยให้ความหมายว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการตระหนักรู้ ถึงความรู้สึก และภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ทำให้สามารถชี้นำความคิดและการกระทำของตนเองได้อย่างสมเหตุสมผล

ปี ค.ศ. 1994 ดามาซิโอ (Antonic R. Damasio) ได้ยืนยันผลการวิจัยที่ค้นพบว่าการให้เหตุผล การตัดสินใจ มีส่วนเกี่ยวกับความรู้สึกและอารมณ์อย่างแยกไม่ออก

ปี ค.ศ. 1995 โกลแมน (Danial Goleman) เป็นนักจิตวิทยา และนักข่าวด้านวิทยาศาสตร์ของหนังสือนิตยสาร ไทม์ โกลแมน เป็นผู้ที่ทำให้ EQ เป็นที่สนใจอย่างแพร่หลาย โดยได้ตีพิมพ์บทความเรื่อง The EQ factor โดยเน้นว่า ความสำเร็จของบุคคลเกิดจากความสามารถทางสติปัญญาเพียง 20 เปอร์เซ็นต์ อีก 80 เปอร์เซ็นต์ เป็นผลมาจาก ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์และยังได้ บัญญัติศัพท์คำว่า Emotionally ขึ้น รวมทั้งเขียนหนังสือชื่อ Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ ซึ่งกล่าวถึงความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ตามแนวคิดของ ซาโลเวย์ และ เมเยอร์ โดยแบ่งองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็น 5 องค์ประกอบคือ การตระหนักรู้ถึงอารมณ์ของตนเอง การจัดการกับอารมณ์อย่างเหมาะสม การตั้งเป้าหมายและสร้าง แรงจูงใจภายในตนเอง การตระหนักรู้ถึงอารมณ์ต่าง ๆ ของผู้อื่น การสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น

ความเชื่อเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ไอเซนค (Eysenck) เชื่อว่าความฉลาดทางสังคม (Social Intelligence) เป็นผลรวมของหลายตัวแปรด้วยกัน อาทิ แรงจูงใจ อาหาร ปัจจัยทางวัฒนธรรม ครอบครัว การศึกษา บุคลิกภาพ สุขภาพ ประสบการณ์ ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม พัฒนาการความฉลาดทางสังคมจะมีได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีสภาพความพร้อม ทางสรีระ พันธุกรรม และชีวเคมี (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 55)

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย กล่าวถึงความเชื่อเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 55)

1. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็นผลร่วมจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม เช่น บ้าน ครอบครัว สื่อ โรงเรียน มีบทบาทหล่อหลอมพฤติกรรมที่สะท้อนถึงความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุคคล

2. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เกี่ยวข้องอย่างมากกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เจริญสมวัย (Mature) เช่น ความอดใจรอได้ ไม่หุนหันพลันแล่น หรือใจร้อนโกรธง่าย การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การไม่ยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เป็นต้น

3. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและประสบการณ์ของบุคคล สามารถพัฒนาปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงได้

4. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ สามารถเรียนรู้ ฝึกฝน และพัฒนาได้ โกลแมน กล่าวว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไม่ได้ถูกกำหนดตายตัวจากพันธุกรรมไม่ได้พัฒนามากในช่วงวัยเด็กตอนต้นเหมือนความสามารถทางสติปัญญา ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เกี่ยวข้องกับระดับประสบการณ์ของบุคคล บาร์ออน (Bar-on) เชื่อว่า EQ พัฒนาได้ตั้งแต่วัยเด็กไปจนถึงอายุ 50 ปีกว่า ๆ โดยจะมีจุดสูงสุดในช่วงอายุ 45-55 ปี

5. ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ประเมินได้ในนัยของความเหมาะสม มากกว่าที่จะกำหนดเป็นความถูก-ผิด หรือการประเมินเป็นแต้มคะแนน ระดับ EQ ของบุคคลในการประเมินแต่ละครั้งอาจมีค่าที่ผันแปรได้ การประเมิน EQ ควรใช้เครื่องมือวัด หลายรูปแบบประกอบกัน การใช้วิธีการประเมินโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง อาจทำให้ผลการประเมินชี้นำไปในทางที่ผิดได้ เนื่องจากเครื่องมือประเมิน EQ ส่วนมากอยู่ในระยะแรก ๆ ของการพัฒนา

6. มีหลายองค์ประกอบร่วม ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็นผลมาจากการอบรมเลี้ยงดู ภาวะแวดล้อม วัฒนธรรม การหล่อหลอมพัฒนา EQ เป็นผลรวมจากทั้ง 4 ปัจจัย ได้แก่ การกำหนดคุณค่าภายในตน การดูดซึมซับและการปรับตัว การขัดเกลานิสัยทางสังคม และการแสดงออกให้ปรากฏ

7. ความสัมพันธ์ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ กับความสามารถทางสติปัญญา (IQ) ไม่แน่นอน แต่ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูง มีแนวโน้มที่จะมี IQ สูงด้วย เนื่องจากองค์ประกอบของ EQ จะช่วยเสริมให้บุคคลเรียนรู้และแก้ไขปัญหาได้ดียิ่งขึ้น

องค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย ได้รวบรวมแนวความคิดของนักวิชาการ และนักจิตวิทยา เกี่ยวกับโครงสร้างและองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้ (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 59 – 77)

แวกเนอร์ และสเตอร์นเบิร์ก (Wager & Sternberg. 1985) ได้เสนอ พฤติกรรมของผู้ที่ชาญฉลาดด้าน “Practical Intelligence” ว่าเป็นพฤติกรรมของผู้ที่มีความสามารถที่ส่งเสริมให้ตนประสบความสำเร็จในวิชาชีพ การบริหารงาน และความสำเร็จในชีวิต โดยประกอบด้วยความสามารถใน 3 ด้าน ดังนี้

1. การครองตน (Managing Self) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการตนเองในชีวิตประจำวันแต่ละวัน ให้บรรลุเป้าหมาย และได้ผลผลิตสูงสุด โดยจัดลำดับกิจกรรมที่ต้องกระทำ การกระตุ้นซึ่งนำตนเองให้มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ สร้างแรงจูงใจที่ดีให้แก่ตนเอง รู้ขีดความสามารถและศักยภาพของตนเอง

2. การครองคน (Managing Others) หมายถึง การมีทักษะความรู้ในการบริหารผู้ใต้บังคับบัญชา และมีความสัมพันธ์อันดีทางสังคม ความสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ มอบหมายงานให้ตรงกับความสามารถของบุคคล การให้รางวัลตามผลงานและความเหมาะสม

3. การครองงาน (Managing Career) หมายถึง ความสามารถในการบริหารจัดการงานให้บรรลุตามเป้าหมายขององค์กร สร้างชื่อเสียงและประโยชน์ต่อองค์กร

ซาโลเวย์ และ เมเยอร์ (Salovey & Mayer. 1990) ได้เสนอ องค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ว่าเป็นเรื่องของทักษะในการปรับตนใน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. การรู้จักภาวะอารมณ์ของตนเอง เป็นการประเมินภาวะอารมณ์และแสดงอารมณ์ของตนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับบุคคล สถานที่ เป็นผู้รู้จักภาวะอารมณ์ของตนจะต้องสามารถรับรู้ ระบุ และจำแนกภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นกับตนได้ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถปรับแสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างดี ซึ่งระดับอายุมีผลต่อการรับรู้อารมณ์ บุคคลที่มีอายุมากขึ้นจะมีการรับรู้อารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้ถูกต้องมากขึ้น

2. การควบคุมอารมณ์ เป็นความสามารถในการควบคุม กำกับ ดูแล ภาวะอารมณ์ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับกาลเทศะ ทั้งในด้านของ กาย วาจา และ ใจ

3. การใช้เซาว์อารมณ์ เป็นความสามารถในการควบคุม กำกับ ดูแล ภาวะอารมณ์ที่เกิดขึ้นในการแก้ปัญหา หรือการปรับตัว เช่น อารมณ์ดี ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และพบว่าบุคคลแต่ละคนจะมีความสามารถในการใช้ประโยชน์ จากภาวะอารมณ์ของตนได้ต่างกัน

ซาโลเวย์ และ เมเยอร์ (Salovey & Mayer. 1997) ได้ปรับปรุงองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ใหม่ เนื่องจากนิยามขององค์ประกอบเดิม มีขอบเขตจำกัดไม่สามารถอธิบายในมุมมองกว้างได้ โดยเฉพาะบทบาทของการคิดที่มีผลต่ออารมณ์ความรู้สึกของบุคคล จึงได้เสนอโมเดลที่ปรับปรุงใหม่ไว้ เป็น 4 ขั้นตอน ตามลำดับดังนี้

1. การรับรู้ การประเมิน หรือ การตีความ และ การแสดงออกของอารมณ์ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย

1.1 ความสามารถในการระบุภาวะอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองได้อย่างถูกต้อง

1.2 ความสนใจในการระบุภาวะอารมณ์ของผู้อื่นได้ถูกต้อง

1.3 ความสามารถในการแสดงออกของอารมณ์ได้ถูกต้อง แสดงความต้องการได้ตรงตามความรู้สึกอย่างเหมาะสม และถูกกาลเทศะ

1.4 ความสามารถในการจำแนกความรู้สึกต่าง ๆ ได้ถูกต้อง

2. การเกื้อหนุนของอารมณ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 ความรู้สึก หรือ อารมณ์ สามารถช่วยในการจัดลำดับ ความสำคัญเพื่อแก้ปัญหาได้

2.2 อารมณ์ที่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน จะเกื้อหนุนในการตัดสินใจได้ดียิ่งขึ้น โดยรู้ว่า จะไม่ให้เหตุการณ์นั้น ๆ เกิดขึ้นอีกและจดจำความรู้สึกต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น เช่น ความผิดพลาดที่เกิดขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกเสียใจ ก็จดจำไว้เป็นบทเรียนและไม่ให้เหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้นอีก

2.3 อารมณ์หรือความรู้สึกที่เปลี่ยนไป ทำให้ความคิดเปลี่ยนไปด้วย สามารถคิดในทางสร้างสรรค์ ละเอียดรอบคอบ และมองสถานการณ์หรือปัญหาได้หลายด้านมากยิ่งขึ้น

2.4 ภาวะอารมณ์ต่าง ๆ ทำให้บุคคลคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาล่าง ๆ ได้ดีขึ้น ความรู้สึกเป็นสุข ช่วยทำให้จิตใจเปิดกว้าง รับฟังความคิดเห็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

3. การเข้าใจ การวิเคราะห์ และการใช้ความรู้สึกเกี่ยวกับอารมณ์ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

3.1 สามารถระบุความรู้สึกหรือ อารมณ์ได้ เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างอารมณ์กับพฤติกรรมและคำพูดได้ เช่น ความรู้สึกไม่ชอบกับเกลียด ความสมหวังกับการดีใจ ความชอบกับรัก

3.2 สามารถ ตีความหมายของอารมณ์ที่เกิดขึ้นสืบเนื่องจากอารมณ์หนึ่ง ๆ ได้ เช่น การพลัดพรากสูญเสีย ทำให้เกิดความเศร้าใจ

3.3 สามารถเข้าใจอารมณ์ที่ซับซ้อนได้ เข้าใจอารมณ์ความรู้สึกหลายอย่างที่เกิดขึ้นใกล้เคียงกันได้ เช่น ความรู้สึกทั้งรัก ทั้งเกลียด เป็นผลจากอารมณ์ร่วมของความโกรธและความกลัว

3.4 สามารถเข้าใจถึงความผันแปรของอารมณ์ หรือความรู้สึกต่าง ๆ ได้ เช่น การเปลี่ยนจากความโกรธเป็นความละอายใจ

4. อารมณ์ช่วยส่งเสริมพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

4.1 สามารถรับหรือเปิดรับต่อความรู้สึกหรืออารมณ์ต่าง ๆ ทั้งในด้านบวกและด้านลบได้ตามความเป็นจริง

4.2 สามารถคิดใคร่ครวญได้ว่าจะยึดถือหรือปล่อยวางตนออกจากอารมณ์ความรู้สึกอันใดอันหนึ่งได้ โดยพิจารณาจากข้อมูลที่ได้รับ และคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อตนเองและผู้อื่น

4.3 รับรู้และเข้าใจ ความรู้สึกหรืออารมณ์ เหล่านั้น อย่างชัดเจนและถูกต้อง มีเหตุผล รู้ว่าอารมณ์เหล่านั้น จะส่งผลต่อการปฏิบัติของตนเองได้อย่างไร

4.4 สามารถบริหารจัดการภาวะอารมณ์ของตนและผู้อื่นได้ ลดความรุนแรงของอารมณ์ทางลบได้ รวมทั้งสามารถแสดงอารมณ์ในทางบวก ได้โดยไม่บิดเบือนหรือใช้กลวิธีในการป้องกันตนเองมากเกินไป

บาร์ออน (Bar-on) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน 15 คุณลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ความสามารถภายในตนเอง ซึ่งเป็นความสามารถที่มีองค์ประกอบย่อย ดังนี้
 - 1.1 ความสามารถในการเข้าใจภาวะอารมณ์ของตน
 - 1.2 มีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกของตน
 - 1.2 มีการตระหนักรู้แห่งตนและความเป็นอิสระเอกเทศ
 2. ความสามารถระหว่างบุคคลประกอบด้วย
 - 2.1 การตระหนักรู้เท่าทันในความรู้สึกนึกคิดของผู้อื่น
 - 2.2 มีความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น
 - 2.3 มีน้ำใจ เอื้ออาทร ห่วงใยผู้อื่น
 - 2.4 มีความรับผิดชอบต่อสังคม
 3. ความสามารถในการปรับตัวประกอบด้วย
 - 3.1 มีความยืดหยุ่นในความคิด ความรู้สึก ความรู้สึกของตนได้ดี
 - 3.2 สามารถเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ และสามารถตีความได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง
 - 3.3 มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาและสภาวะการณ์เฉพาะหน้าได้เป็นอย่างดี
 4. มียุทธวิธีในการจัดการกับความเครียดประกอบด้วย
 - 4.1 สามารถจัดการกับความเครียดได้เป็นอย่างดี
 - 4.2 สามารถควบคุมอารมณ์แสดงออกได้อย่างเหมาะสม
 5. การจูงใจตนเองและสภาวะอารมณ์
 - 5.1 การมองโลกในแง่ดี
 - 5.2 สร้างความสนุกสนานให้เกิดแก่ตนเองและผู้อื่นได้ดี
 - 5.3 รู้สึกและแสดงออกถึงความรู้สึกที่เป็นสุขให้ปรากฏได้
- คูเปอร์ และซาวาฟ (ลักขณา แพทยานันท์. 2542 : 30 - 31 ; อ้างอิงจาก Cooper & Sawaf. 1997) ได้เสนอโครงสร้าง ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ไว้เพื่อสะดวกแก่การวัด ที่เรียกว่า EQ Map ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ หลัก 4 ด้านคือ
1. ความรอบรู้ในอารมณ์ (Emotional Literacy) หมายถึง การรู้จักอารมณ์ตนเอง รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ของตน ซึ่งจะทำให้เกิดการรับรู้ การควบคุมตัวเอง และมีความเชื่อมั่นในตนเอง มีพลังอำนาจในตนเอง ได้แก่ ความซื่อสัตย์ทางอารมณ์ (Emotional

Honesty) คือการรับรู้อารมณ์ของตนเองตรงตามความเป็นจริงอย่างถูกต้อง การสร้างพลังอารมณ์ หรืออารมณ์ที่มีพลัง (Emotional Energy) คือการรวบรวมอารมณ์ของตนเองให้เกิดเป็นพลังที่สร้างสรรค์ การรับผลย้อนกลับของอารมณ์ (Emotional Feedback) คือรู้ว่าอารมณ์ทุกอารมณ์มีความสำคัญ เพราะสามารถทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง หรือเป็นโอกาสในการสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคล ได้ การสร้างความสัมพันธ์เชื่อมโยง และการหยั่งรู้ด้วยตนเองตามความเป็นจริง (Emotional Connection & Intuition)

2. ความเหมาะสมทางอารมณ์ (Emotional Fitness) หมายถึง การปรับวางอารมณ์ ของตนได้อย่างยืดหยุ่น เป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้ตนเองและผู้อื่น ได้แก่ การสร้างความเชื่อถือได้ ให้เกิดแก่ตนเอง (Authenticity) การเป็นผู้ที่ไว้วางใจได้ การสร้างสรรค์อยู่ตลอดเวลา ไม่พอใจ ที่จะอยู่กับที่ (Constructive Discontent) และความสามารถในการกลับคืนสู่สภาพปกติและการ เดินหน้าต่อไป (Resilience & Renewal)

3. ความลึกซึ้งทางอารมณ์ (Emotional Depth) หมายถึง ระดับความลึกซึ้งของ อารมณ์ ที่เอื้อต่อการพัฒนาเป็นการสำรวจแนวทางที่จะปรับชีวิตและหน้าที่การงานของตน ให้ตรงกับเป้าหมายและศักยภาพของตนเอง ได้แก่ ความผูกพันในงาน ความรับผิดชอบ และการมีสติ การมีเป้าหมายและศักยภาพที่โดดเด่น ความซื่อตรง ทำงานอย่างซื่อสัตย์ และยืดหยุ่น ในหลักจริยธรรม มีสัจจะรักษาคำพูด คำพูดกับการกระทำตรงกัน มีคุณธรรม กล้ายอมรับ ข้อผิดพลาดของตนเองอย่างเปิดเผย และสามารถโน้มน้าวใจผู้อื่นได้โดยปราศจากการใช้อำนาจ

4. ความผันแปรของอารมณ์ (Emotional Alchemy) เป็นความสามารถในการใช้อารมณ์ และสัญชาตญาณ ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีสมรรถภาพในการเผชิญปัญหาและความ กัดดันต่าง ๆ ได้แก่ การแสดงการหยั่งรู้ได้ ความสามารถในการคิดใคร่ครวญ การเล็งเห็นโอกาส และการสร้างอนาคต

โกลแมน (Goleman, 1995) ได้เสนอองค์ประกอบ EQ ตามแนวคิดของซาโลเวย์ และ เมเยอร์ (Salovey & Mayer, 1990) ไว้ 5 ด้านคือ

1. การรับรู้อารมณ์ตนเอง (Know one's Emotion) หมายถึง การตระหนักรู้ตนเอง เป็นการรับรู้และเข้าใจความรู้สึกนึกคิด และอารมณ์ของตนเองตามความเป็นจริง และสามารถ ควบคุมอารมณ์และความรู้สึกของตนเองได้

2. การบริหารจัดการอารมณ์ของตนเอง (Managing Emotion) คือความสามารถ ในการควบคุมจัดการกับ ความรู้สึก หรือภาวะอารมณ์ของตนเองที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมตาม

สถานการณ์ และสามารถควบคุมตนเองได้ เพื่อไม่ให้เกิดความเครียด มีเทคนิคการผ่อนคลายความเครียด สลับความวิตกกังวลที่รุนแรงต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็ว สามารถนำพาอารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของตนให้กลับสู่ภาวะปกติได้อย่างรวดเร็ว

3. ความสามารถในการจูงใจตนเอง (Motive Onself) เป็นความสามารถในการจูงใจตนเอง สามารถควบคุมความต้องการและแรงกระตุ้นได้อย่างเหมาะสม สามารถรอคอยการตอบสนองความต้องการ เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ดีกว่า มองโลกในแง่ดี สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้

4. การรับรู้อารมณ์และความต้องการของผู้อื่น (Recognizing Emotion in Others) เป็นการรับรู้อารมณ์ และความต้องการของผู้อื่น เห็นอกเห็นใจผู้อื่น เอาใจเขามาใส่ใจเราและสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสม

5. ความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Handing Relationship) หมายถึงความสามารถในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับผู้อื่นและสามารถรักษาสัมพันธ์ภาพไว้ได้เป็นอย่างดี

ในปี ค.ศ. 1998 โกลแมน (Goleman) ได้เสนอกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ 2 หมวด 5 องค์ประกอบ และ 25 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ (Goleman. 1998 : 26 - 27)

องค์ประกอบด้านความสามารถส่วนบุคคล

1. การตระหนักรู้ในตนเอง (Personal Competence) หมายถึง การตระหนักรู้ในอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองตามความเป็นจริง รวมทั้งรู้ผลของอารมณ์ที่เกิดขึ้นสามารถประเมินตนได้ตามความเป็นจริง รู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถและคุณค่าของตนเอง

1.1 การตระหนักรู้ในอารมณ์ของตนเอง (Emotional Awareness) มีความสามารถในการระบุภาวะอารมณ์ของตนเองได้อย่างถูกต้อง รู้ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกนั้น ๆ และคาดคะเนผลที่จะตามมาได้

1.2 ประเมินตนเองได้อย่างถูกต้อง (Accurate Self – Assessment) สามารถประเมินตนเองได้ตามความเป็นจริงรู้จุดเด่นจุดด้อยของตนเอง

1.3 ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self – Confidence) มีความมั่นใจในตนเอง เชื่อมั่นในความสามารถและคุณค่าภายในตนเอง

2. ความสามารถในการควบคุมตนเอง (Self Regulation) คือความสามารถในการจัดการกับอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในได้อย่างเหมาะสม เป็นคนซื่อสัตย์ น่าไว้วางใจ มีคุณธรรมและความรับผิดชอบ มีความสามารถในการปรับตัวยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ชอบสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มีความคิดเปิดกว้างกับข้อมูลใหม่

2.1 การควบคุมตนเอง (Self Control) สามารถควบคุมอารมณ์และแรงกระตุ้นภายในตนเองได้อย่างเหมาะสม

2.2 เป็นที่ไว้วางใจ (Trustworthiness) เป็นคนซื่อสัตย์ เป็นที่ไว้วางใจ มีคุณธรรม

2.3 รู้จักคิดในการกระทำสิ่งต่าง ๆ แสดงความรับผิดชอบในการปฏิบัติของตน (Conscientiousness)

2.4 มีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) ยืดหยุ่นในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

2.5 สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ (Innovation) หมายถึงการเปิดกว้างกับความคิด วิธีการ และข้อมูลใหม่ ๆ

3. มีแรงจูงใจ (Motivation) สามารถสร้างแรงจูงใจและจูงใจตนเองได้ โดยใช้แนวโน้มจากอารมณ์ นำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ มีความผูกพันยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและองค์การ มีความคิดริเริ่ม และพร้อมที่จะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส มองโลกในแง่ดี เผชิญกับปัญหา และอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จบรรลุเป้าหมาย

3.1 มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Drive) หมายถึง พยายามที่จะปรับปรุงให้ได้มาตรฐานอันดีเลิศ

3.2 มีความผูกพัน (Commitment) ยึดมั่นกับเป้าหมายของกลุ่มและองค์การ

3.3 มีความคิดริเริ่ม (Initiative) หมายถึง มีความคิดใหม่ ๆ และพร้อมจะปฏิบัติเมื่อมีโอกาส

3.4 มองโลกในแง่ดี (Optimism) หมายถึงสามารถเผชิญกับปัญหาและอุปสรรคได้อย่างไม่ย่อท้อจนสำเร็จตามเป้าหมาย

องค์ประกอบด้านความสามารถทางสังคม (Social Competence)

4. ความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น (Empathy) หมายถึง มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น สนใจและห่วงใยในผู้อื่น รับรู้ในความต้องการของผู้อื่นที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้โอกาสผู้อื่น และตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นของกลุ่มและคาดคะเนถึงความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

4.1 การเข้าใจผู้อื่น (Understanding Other) มีความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกและมุมมองของผู้อื่น สนใจและห่วงใยในผู้อื่น

4.2 การพัฒนาผู้อื่น (Developing Other) สามารถทราบถึงข้อควรปรับปรุงของผู้อื่นและการส่งเสริมพัฒนาตามความรู้ความสามารถของเขา

4.3 การมีจิตใจใฝ่บริการ (Service Orientation) หมายถึง การรับรู้คาดคะเนถึงความต้องการของผู้อื่นที่มาติดต่อสัมพันธ์กับเราได้ดี

4.4 เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล (Leveraging Diversity) หมายถึง การให้โอกาสผู้อื่น มองเห็นความเป็นไปได้จากการมองเห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล ไม่ใช่เขาถือเรา

4.5 ตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นในกลุ่ม (Political Awareness) หมายถึง ความสามารถในการตระหนักรู้ถึงความคิดเห็นของกลุ่มและทราบความสัมพันธ์ของบุคคลในกลุ่มได้

5. ทักษะทางสังคม (Social Skill) เป็นความคล่องในการติดต่อกับผู้อื่นเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและแสวงหาความร่วมมือจากผู้อื่นได้ดี โดยสามารถโน้มน้าวบุคคลอื่นได้อย่างนุ่มนวล แนบเนียน และได้ผล มีทักษะในการสื่อสาร และการบริหารจัดการกับข้อขัดแย้ง มีความเป็นผู้นำ กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สร้างพันธะความผูกพัน เสริมสร้างความร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย สร้างสมรรถนะของทีมงานเพื่อให้เกิดพลังความร่วมมือ

5.1 การมีอิทธิพลต่อผู้อื่น (Influence) หมายถึง กลยุทธ์ในการโน้มน้าวบุคคลอื่นอย่างได้ผล

5.2 การสื่อสาร (Communication) หมายถึง การมีทักษะในการสื่อสาร คือสามารถสื่อสารได้ชัดเจน ถูกต้อง นุ่มนวล น่าเชื่อถือ

5.3 การบริหารข้อขัดแย้ง (Conflict Management) หมายถึง การเจรจาแก้ไขข้อขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม

5.4 ความเป็นผู้นำ (Leadership) สามารถแนะนำและเป็นตัวอย่างให้บุคคลหรือกลุ่มได้

5.5 กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Catalyst) สามารถกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี

5.6 การสร้างพันธะผูกพัน (Building Bonds) การสร้างความสัมพันธ์ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

5.7 การร่วมมือร่วมใจ (Collaboration and Cooperation) หมายถึง การทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างดี และการให้ความร่วมมือ

5.8 การสร้างทีมงาน (Team Capabilities) หมายถึง การสร้างพลังร่วมของกลุ่มในการมุ่งสู่เป้าหมาย

เวซิงเจอร์ (รัตติภรณ์ จงวิศาล, 2542 : 90 - 93 ; อ้างอิงจาก Weisinger, 1998) ได้เสนอองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การใช้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ภายในตน คือการพัฒนาและใช้ความฉลาดทางอารมณ์เพื่อพัฒนาตนเอง

1.1 การพัฒนาการรู้จักตนเองให้สูงขึ้น คือความสามารถในการสังเกตตนเองจากการกระทำและสามารถมีอิทธิตต่อการกระทำของตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อตนเอง เช่น ท่านรู้ว่าเสียงของท่านกำลังดังขึ้น เนื่องจากโทรทัศน์ถูกค้ำ ท่านรู้ว่าลูกค้ำมีความสำคัญต่อท่าน ท่านอาจจะลดเสียงลง และระบายความโกรธออกไป

1.2 การจัดการอารมณ์ การเข้าใจอารมณ์เหล่านั้น และใช้ความเข้าใจนั้นจัดการกับสถานการณ์อย่างได้ผลดี เนื่องจากอารมณ์เป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กันของความคิดและพฤติกรรมในการสนองต่อเหตุการณ์ภายนอก โดยท่านสามารถจัดการกับความรุนแรงของอารมณ์ให้ลดลงมาอยู่ในระดับที่ท่านสามารถคิดแก้ปัญหาให้ได้มาซึ่งวิธีการที่ดีที่สุดในการแก้ไขสถานการณ์

1.3 การกระตุ้นตนเอง ความสามารถในการกระตุ้นตนเองเพื่อมุ่งไปสู่ความสำเร็จ สามารถจัดการกับความท้อถอยที่เกิดขึ้นโดยอาจใช้แรงบันดาลใจในการกระตุ้นตนเองจากเพื่อน ครอบครัว หรือสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว

2. การใช้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ของตนเองกับผู้อื่น

2.1 การพัฒนาทักษะการสื่อสาร การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพมีความสำคัญมากต่อการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การสื่อสารที่ไม่ดี โดยใช้คำและท่าทางที่ไม่เหมาะสม

หรือเข้าใจความหมายผิด สามารถนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่น่าพอใจ ทักษะการสื่อสารที่จะช่วยให้ผลลัพธ์เป็นบวก ประกอบด้วย การเปิดเผยตนเอง การยืนหยัด การฟังอย่างมีประสิทธิภาพ การวิจารณ์ และการสื่อสารแบบเป็นทีม

2.2 การพัฒนาความชำนาญระหว่างบุคคล การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับคนอื่น คือ สามารถติดต่อกับผู้อื่น เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลอย่างมีความหมายและเหมาะสม องค์ประกอบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การตอบสนองความต้องการของกันและกัน การแบ่งปันความรู้สึก ความคิดเห็นระหว่างกัน โดยสามารถที่จะวิเคราะห์ความสัมพันธ์เพื่อหาวิธีการให้เกิดผลดีและมีประสิทธิภาพ

2.3 การช่วยเหลือผู้อื่นให้ช่วยเหลือตนเอง โดยสามารถเข้าใจตนเองอย่างชัดเจน รู้ว่าจะทำให้คนที่ไม่สามารถควบคุมตนเองสงบลงได้อย่างไร เป็นผู้ฟังที่ทำให้กำลังใจผู้อื่นในองค์กร ที่จะประสบความสำเร็จ นอกจากจะขึ้นอยู่กับบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถแล้ว ยังขึ้นอยู่กับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการจัดการกับอารมณ์ การติดต่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยกันแก้ปัญหา ช่วยกันแก้ไขความขัดแย้ง ความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ของท่านสามารถทำให้เกิดองค์การที่มีความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ได้

กรมสุขภาพจิต (2542 : 55 - 56) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วย

1. ดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักและเห็นใจผู้อื่น สามารถแสดงความเห็นใจอย่างเหมาะสม รู้จักให้และรับ รู้จักยอมรับผิดและให้อภัย มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

2. เก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง รู้ศักยภาพของตนเอง มีแรงจูงใจ สร้างขวัญ และกำลังใจให้ตนเอง มีความมุ่งมั่นไปสู่เป้าหมาย สามารถตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น กล้าแสดงออก และแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

3. สุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข โดยมีความภาคภูมิใจ เห็นคุณค่าในตนเอง มีความพึงพอใจในชีวิต และพอใจในสิ่งที่ตนเองมีอยู่ มองโลกในแง่ดี รู้จักผ่อนคลายมีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสุข มีความสงบทางจิตใจ

จากแนวคิดเชิงทฤษฎีซึ่งมีลักษณะเป็นโครงสร้างทางจิตวิทยา (Psychological Constructs) ของนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่านดังที่กล่าวมาแล้วจะเห็นว่าองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีลักษณะคล้ายคลึงกัน สำหรับงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ยึดแนวคิดของ โกลแมน (Goleman. 1998) มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เนื่องจากโกลแมนได้สรุปและแบ่งองค์ประกอบ ของความเฉลียวฉลาดไว้อย่างชัดเจน ครอบคลุมตามโครงสร้างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักจิตวิทยาหลาย ๆ ท่าน

แนวทางการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษาค้นคว้าและวิจัยทางจิตวิทยาพบว่าความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญาไม่ใช่เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสำเร็จในด้านต่าง ๆ ทั้งด้าน หน้าที่การงาน ครอบครัว และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข โกลแมน (Goleman. 1995) ได้ศึกษาวิจัยและสรุปว่า ความสามารถทางอารมณ์และสังคมมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จของบุคคล โดยเฉพาะบุคคลที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อความสำเร็จ และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของบุคคล และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สามารถเรียนรู้ ปรับปรุง พัฒนาให้เพิ่มขึ้นได้ โดยเฉพาะบิดา มารดา ครู นักการศึกษาและนักจิตวิทยา จะต้องร่วมกันวางรากฐานตั้งแต่วัยเด็ก โดยการปลูกฝังและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะบิดามารดาเป็นผู้ใกล้ชิดกับเด็ก การอบรมเลี้ยงดูอย่างเหมาะสม การเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับบุตรย่อมสามารถพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้เป็นอย่างดี

ซาปิโร (Shapiro. 1997) กล่าวว่า บิดามารดามีส่วนเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร โดยบิดาที่ให้ข้อแนะนำ ให้คำอธิบาย ให้อิสระและกำลังใจ ฝึกความรับผิดชอบให้กับบุตร และอบรมเลี้ยงดูด้วยบรรยากาศที่เป็นประชาธิปไตย มีความไว้วางใจ รับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการสื่อสารที่เปิดเผยตรงไปตรงมา หลีกเลี่ยงการทำร้ายทางจิตใจและอารมณ์ (Emotional Abuse) ไม่ว่าจะด้วยคำพูดและการกระทำ บิดามารดาควรเป็นฝ่ายทำความเข้าใจกับบุตรก่อนที่จะให้บุตรเข้าใจตนเอง สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้บุตรเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูง

เวซิงเจอร์ (Weisinger. 1998) กล่าวถึงกลยุทธ์ในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ประกอบด้วย การพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง การควบคุมจัดการกับอารมณ์ของ

ตนเองและสร้างแรงจูงใจให้กับตนเอง พัฒนาทักษะการสื่อสารและทักษะการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น รวมทั้งพัฒนาทักษะความสามารถในการช่วยผู้อื่นให้เขาพัฒนาตนเองได้

ทศพร ประเสริฐสุข (2542 : 32) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ว่า ควรฝึกให้เด็กรู้จักคุณค่าของตนเองตามความเป็นจริง ให้มองตนเองอย่างตระหนักรู้ มองตนเองในแง่ดี สามารถชื่นชมตัวเองได้ รู้จักแยกแยะอารมณ์ของตนว่าชนิดใดดี ชนิดใดไม่ดี รู้จักและเข้าใจ ธรรมชาติอารมณ์ของตนเองสามารถแยกแยะได้ว่าอารมณ์ใดเป็นคุณ และอารมณ์ใดเป็นโทษแก่ตนเอง และเลือกว่าแสดงออกอย่างเหมาะสมทั้งสีหน้า ท่าทาง และคำพูด รู้จักบริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองจำแนกรู้ว่าอารมณ์เกิดได้ทุกอย่างแต่เราไม่สามารถแสดงอารมณ์ทุกอย่างได้ รู้จักแสดงอารมณ์ และระบายอารมณ์อย่างเหมาะสม รู้จักหยุดการแสดงอารมณ์ที่ไม่ดี สามารถไตร่ตรองก่อนการแสดงออก และสามารถที่จะอดทน รอคอยที่จะแสดงพฤติกรรมได้ รวมทั้งฝึกให้เด็กเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น แสดงน้ำใจ เอื้ออาทร ให้เกียรติ แสดงความชื่นชม ให้กำลังใจต่อผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม ฝึกให้เด็กรู้จักที่จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมโดยบิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดี และฝึกการสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแรงจูงใจใฝ่สัมพันธ์

ดุขฎี สรวงขัน (2542 : 32 - 39) ได้กล่าวถึงแนวทางการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กคิดด้านบวก เนื่องจากความคิดเป็นจุดเริ่มต้นของการกระทำ และการกระทำใดถ้าทำเสมอจะกลายเป็นนิสัยของคนเรา ดังนั้นพฤติกรรมต่าง ๆ จึงเริ่มต้นจากความคิดของคนเรา การฝึกคิดด้านบวกควรฝึกตั้งแต่วัยต้น ๆ ของชีวิต นักจิตวิทยาสมัยใหม่ ได้ค้นพบว่าเด็กที่ได้รับการฝึกฝนให้มีความคิดในด้านบวกสูง มาจากที่บ้านและโรงเรียน จะส่งผลให้เด็กกลายเป็นคนที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงไปด้วย

2. ฝึกให้เด็กเป็นคนที่มีความอดทน คนที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ต่ำแล้วส่วนใหญ่เป็นคนที่เอาแต่ใจตนเองไม่มีความอดทน เด็กที่ตามใจตนเองไม่ค่อยอดทน มักมีผู้ใหญ่คอยปกป้องช่วยเหลือ ตัดสินใจให้ ผู้ใหญ่ควรหัดให้เด็ก ทำอะไรด้วยตนเอง มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง โดยอาจเริ่มด้วยการฝึกให้เด็กมีความรับผิดชอบต่อภารกิจภายในบ้านที่ชัดเจน เช่น เวลาไหนที่จะช่วยทำงานบ้านหรือเวลาไหนที่จะเล่น รวมทั้งหาโอกาสให้เด็กได้รวมกลุ่มกับเพื่อน ๆ หมู่มากอยู่เสมอ จะทำให้เด็กต้องอดทน รู้จักการรอ หรือทำอะไรให้รวดเร็ว คนอื่นจะได้ไม่ต้องรอนาน มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อน ๆ เรามักจะพบว่าเด็กที่ไปค้าขายอยู่เสมอ มักจะเป็นคนที่มีน้ำใจ มีความอดทน และมีระเบียบวินัยในตนเองสูง

3. ไม่ควรเปรียบเทียบเด็ก เด็กที่เลี้ยงดูมาด้วยการเปรียบเทียบจะกลายเป็นเด็กที่อิจฉาผู้อื่น มีปมเด่นปมด้อย อารมณ์แปรปรวน ไม่อยากให้ผู้อื่นได้ดี ไม่มีน้ำใจ นักจิตวิทยาส่วนใหญ่ในปัจจุบันยอมรับว่า การใช้คำพูดด่าทอและการเปรียบเทียบเด็กทำให้เด็กมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ลดลง

4. เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก ผู้ใหญ่จะต้องพัฒนาอารมณ์ของตนเองโดยตรวจตราอารมณ์ของตนเองว่าตนเองมองโลกมองชีวิตในด้านบวกหรือไม่ เด็กที่อยู่ใกล้ผู้ใหญ่ที่มีอารมณ์อย่างไร เด็กก็จะมีอารมณ์เช่นนั้นสูง

กรมสุขภาพจิต (2543 : 84) ได้กล่าวถึงแนวทางของบิดามารดาในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตรไว้ดังนี้

1. รู้เท่าทัน หยั่งรู้ในความรู้สึกของเด็ก บิดามารดาควรแสดงความเข้าใจ ยอมรับเห็นอกเห็นใจ เอื้ออาทร ให้ความสำคัญกับบุตร แทนการตำหนิ บังคับ วิจารณ์ หรือลงโทษ ขณะเดียวกัน บิดามารดาเองจะต้องระมัดระวังความรู้สึกของตนเองที่จะไม่แสดงออกในลักษณะที่ขาดการควบคุม ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ไม่ดีสำหรับบุตร

2. ใช้โอกาสหรือสถานการณ์ แต่ละเรื่องสร้างความใกล้ชิดสนิทสนม โดยให้ข้อมูลมุมมอง ต่าง ๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม เช่น เด็ก เกิดความตื่นตระหนก เมื่อดูรายการที่เป็นเรื่องตื่นเต้น ทำให้หวาดกลัว บิดามารดาอาจใช้สถานการณ์เหล่านี้ ปลอดภัย อธิบายด้วยเหตุผล เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กล้าเผชิญสภาพการณ์ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

3. รับฟังความรู้สึกและอารมณ์ของเด็กด้วยความตั้งใจ เอื้ออาทร และพยายามตรวจสอบ ความรู้สึกของเด็กโดยพิจารณาจากสถานการณ์ พฤติกรรม ภาษาท่าทาง และอากัปกริยาที่แสดงออกในขณะที่รับฟังพ่อแม่อาจจะสะท้อนหรือสรุปในสิ่งที่ได้ยินได้ฟังมาพร้อมกับหาเหตุผลอธิบายให้เด็กเข้าใจในแง่มุมอื่นบ้าง แต่ไม่ควรสรุปหรือชี้หน้า

4. ฝึกให้เด็กระบุภาวะอารมณ์ ความรู้สึกของตนได้อย่างถูกต้อง แทนการเก็บกดไว้หรือระบายออกโดยขาดการควบคุม การแสดงอารมณ์ที่เปิดเผย ตรงไปตรงมา เป็นลักษณะพื้นฐานของผู้มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ที่ดี รู้ตัวว่ากำลังโกรธ เสียใจ น้อยใจ อิจฉา เพื่อนำไปสู่การบริหารจัดการกับอารมณ์ได้อย่างถูกต้องด้วยตนเอง

5. กำหนดขอบเขตการช่วยเหลือเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของเด็ก เมื่อพ่อแม่เห็นว่าเด็กเข้าใจอารมณ์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของตนและเห็นพฤติกรรมที่พึงปฏิบัติ พ่อแม่ควรแสดงให้เด็กทราบว่าอารมณ์ต่าง ๆ เป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ควรปรับปรุงวิธีการแสดงออกที่ขาดการควบคุม และให้เหมาะกับบุคคล เวลา สถานที่และสถานการณ์

6. ทราบถึงความต้องการที่แตกต่างกันในแต่ละวัย เพศ เด็ก ผู้ใหญ่ แสดงความรู้สึก ความเข้าใจและความเอื้ออาทรแก่กัน

7. ยอมรับผิดและกล้าที่จะขออภัย ทุกคนอาจทำผิดพลาดได้ การยอมรับผิดและกล้าขออภัยเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาปรับปรุงตนเอง

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 153 - 154) กล่าวถึงกลยุทธ์ที่บิดามารดาพึงใช้กับบุตร เพื่อเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์คือ บิดามารดาควรเข้าใจถึงบุคลิกภาพที่แตกต่างกันในเด็กแต่ละคน ไม่คาดหวังว่าบุตรควรจะทำเช่นนั้น เช่นนี้ เคารพสิทธิส่วนบุคคลและปัจเจกชนของเด็ก ท่อยอธิบายด้วยเหตุผล ให้ข้อมูล เคารพในความคิดและเหตุผลของเด็ก ใจเย็นและอดทน ให้กำลังใจ ไม่ตำหนิตีเตียน ให้คำชมในสิ่งที่เด็กทำดี ฝึกให้รู้จักขอโทษเมื่อทำผิด อย่านำแนวทางแก้ไขของตนเองไปตัดสินให้เด็กยอมรับหรือปฏิบัติ แต่อาจพูดคุยถึงประสบการณ์ในการบริหารจัดการอารมณ์ของตน รวมทั้งให้โอกาสเด็กได้เผชิญกับเหตุการณ์ที่จะเป็นตัวอย่างเตือนสติ ให้รู้จักผลของบริหารอารมณ์ในลักษณะต่าง ๆ กัน โดยอาจดูจากภาพยนตร์ ละคร และวรรณกรรม บิดามารดาควรที่เชื่อมั่นในพัฒนาการและการเจริญเติบโต ว่าเด็กจะเรียนรู้อะไรได้มากขึ้นเมื่อเขาเจริญเติบโตมากกว่านี้

นิตยา คชภักดี (2542 : 109 - 112) กล่าวถึงหลักสำคัญในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ว่าจะต้องพัฒนาในองค์รวมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา โดยคำนึงถึงสุขภาพของเด็ก คือเด็กจะต้องได้รับอาหาร การพักผ่อน การออกกำลังกาย และการดูแลสุขภาพอย่างเพียงพอ ถ้าเด็กมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงย่อมส่งผลต่อสภาวะอารมณ์ที่ดีของเด็ก

ซาปิโร (Shapiro. 1997) ได้ให้ข้อคิดเห็นในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของเด็กไว้อย่างน่าสนใจดังนี้ คือ

1. ให้เด็กได้ซึมซับมาตรฐานทางศีลธรรมของศาสนา เช่น ในศาสนาพุทธให้จดจำศีล 5 หรือทำความเข้าใจกับบัญญัติ 10 ประการในศาสนาคริสต์
2. ฝึกให้เด็กแสดงความเมตตากรุณา ช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่เลือกโอกาส ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ย่อมสามารถทำให้ผู้อื่นเป็นสุขโดยไม่เลือกโอกาสและเวลา

3. ให้ปฏิบัติงานที่เป็นบริการชุมชน (Community Service) ซึ่งอาจสอดแทรกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ชีวิตในแง่มุมต่าง ๆ กฎกติกาสังคม และการทำงานเพื่อส่วนรวม

4. ฝึกการพูดความจริง (Honesty) และการประพฤติปฏิบัติที่สอดคล้องกับคำพูด (Integrity) ด้วยการสร้างความไว้วางใจด้วยคุณความดี ความตรงไปตรงมาไม่พูดปด เคารพความเป็นส่วนตัวของเด็ก การพูดคุยกันเกี่ยวกับคุณค่าจริยธรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว

5. นำอารมณ์ทางลบมาเป็นอุทาหรณ์ เช่น ความละอายหรือรู้สึกผิดต่อพฤติกรรมบางอย่างนำมาเป็นประสบการณ์ที่ควรจดจำและยับยั้งชั่งใจไม่ปฏิบัติซ้ำอีก และให้เด็กรู้จักยอมรับข้อผิดพลาดและความล้มเหลวของตนความผิดพลาดเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน ให้รู้สึกว่าผิดเป็นครู

6. ฝึกให้เด็กคิดและตีความต่าง ๆ ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับการแสดงออกทางอารมณ์ อาจจะเลือกเรื่องจากนิยาย นิทาน บทภาพยนตร์ หรือละคร มาอธิบายประกอบเป็นตัวอย่างของการเป็นผู้เผชิญความเป็นจริงได้ดี

7. ฝึกให้เด็กมองโลกในแง่ดี และมีความเพียรพยายาม รู้จักบริหารเวลาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

8. เพิ่มความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ด้วยการเตือนตนเอง สร้างจินตนาการ เช่น เมื่อเกิดความเครียด อาจสมมุติตัวเองว่าอยู่ในสถานที่สวยงามและที่ตนเองใฝ่ฝันจะไปเที่ยวพักผ่อนทำให้เกิดความผ่อนคลายและมีกำลังใจที่จะต้องสู้ปัญหาอุปสรรคต่อไป ไม่หมกมุ่นอยู่กับความทุกข์อย่างเดียว

9. ฝึกให้เด็กเริ่มรู้จักการแก้ปัญหา ฝึกการมองปัญหาทั้งในแง่บวกและลบ ไม่ใช่มองด้านเดียว เพื่อคิดแก้ปัญหา ด้วยทางเลือกหลาย ๆ ทาง และพิจารณาความเป็นไปได้ของแต่ละทางเลือกและตัดสินใจวิธีที่เหมาะสมและดีที่สุด

10. การปฏิสัมพันธ์ที่บิดามารดามีต่อบุตรจะมีผลต่อทักษะทางสังคมที่เด็กมีต่อผู้อื่น ฝึกให้เด็กรับรู้ เรียนรู้ ดีความ ตอบสนอง และวางตนในสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งด้วยการประนีประนอมและเสริมทักษะในการพูดคุยของเด็กในสถานการณ์ต่าง ๆ

11. สร้างทักษะความเป็นผู้มีอารมณ์ขัน เด็กที่ตลก ร่าเริง มักเป็นที่ชื่นชอบของเพื่อน บิดามารดาควรเป็นต้นแบบที่ดีของความเป็นผู้มีอารมณ์ขันและใช้อารมณ์ขันเป็นเครื่องมือในการสอนคุณค่า หรือค่านิยมในชีวิตในการสร้างมิตรและคลายความตึงเครียด

12. ฝึกให้เด็กรู้จักมารยาทส่วนตนและมารยาททางสังคม เพื่อให้เข้ากับผู้อื่นได้และให้โอกาสเข้าร่วมงานทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการของสังคม ให้โอกาสเด็กเข้าสังคมกับเพื่อน กลุ่มเพศเดียวกันหรือต่างเพศ ให้เด็กสามารถสร้างและรักษาสายสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนได้รู้จักการคบเพื่อนและมีเพื่อนสนิท

การพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ มีส่วนสร้างคุณลักษณะจิตใจในทางบวก สร้างเสริมพฤติกรรมที่ดีของเด็ก เช่น เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบ กล้าแสดงสิทธิของตน รู้จักเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น มีทักษะในการแก้ไขข้อขัดแย้งได้ดี ปรับตัวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสมและยังช่วยลดปัญหาต่างๆ เช่น การทำร้ายตนเอง การแสดงความก้าวร้าว เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร การใช้สารเสพติด และการทะเลาะวิวาท เป็นต้น

ลักษณะของผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เป็นความสามารถอีกส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ และความเข้าใจ อารมณ์ ความรู้สึกของตนเอง และนำเอาพลังแห่งอารมณ์และความรู้สึกเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการพัฒนาในด้านต่าง ๆ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วย การตระหนักรู้ตน และอารมณ์ของตน สามารถจัดการบริหารอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเองได้ รับรู้และเข้าใจถึงความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่นในลักษณะใจเขาใจเรา และมีทักษะทางสังคมในการพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่น ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ควรจะเป็นผู้ที่มีลักษณะดังนี้ คือเป็นบุคคลที่สามารถจูงใจและให้กำลังใจตนเอง สามารถควบคุมแรงกระตุ้นภายใน และรอคอยการตอบสนองความต้องการได้ สามารถเผชิญกับความซับซ้อนใจ และมีวิธีการขจัดความเครียดที่จะไปขัดขวางความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของตนเองได้อย่างดี สามารถที่จะแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างราบรื่น สามารถที่จะควบคุมอารมณ์ บริหารจัดการกับอารมณ์ของตนเองได้ เป็นผู้มีสุขภาพจิตดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลรอบข้าง สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ได้อย่างมีความสุข ทั้งที่บ้าน สถานศึกษา ที่ทำงาน และในสังคม (ทศพร ประเสริฐสุข. 2543 : 34)

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ (2542 : 16) กล่าวถึงบุคคลที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์จะเป็นบุคคลที่มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้คือ เป็นผู้รู้จักและเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รู้จุดเด่น จุดด้อยของตนเอง สามารถควบคุมตนเองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม มีสติที่สามารถรับรู้

และตระหนักรู้ได้ว่าขณะนี้กำลังทำอะไร รู้สึกอย่างไร ตลอดจนสามารถรับรู้ เกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ได้อย่างเหมาะสม มีพลัง มีแรงบันดาลใจที่จะกระทำให้สิ่งหนึ่งสิ่งใดให้บรรลุเป้าหมายในชีวิต สามารถอดทนอดกลั้นต่อสภาพต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ตลอดจนสามารถเผชิญต่อสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดความเครียดได้อย่างเหมาะสม มีความยืดหยุ่น ไม่ยึดมั่นถือมั่น จนทำให้ปรับตัวไม่ได้ มีความคิดริเริ่ม มองโลกในแง่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีความจริงใจ และซื่อสัตย์

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2540 : 140) กล่าวถึงลักษณะผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ ดังนี้คือ เป็นผู้รู้จักตนเอง รู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตน รู้จุดเด่นจุดด้อยในความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกและ การแสดงออกของตนเองได้อย่างเหมาะสม กับกาลเทศะและสถานการณ์ต่าง ๆ สามารถสร้างแรงจูงใจที่ดีให้กับตนเอง มองโลกในแง่ดี มีความคิดริเริ่ม ไม่ท้อถอยง่าย แสดงความเอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ตระหนักรู้ในความรู้สึก ความต้องการของผู้อื่นได้ดี สร้างและรักษาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น มีทักษะทางสังคมที่ดี สามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี มีมารยาท มีอารมณ์ขัน สามารถแก้ไขเหตุการณ์เฉพาะหน้าต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี มีไหวพริบ สร้างความร่วมมือร่วมใจจากคนหลาย ๆ ฝ่ายได้

จากข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้าในอินเทอร์เน็ต ได้กล่าวถึงลักษณะของผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงและต่ำไว้ดังนี้ (Home Page <http://eqi.org/sings.htm>) ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงเป็นผู้ที่สามารถแสดงความรู้สึกของตนเองได้อย่างชัดเจน ตรงไปตรงมา ไม่ปิดบังความรู้สึก และไม่กลัวที่จะแสดงความรู้สึก ไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ทางด้านลบ เช่น ความกลัว ความกังวล ความรู้สึกผิด ความสิ้นหวังท้อแท้ มีความสมดุลระหว่างความรู้สึกกับเหตุผล และความรู้สึกกับความจริง สามารถแยกแยะความรู้สึกหลากหลายที่เกิดขึ้นกับตนเองสามารถ พูดยังความรู้สึกของตนเองได้อย่างง่าย มีสภาวะอารมณ์ ที่ยืดหยุ่นได้ มีแรงจูงใจภายใน และสามารถอ่านภาษากายของผู้สื่อสารด้วยได้ ส่วนผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ต่ำ จะเป็น ผู้ที่ไม่รับผิดชอบความรู้สึกของตนเอง กล่าวโทษตำหนิตนเองและบุคคลอื่น ไม่สามารถบอก ความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ใช้ความคิดของตนเอง ดิชม วิचारณผู้อื่น ไม่ตระหนักถึงผลกระทบ ต่อความรู้สึกของผู้อื่น บ่อยครั้งที่จะใช้ประโยคที่ว่า “ฉันคิดว่าคุณเป็น...” และยึดติดกับความเชื่อ ของตนไม่ยอมรับข้อเท็จจริงใหม่ ๆ มองโลกในแง่ร้าย บ่อยครั้งที่รู้สึกไม่มั่นคง ผิดหวัง ขมขื่น ไม่พอใจ ไม่สามารถยอมรับความผิดหรือแสดงความเสียใจ หรือกล่าวคำขอโทษอย่างจริงใจ

ขาดการพิจารณาถึงอารมณ์ ความรู้สึกของตนเองก่อนที่จะแสดงพฤติกรรมหรือการกระทำใด ๆ ขาดความเห็นอกเห็นใจ เมตตา สงสารผู้อื่น หลีกเลี้ยงที่จะมี ปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ค้นหาความสัมพันธ์จากสิ่งอื่นทดแทน เช่น สิ่งของอื่น ๆ เพื่อสร้างจินตนาการของตนเอง เป็นผู้ฟังที่ไม่ดี ขอบพุดรบกวน ขาดอารมณ์ในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นรู้สึกหงุดหงิดกับสิ่งรอบตัว แสดงความรู้สึกเกินความเป็นจริง หรือต่ำกว่าความเป็นจริง

ประโยชน์ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

จากคุณลักษณะต่าง ๆ ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ดังกล่าวข้างต้น ล้วนมีความสำคัญต่อความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตของบุคคล ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็นทักษะเฉพาะตนที่จะส่งเสริมบุคคลให้ประสบความสำเร็จในด้านการงานและครอบครัว ตลอดจนความสำเร็จและความสุขในการดำเนินชีวิต โดยประยุกต์หลักการของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อบุคคล

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542 : 9) กล่าวถึงประโยชน์ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไว้ดังนี้ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีบทบาทในการกำหนดบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ สร้างวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่เหมาะสมตามวัยวุฒิ มีความสามารถในการปรับตัวและแก้ไขปัญหาทางอารมณ์ เช่น ความเครียดและแรงกดดันต่าง ๆ ในชีวิตได้เป็นอย่างดี และทำให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารการแสดงความรู้สึก และแสดงอารมณ์ของตนได้ถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะ การเข้าใจความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดการยอมรับและเข้าใจผู้อื่น ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เป็นผู้ที่มีความเข้าใจในชีวิตในทุกด้านทำให้ดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข รวมทั้งทำให้เป็นผู้ที่มีอัจฉริยภาพของความเป็นผู้นำ รู้จักใช้คน และครองใจคน สามารถโน้มน้าวผู้อื่นให้ทำตามสิ่งที่ตนต้องการได้สำเร็จ ทำให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสร้างผลิตผลที่สนองเป้าหมาย ลดการขาดงาน ลางาน หรือย้ายงานเนื่องจากความขัดแย้งระหว่างบุคคล ผู้ร่วมงานมีความสุข เกิดความรักงาน รักองค์กร

เทอดศักดิ์ เดชคง (2542) กล่าวถึงประโยชน์ของ EQ โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. ด้านตนเอง ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงทำให้เป็นผู้ที่เรียนหนังสือได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลสัมฤทธิ์ต่อการเรียนที่ดี รักการศึกษาหาความรู้ สามารถปรับอารมณ์ของตนเองได้อย่างเหมาะสม ทำให้มีความสุขตามอัตภาพ เมื่อเป็นผู้ใหญ่ก็จะเป็นผู้ที่มีเป้าหมายในชีวิต

รู้จักปรับตัวเองอยู่เสมอ รู้ว่าตนเองต้องการอะไร เปรียบเทียบศักยภาพของตนเอง และสามารถเลือกกระทำการต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม สามารถทำงานให้ประสบความสำเร็จ เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพอ่อนน้อม เน้นการร่วมมือในการทำงาน สามารถแก้ไขความขัดแย้งหรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี

2. ด้านครอบครัว ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์จะเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจผู้อื่น แก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี สร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันทำให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข

3. ด้านสังคมแวดล้อม ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์จะเป็นผู้ที่มีความสามารถลดข้อขัดแย้งต่าง ๆ ทำให้การเอาเปรียบ ความเห็นแก่ตัวในสังคมลดน้อยลง สร้างความรักใคร่ปรองดอง คิดถึงใจเขาใจเราทำให้สังคมสงบสุข

นันทา สุรักษา (2542 : 35) กล่าวถึง ประโยชน์ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับครอบครัวไว้ว่า ปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว ที่เกิดขึ้นและนำไปสู่ความแตกแยกล้วนมีรากฐานมาจากการขาดความเข้าใจซึ่งกันและกัน ภรรยาไม่เข้าใจสามี พ่อแม่ไม่เข้าใจลูก สมาชิกในครอบครัวขาดความเข้าใจกัน ผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ย่อมสามารถที่จะสร้างและรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยการเอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยตระหนักรู้ถึงความรู้สึก ความต้องการ และความห่วงใย มีจิตใจรับรู้และตอบสนองความต้องการของคนในครอบครัวได้ดี สามารถพัฒนาสมาชิกในครอบครัว ส่งเสริมความรู้ความสามารถให้ถูกทาง สามารถชี้แนะให้สมาชิกครอบครัวมองโลกในแง่ดี สร้างความสนุกสนานให้เกิดขึ้นแก่คนในครอบครัว

วิลาสลักษณ์ ชวัลลี (2542 : 41) กล่าวว่า ใจว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีประโยชน์หรือความสำคัญมากสำหรับชีวิตการทำงานในปัจจุบัน เนื่องจากในปัจจุบันองค์การต่าง ๆ มีขนาดเล็กลง จำนวนคนถูกจำกัดน้อยลง คนที่ทำงานอยู่ในองค์การย่อมถูกคาดหวังว่าจะต้องมีคุณภาพมาก ไม่เพียงแต่มีความสามารถทางสติปัญญา และทักษะที่เกี่ยวข้องกับงาน แต่จะต้องมีความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้ ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เป็นปัจจัยสำคัญของการทำงาน เนื่องจากผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี มีความรับผิดชอบ มีความเข้าใจ และความเอื้ออาทรต่อผู้ร่วมงาน สามารถผลักดันเป็นผู้นำและผู้ตามได้เป็นอย่างดี มีความตื่นตัวที่จะเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ก่อให้เกิดการทำงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ความแตกต่างระหว่างเพศเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ได้มีผู้ศึกษาไว้ดังนี้

โตโต (Toto. 1996) ได้ศึกษาผลของเพศ เกรดเฉลี่ย (GPA) กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวิทยาลัย 138 คน ใช้แบบวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence Inventory) โดยวิเคราะห์แต่ละองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ 3 องค์ประกอบใหญ่ คือ ความกรุณาสงสาร ความตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการปรับตัว ผลการศึกษาพบว่า เพศหญิงจะมี ความกรุณาสงสาร ความตระหนักรู้ในตนเอง สูงกว่าชาย แต่ความสามารถในการปรับตัวไม่แตกต่างกันในเพศหญิงและชาย และพบว่า เกรดเฉลี่ยต่างกัน ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ทั้ง 3 องค์ประกอบไม่แตกต่างกัน

ซูทาร์โซ (ลักษณะ แพทยานันท์. 2543 ; อ้างอิงจาก Sutarso. 1998) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศกับระดับความเฉลียวฉลาดอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นชาย 129 คน เป็นหญิง 329 คน อายุ 17 - 54 ปี โดยใช้แบบประเมิน EQ-I ที่มีค่าความเชื่อมั่นที่ระดับ .88 โดยประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ใน 5 องค์ประกอบ คือ การจูงใจตนเอง ความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การดำรงความสัมพันธ์กับผู้อื่น การรู้อะไรควรไม่ควร และการจัดการหรือการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ผลการศึกษาพบว่า ผู้หญิงจะมีระดับความเฉลียวฉลาดอารมณ์สูงกว่าชาย (วัดโดยคะแนนรวมทั้ง 5 ด้าน) โดยเฉพาะในช่วงวัย 20 - 40 ปี ผู้หญิงโสดและผู้หญิงที่แต่งงานแล้วมีระดับเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าชาย

สไตน์ (Stein. 1997) ได้ศึกษาลักษณะความแตกต่างระหว่างเพศกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่าง เป็นชาย 4,500 คน เป็นหญิง 3,200 คน เป็นชาวแคนาดาและอเมริกัน โดยใช้แบบวัดของ Bar-on Emotional Quotient Inventory (Bar-on EQ-I) ผลการศึกษา พบว่า เพศหญิงมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีความรับผิดชอบ ต่อสังคม ความรู้สึกเป็นอกเห็นใจ การเอาใจเขามาใส่ใจเรา สูงกว่าเพศชาย ส่วนเพศชายมีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ทนต่อความตึงเครียด ความนับถือตนเองสูงกว่าเพศหญิง

บาร์ฮอน (Goleman. 1998 : 318 ; citing Bar-on. 1997) ได้วิเคราะห์ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในหญิงและชายจำนวน 1,500 คน ในประเทศ ไนจีเรีย ศรีลังกา เยอรมัน อิสราเอล และอเมริกา พบว่าทั้งชายและหญิงจะมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไปคนละด้าน

ผู้หญิงจะมีค่าเฉลี่ยของการตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น และสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นสูงกว่าชาย ในขณะที่ชายจะมีความเชื่อมั่นในตนเอง การมองโลกในแง่ดี การปรับตัว และการจัดการกับความเครียดได้ดีกว่าหญิง

โกลแมน (Goleman. 1998 : 7) ได้ศึกษาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในชาย หญิง 1,000 คน พบว่า ผู้หญิงมีความตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง การเห็นอกเห็นใจ และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สูงกว่าผู้ชาย ส่วนในผู้ชาย จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง ความสามารถในการเผชิญปัญหา การควบคุมความเครียด ได้ดีกว่าในผู้หญิง แต่พบว่า องค์ประกอบโดยรวมของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในชายและหญิงไม่แตกต่างกัน

ทาเพียร์ มาร์ธา โลซา (Tapia, Martha and Luisa. 1999) ได้ศึกษาถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ตัวแปรที่ศึกษาคือ ความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา (Intelligence) เกรดเฉลี่ย (GPA) เพศ ระดับการศึกษาของบิดามารดา เชื้อชาติ ผลการศึกษาพบว่า เพศ และเกรดเฉลี่ย มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ แต่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเฉลียวฉลาดทางสติปัญญา ระดับการศึกษาของบิดามารดา เชื้อชาติ กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

โรเบิร์ต โรเซนทาล (เทอดศักดิ์ เดชคง. 2542 : 44 ; อ้างอิงจาก โรเบิร์ต โรเซนทาล. ม.ป.ป.) นักจิตวิทยาแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดได้ทำวิจัยเกี่ยวกับความเข้าใจและความเห็นใจผู้อื่น โดยเขาได้สร้างแบบทดสอบ PONS (Profile of Nonverbal Sensitivity) ซึ่งเป็นการทดสอบความสามารถในการจับความรู้สึกของผู้อื่น โดยดูจากท่าทาง สีหน้า อย่างใดอย่างหนึ่งของตัวละครในวีดีโอ อารมณ์ต่าง ๆ ที่แสดงมีความหลากหลาย ตั้งแต่โกรธจัดจนถึงสีหน้าของโทษ สำนึกผิด หรือจากเกลียดไปสู่ความรัก โรเซนทาล ได้ทดสอบอาสาสมัครจำนวน 7,000 คน และได้ข้อสรุปว่าความสามารถในการอ่านอารมณ์ที่ดี จะทำให้คนคนนั้น ปรับตัวกับภาวะทางอารมณ์ เข้ากับผู้อื่นได้ดี ชอบกิจกรรมมากกว่าจะเก็บตัว และพบว่าความสามารถที่จะจับอารมณ์นี้ เพศหญิงจะทำได้ดีกว่าเพศชาย

ชิตกมล สังข์ทอง (2536) ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเอง ของวัยรุ่นชาย หญิง อายุ 15 - 18 ปี จำนวน 120คน โดยวินัยในตนเองหมายถึงความสามารถของบุคคลในการควบคุมอารมณ์หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นตามที่มุ่งหวังประกอบด้วย 7 หัวข้อคือ ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเอง สามารถต้านทานสิ่งยั่วยุ

ต่าง ๆ เชื่อมั่นในตนเอง มีการตั้งเป้าหมาย รู้จักชะลอการได้รับความพอใจเพื่อสิ่งที่ดีกว่าในอนาคต สามารถคาดหวังผลของการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับวินัยในตนเอง และเพศหญิงมีวินัยในตนเองมากกว่าชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2542) ได้ศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร โดยเปรียบเทียบคุณลักษณะทางจิตใจ 3 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านลักษณะมุ่งอนาคต ผลการวิจัย พบว่า นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีคุณลักษณะทางจิตใจโดยรวมและเป็นรายด้าน คือ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านลักษณะมุ่งอนาคตไม่แตกต่างกัน

จากรายงานการวิจัยที่รวบรวมได้เกี่ยวกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ พบว่า เพศหญิงและเพศชาย มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันในแต่ละองค์ประกอบ ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ โดยเพศหญิง จะมีการตระหนักรู้ในอารมณ์ตนเอง การเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การเอาใจเขามาใส่ใจเรา และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล สูงกว่าชาย ส่วนชาย จะมีความเชื่อมั่นในตนเอง ความนับถือตนเอง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ ความสามารถในการเผชิญปัญหา การควบคุมความเครียดได้ดีกว่าหญิง แต่ยังไม่สามารถสรุปความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในองค์ประกอบโดยรวมในเพศหญิงและเพศชาย ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะนำความแตกต่างระหว่างเพศมาศึกษา โดยจะเปรียบเทียบ ว่าวัยรุ่นเพศชายและวัยรุ่นเพศหญิงจะมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

อายุกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

อายุเป็นปัจจัยหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ วีระวัฒน์ ปันนิตามัย กล่าวว่่า มนุษย์ทุกคนมีภาวะอารมณ์พื้นฐานเหมือนกัน แต่มีระดับที่แตกต่างกัน ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุคคลในช่วงวัยที่แตกต่างกันอาจมีระดับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ที่แตกต่างกันทั้งนี้เนื่องมาจาก การฝึกรบม อายุ และประสบการณ์ที่เพิ่มขึ้นและยังเกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะของบุคคล เช่น ความอดใจรอได้ การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. 2542 : 56 - 59) และเมเยอร์ได้สรุปว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์พัฒนาขึ้นตามระดับอายุและระดับประสบการณ์ของบุคคลจากวัยเด็กสู่วัยผู้ใหญ่ (Goleman. 1998 : 240)

เรวีน บาร์-ออน (Goleman. 1998 : 240 ; citting Reaven Bar-On. ม.ป.ป.) ได้ประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในชาย หญิง 3000 คน มีช่วงอายุตั้งแต่ วัยรุ่นจนถึงอายุ 50 ปี พบว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นเมื่ออายุเพิ่มขึ้นและพัฒนาสูงสุดเมื่ออายุ 40 ปี

เมเยอร์ และคณะ (ลักขณา แพทยานันท์. 2542 : 8 ; อ้างอิงจาก Mayer. 1997) ได้ศึกษาวิเคราะห์แบบทดสอบ MEIS ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ พบว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์ กับอายุ

โกลแมน (Goleman. 1998) เชื่อว่า การพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เกี่ยวข้องโดยตรงกับประสบการณ์ของบุคคล ดังนั้นความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นลักษณะที่พัฒนาขึ้นตามอายุงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีดังนี้

โรเซนบัม (นงนุช โรจนเลิศ. 2533 : 36 ; อ้างอิงจาก Rosenbaum. 1980 : 109 - 121) ศึกษาการควบคุมตนเอง โดยใช้แบบทดสอบการควบคุมตนเองในสถานการณ์ทั่วไปที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง 7 กลุ่ม โดยแบ่งตามช่วงอายุ ทั้งที่เป็นนักเรียน นิสิต และบุคคลทั่วไป อายุตั้งแต่ 15 - 62 ปี จำนวน 600 คน ผลการศึกษาพบว่า อายุเป็นตัวแปรที่ทำให้บุคคลมีพฤติกรรมการควบคุมตนเองเพิ่มขึ้น

นงนุช โรจนเลิศ (2533) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2,4,6 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 400คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กนักเรียนวัยรุ่นที่มีอายุแตกต่างกันมีการควบคุมตนเองไม่แตกต่างกัน

อรพินทร์ ชูชม และคณะ (2542) ได้ศึกษาถึงการทดลองใช้และตรวจคุณภาพมาตราวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของ Schutte และคณะ โดยใช้มาตราวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของ Schutte และคณะกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนิสิตปริญญาตรี จากสถาบันราชภัฏพระนคร จำนวน 51 คน และนิสิตปริญญาโทจากมหาวิทยาลัยมหิดล จำนวน 11 คน ที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2542 ผลการศึกษาพบว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ทางบวกกับอายุ

คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2540) ได้ศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยศึกษา

คุณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและด้านลักษณะมุ่งอนาคต ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาที่มีอายุแตกต่างกัน มีคุณลักษณะทางจิตใจไม่แตกต่างกัน

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย และอุสา สุทธิสาคร (2542) ได้ศึกษาวิจัยเรื่ององค์ประกอบด้านชีวประวัติของนักศึกษา กับความสามารถด้านเชาว์อารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 845 คน พบว่าอายุมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ยกเว้นด้านความเอื้ออาทร

ลักขณา แพทยานันท์ (2542) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคมและความผาสุกทางจิตวิญญาณกับเชาว์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข ผลการศึกษาพบว่า ระดับชั้นปี มีความสัมพันธ์กับเชาว์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สายสุณีย์ สุกรเดมิย์ (2543) ได้ศึกษาเปรียบเทียบเชาวน์ปัญญากับเชาวน์อารมณ์ของวิศวกร ครู พยาบาล นักร้อง และพระสงฆ์ ที่ประสบความสำเร็จ พบว่า เชาวน์ปัญญาและเชาวน์อารมณ์โดยรวม ของกลุ่มตัวอย่างที่ประสบความสำเร็จ มีเชาวน์อารมณ์อยู่ในระดับสูงทุกกลุ่ม ในขณะที่มีเชาวน์ปัญญาตั้งแต่ระดับปกติขึ้นไป และจากผลการวิเคราะห์เพิ่มเติม พบว่า อายุของกลุ่มผู้ประสบความสำเร็จมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคะแนนเชาวน์อารมณ์

จากเอกสารและงานวิจัย ดังกล่าว พบว่าผลการศึกษาในเรื่องความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับอายุแม้จะไม่สอดคล้องกันทั้งหมด แต่ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ (Maturity) และระดับประสบการณ์ของบุคคล (วีระวัฒน์ ปันนิตามัย, 2542 : 18) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจจะนำเรื่องระดับอายุมาศึกษา โดยจะเปรียบเทียบว่า วัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย จะมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา

คำนิยามของบทบาท

ชัยพร วิชชาวุธ (2520 : 30) ให้ความหมายของบทบาทไว้ว่าเป็นสิทธิ หน้าที่ในการประพฤติของบุคคลหนึ่งที่มีต่อบุคคลอื่น ในสังคม ตามสถานภาพของตนเอง

สุพัตรา สุภาพ (2533 : 30) ให้คำจำกัดความของคำว่าบทบาท โดยสรุป ได้ดังนี้ บทบาท คือ การปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของสถานภาพ (ตำแหน่ง) เช่น มีตำแหน่งเป็นบิดา บทบาทคือการเลี้ยงดูบุตร

พงษ์สุดา รัตนมาตมงคล (2533 : 15) ให้ความหมายของคำว่าบทบาท คือแบบแผนของพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งดำรงอยู่ในสังคม โดยแบบแผนดังกล่าวจะสืบเนื่องและเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมอย่างแนบแน่น แบบแผนพฤติกรรมมนุษย์ เกี่ยวเนื่องกับสิทธิและหน้าที่ตามตำแหน่งทางสังคมที่สังคมคาดหวังหรือกำหนดไว้ บทบาทเป็นตัวกลางระหว่างสังคมกับบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ซึ่งพฤติกรรมของเขากลายเป็นแนวทางการปฏิบัติของสังคม

รุจา ภูไพบูลย์ (2537 : 69) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึงกลุ่มของพฤติกรรมที่แสดงออกตามบรรทัดฐาน และความคาดหวังของสังคมตามสถานภาพของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งตำแหน่งหรือสถานภาพทางสังคมของบุคคลเป็นตัวกำหนดบทบาทหรือพฤติกรรมที่บุคคลจะแสดงบทบาท บุคคลแต่ละคนมีการแสดงออกตามบทบาทต่าง ๆ กัน เช่น บทสามี บทบาทภรรยา บทบาทบิดา บทบาทมารดา ฯลฯ ในขณะที่เดียวกันบุคคลคนเดียวอาจแสดงได้หลายบทบาท เช่น สตรีผู้หนึ่งอาจมีบทบาทในฐานะแม่ ต้องแสดงบทบาทของแม่บ้าน แม่ครัว คนเลี้ยงดูเด็กไปพร้อม ๆ กัน

เพียววี ผลภาค (2539 : 34) ให้ความหมายคำว่าบทบาทโดยสรุปได้ดังนี้ บทบาทมีความหมายมาจากคำว่า “ตำแหน่ง” หรือ “ฐานะ” ซึ่งเป็นสิทธิและหน้าที่ ที่บุคคลพึงกระทำ โดยที่จะต้องสอดคล้องกับความกดดันความคาดหวังของคนส่วนใหญ่ในสังคม และมีความเกี่ยวข้องกับบรรทัดฐานขนบธรรมเนียมประเพณีทางสังคมที่บุคคลนั้นอยู่

สุวริน มิตรพัฒน์ (2542 : 17) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับบทบาทไว้ว่า บทบาท หมายถึง แบบแผนหรือพฤติกรรมของบุคคลที่พึงกระทำตามสถานภาพ หรือฐานะของตนในสังคม ซึ่งการกระทำนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบรรทัดฐาน และความคาดหวังของสังคมเป็นสำคัญ

แอลพอร์ท (สุวริน มิตรพัฒน์. 2542 : 17 ; อ้างอิงจาก Allport. 1976) กล่าวว่า การแสดงบทบาทของบุคคลดีเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัย 4 ประการ คือ

1. ความคาดหวังในบทบาท (Role Expectation) คือบทบาทที่สังคมคาดหวังให้บุคคล ปฏิบัติ ซึ่งบทบาทนี้จะกำหนดโดย กลุ่มสังคม และเป็นไปตามสถานภาพที่บุคคลนั้นดำรงอยู่

2. การรับรู้บทบาท (Role Perception) คือ การที่บุคคลรับรู้ มองเห็น หรือ คาดหวังว่าตนเองควรเป็นอย่างไร การรับรู้จะดีแค่ไหนขึ้นอยู่กับเป้าหมายของชีวิต ค่านิยมพื้นฐาน ประสบการณ์ของบุคคลนั้นและบทบาทอื่นที่ดำรงอยู่ด้วย

3. การยอมรับบทบาท (Role Acceptance) คือ การยอมรับว่าเป็นบทบาทของตนเอง และรับรู้ว่าเป็นบทบาทที่คาดหวังของสังคมและมีความเข้าใจตรงกันของบุคคลกับสังคม ซึ่งทำให้นุตรนั้นยอมรับได้และก่อให้เกิดความขัดแย้งกับแนวคิดของสังคมให้น้อยที่สุด

4. การปฏิบัติตามบทบาท (Role Performance) การปฏิบัติตามบทบาทของบุคคล ซึ่งขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้นในเรื่องของความคาดหวัง การรับรู้ และการยอมรับ

จากแนวคิดและคำจำกัดความดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า บทบาท คือ แบบแผนพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกตามสถานภาพหรือฐานะของบุคคล และพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกจะต้องสอดคล้องกับบรรทัดฐาน ขนบธรรมเนียมประเพณี และความคาดหวังของสังคมที่บุคคลนั้นดำรงอยู่ การแสดงบทบาทของบุคคลจะดีเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับ การรับรู้ การยอมรับ และการปฏิบัติตามบทบาท ที่สังคมคาดหวังให้บุคคลปฏิบัติ ซึ่งในคน ๆ หนึ่งอาจแสดงได้หลายบทบาทในสถานการณ์ที่ต่างกัน เช่น บทบาทเมื่ออยู่ในครอบครัว ได้แก่ บทบาทของการเป็นบิดา-สามี และเมื่ออยู่ในสังคมที่ทำงาน อาจมีบทบาทเป็นประธานบริษัท ถ้าบุคคลเกิดความไม่เข้าใจและไม่พึงพอใจในบทบาทจะมีผลทำให้การแสดงบทบาทนั้นประสบความสำเร็จได้

ดังนั้นเมื่อก้าวโดยสรุปเกี่ยวกับบทบาทของบิดาบทบาทของมารดาแล้ว บทบาทของบิดาและมารดา คือ แบบแผนของพฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดาที่ปฏิบัติต่อบุตรและครอบครัว

บทบาทของบิดา

ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญของสังคมมนุษย์ในการที่จะหล่อหลอมบุคลิกภาพและรูปแบบการดำเนินชีวิตของบุคคลโดยบิดาเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในครอบครัว ซึ่งในอดีตครอบครัวไทยส่วนใหญ่มีลักษณะแบบ “ผู้ชายเป็นใหญ่ในครอบครัว ตัวฝ่ายชายหรือบิดา เป็นผู้ที่มีอำนาจในการตัดสินใจและรับผิดชอบด้านการเลี้ยงดูครอบครัวเป็นหลัก โดยมีหน้าที่สำคัญในการหารายได้และจัดหาสิ่งต่าง ๆ สนองความต้องการของสมาชิกและคอยปกป้องคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่สมาชิกภายในครอบครัว ในรอบ 30 ปีที่ผ่านมาสังคมไทยมีการพัฒนาไปอย่าง

รวดเร็ว เข้าสู่ลักษณะของสังคมอุตสาหกรรมและความเป็นสังคมเมือง ทำให้วิถีชีวิตเป็นลักษณะของสังคมใหม่มากขึ้น มีอาชีพต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ผู้หญิงสามารถประกอบอาชีพนอกบ้านได้เพื่อส่งเสริมรายได้ให้ครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวก็เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้นหน้าที่ต่าง ๆ ภายในครอบครัว ซึ่งแต่เดิมเป็นหน้าที่เฉพาะมารดา เช่น การเลี้ยงดูบุตรและทำงานบ้าน จึงเปลี่ยนเป็นงานที่ทั้งบิดาและมารดาต้องช่วยกันทำ บิดาจึงมีส่วนช่วยในการเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น (สุวาทิน มิตรพัฒน์. 2543 : 12) สอดคล้องกับการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) ได้ศึกษาบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น โดยศึกษาจากนักเรียนชายหญิงที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 350 คน ผลการศึกษาพบว่า การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็ก บุตรวัยรุ่นได้รับการ อบรมเลี้ยงดูจากทั้งบิดาและมารดาเป็นส่วนใหญ่

นักจิตวิทยามีความเชื่อมายาวนานถึงความสำคัญของบิดาที่มีส่วนในการอบรมเลี้ยงดูบุตรจากการศึกษาวิจัยแสดงถึงอิทธิพลของบิดาที่มีส่วนในการเลี้ยงดูเด็กพบว่า เมื่อเด็กโตขึ้นจะมีลักษณะเป็นผู้ที่มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีเมตตากรุณาสงสาร มีสัมพันธภาพทางสังคมที่ดี ในส่วนเด็กที่ขาดบิดา ในเด็กชายพบว่าขาดการเรียนรู้ในบทบาทของเพศชายที่เหมาะสม ขาดการควบคุมตนเองและการอดใจรอได้ ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น รวมทั้งความสำเร็จในการศึกษาและเป้าหมายเกี่ยวกับอาชีพในอนาคต ในส่วนของเด็กหญิงพบว่า บิดามีส่วนสำคัญที่เด็กหญิงจะได้เรียนรู้บทบาทของเพศชาย ซึ่งจะมีผลต่อการสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อนต่างเพศ และการวางตัวอย่างเหมาะสมต่อเพศชายเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (Gottman. 1997 : 166) บทบาทของบิดามีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กแตกต่างจากมารดา โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความสามารถทางสังคม ซึ่งจากงานวิจัยค้นพบว่าเด็กที่ได้รับการเลี้ยงดูสัมผัสใกล้ชิดจากบิดาจะไม่กลัวคนแปลกหน้า (Gottman. 1997 : 169 - 170) และพอล (สุวาทิน มิตรพัฒน์. ม.ป.ป. ; อ้างอิงจาก Lamb. 1987 ; Rudin and Russell. 1983 ; Sanrey. 1993 ; อ้างอิงจาก Paul. 1994) ได้ให้ข้อสรุปที่สอดคล้องกันถึงความสำคัญของบิดาว่า ความเอาใจใส่และการเลี้ยงดูด้วยความรัก ความอบอุ่นจากบิดา มีความสัมพันธ์ทางบวกกับ การพัฒนาด้านสติปัญญา ความสามารถทางสังคม การเชื่ออำนาจภายในตนและความสามารถในการเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ของบุตร และผลการวิจัยหลายชิ้นยืนยันว่าบิดามีอิทธิพลในการกำหนดลักษณะทางกายภาพ และภาวะอารมณ์ของบุตรเมื่อเติบโตขึ้น ดร. อาร์มานด์ นิโคไล ชาวอเมริกันได้ทำการ

วิจัยไว้เมื่อปี ค.ศ. 1984 พบว่าเด็กที่ขาดความอบอุ่นจากบิดาทั้งกายและใจ จะขาดแรงจูงใจในการต่อสู้เพื่อความสำเร็จ เด็กจะไม่สามารถยับยั้งชั่งใจเพื่อผลที่ดีในอนาคต มักมีแนวโน้มที่จะเห็นตัวเองไม่มีค่า และมักเป็นคนอารมณ์อ่อนไหว ถูกชักจูงได้ง่าย โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในวัยรุ่น (เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล. 2543 : 101 ; อ้างอิงจาก เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2541 : 80 - 83) และจากการศึกษาของแฟร์ พบว่า ปัญหาพฤติกรรมต่อต้านสังคมหรือปัญหาทางด้านจิตใจในเด็กนั้นเป็นผลมาจากลักษณะของบิดาและสัมพันธภาพระหว่างบิดากับบุตรมากกว่าปัจจัยทางด้านมารดา (สุวาทิน มิตรพัฒน์. 2542 : 13 ; อ้างอิงจาก Phare. 1996)

กล่าวโดยสรุปจะเห็นได้ว่าบิดามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็ก ทั้งในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และบุคลิกภาพ บทบาทของบิดาจะเพิ่มความสำคัญมากขึ้นเมื่อลูกเติบโตในแต่ละระยะและ จนถึงขีดสูงสุดเมื่อเด็กอยู่ในระยะวัยรุ่น นักจิตวิเคราะห์มีความเห็นว่า บิดา เป็นตัวแทนความรัก ความชื่นชม เป็นต้นแบบของลูก เป็นผู้เลี้ยงดูปกป้อง บิดาจะช่วยสร้างวินัยได้ดีมากด้วยความรักแบบมีเงื่อนไข นั่นคือเด็กจะเรียนรู้ที่จะปฏิบัติตามที่บิดาต้องการจึงจะได้รับความรักจากบิดา เด็กจะถูกฝึกหัดในด้านการเรียนรู้ระเบียบวินัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของสังคม ดังนั้นการที่เด็กจะเติบโตขึ้นมาเป็นเด็กที่รู้จักอะไรควร อะไรไม่ควร ขึ้นอยู่กับบิดาสั่งสอน เด็กที่เกิดมาในครอบครัวแบบประชาธิปไตย มีบิดาเป็นผู้วางระเบียบวินัย และมีเหตุผล เด็กก็จะเติบโตเป็นบุคคลที่ รู้จักเหตุผล รู้ความจำเป็นที่พึงปฏิบัติ มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาที่มีได้ ชอบแสดงความคิดเห็นซึ่งเป็นลักษณะของผู้นำ รวมทั้งบิดายังเป็นแบบอย่างด้านเอกลักษณ์ทางเพศที่เหมาะสม โดยบุตรชายและบุตรหญิง จำเป็นที่จะต้องเห็นแบบอย่างของบิดา ซึ่งเป็นเพศชาย เพื่อจะได้ทราบถึงบทบาทของสามี และบทบาทของบิดาว่าเป็นอย่างไร ต้องมีความรับผิดชอบอะไรบ้าง บิดาจะเป็นแบบอย่างทางเพศสำหรับผู้ชาย และปลูกฝังลักษณะทั่วไปให้แก่บุตรชาย เช่นความเข้มแข็งอดทน ความเป็นผู้นำ ความรับผิดชอบตามบทบาท ความสัมพันธ์ระหว่างบุตรชายกับบิดา จะช่วยให้บุตรวิธีที่จะผูกมิตรไมตรีกับผู้ชายอื่นที่ต้องการคบหาสมาคมด้วย และความสนิทสนมระหว่างบิดากับบุตร จะทำให้บุตรสามารถพูดคุยกับบิดาได้อย่างเปิดเผย กล่าวที่จะขอคำแนะนำหรือคำปรึกษาใด ๆ แทนที่จะไปแสวงหาคำตอบจากผู้ที่ไม่สามารถให้คำตอบได้ถูกต้อง สำหรับในเด็กหญิงก็จะได้รับรู้บทบาทของผู้ชาย เพื่อให้เข้าใจพฤติกรรมที่เป็นชายและการประพฤติดนต่อผู้ชายได้อย่างเหมาะสม

บิดามีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะร่วมสร้างครอบครัวที่เป็นหน่วยเล็กที่สุดของสังคมให้มีคุณภาพ เพื่อให้ครอบครัวมีความมั่นคงและสามารถฝ่าฟันปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสังคมและปัญหาต่าง ๆ ไปได้ด้วยดี ซึ่งบทบาทของบิดาที่มีต่อครอบครัวและบุตรมีมากมายหลายด้านต่าง ๆ กัน

โรบินซอน และสก๊อต (Robinchon and Scott. 1967 : 52 - 57) กล่าวถึงบทบาทของบิดาไว้ดังนี้

1. เป็นเพื่อนและเป็นผู้สร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ให้มารดา
2. เป็นผู้รู้และตอบสนองความต้องการด้านอารมณ์แก่บุตร
3. เป็นเพื่อนสนิทและเป็นครูสำหรับบุตร
4. เป็นแบบอย่างทางเพศให้แก่บุตร
5. เป็นแบบอย่างทางสังคมและหน้าที่การงาน
6. มีบทบาทในการปกป้องคุ้มครองบุตร
7. เป็นที่ปรึกษาและเป็นเพื่อนสำหรับเด็กวัยรุ่น

เอเวอร์โซล (Eversoll. 1979 : 503 - 507) ได้ทำการศึกษาและสรุปบทบาทการเป็นบิดาออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้

1. บทบาทด้านการเลี้ยงดู (Nurturance Role)
2. บทบาทด้านเป็นแบบทางสังคม (Societal Model Role)
3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา (Problem Solving Role)
4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว (Providing Role)
5. บทบาทด้านสันทนาการ (Recreation Role)

เบญจพลพิทักษ์ (2542 : 31 - 32) จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น ศูนย์สุขวิทยาจิต กรมสุขภาพจิต กล่าวถึงบทบาทของพ่อพึงปฏิบัติต่อลูกประกอบด้วยบทบาทต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ให้ความรักความอบอุ่น แก่บุตร เด็กที่ถูกเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น มีความมั่นใจในสวัสดิภาพของตนเองอย่างเพียงพอ จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่หนักแน่น เข้มแข็ง และมีเหตุผล
2. สอนให้บุตรรู้ถึงกฎระเบียบ ของสังคม และปฏิบัติตนตามกฎระเบียบของสังคม เพื่อเป็นแบบอย่างแก่บุตร
3. ส่งเสริมให้ลูกได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เช่นพาไปเที่ยวในสถานที่แปลกใหม่

4. ให้ความสำคัญกับลูกอย่างเพียงพอในการรับฟังปัญหา สามารถพูดคุยได้อย่างเปิดเผย มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

5. สื่อความรักความภาคภูมิใจไปยังลูก พ่อสามารถสื่อความรักความภาคภูมิใจ โดยโอบกอด สัมผัส หรือเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของบุตร เช่น ชมการแข่งขันกีฬาของลูก ให้กำลังใจลูกในกิจกรรมต่าง ๆ ภาคภูมิใจในความพยายามของลูก คาดหวังในตัวลูกอย่างเหมาะสม

6. เป็นแบบอย่างในฐานะเพศชายให้กับลูก ลูกชายสามารถเรียนรู้วิถีชีวิตของเพศตน จากบทบาทของพ่อ ขณะที่ลูกสาวจะมองเห็นและเข้าใจแบบอย่างของเพศชาย

นพ.อัมพล สุอำพัน (2539 : 4 - 12) กล่าวถึงบทบาทของบิดาที่ดีที่พึงปฏิบัติต่อบุตรไว้ว่า ครอบครัวจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกของครอบครัวรู้จักหน้าที่และแสดงบทบาทที่ดีและเหมาะสมสำหรับบทบาทของบิดานั้น สรุปได้ว่า เป็นผู้สร้างฐานะให้กับครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตร เป็นผู้ให้ความคุ้มครองปกป้องภัย ให้ความรักความอบอุ่น ห่วงใยเชื้ออาหาร รับฟังปัญหา ให้เกียรติ เคารพในสิทธิของสมาชิกในครอบครัว

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าบิดามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กทั้งในด้านร่างกาย, อารมณ์, สังคม, และสติปัญญาไม่ทางตรงก็ทางอ้อม โดยเฉพาะเด็กที่อยู่ในช่วงวัยรุ่นจำเป็นจะต้องมีบิดาเป็นที่ปรึกษา และเป็นตัวอย่างที่ตั้งตามตลอดจนช่วยแก้ปัญหา อบรมเลี้ยงดู หาเลี้ยงครอบครัว และมีบทบาททางด้านสันตนาการแก่บุตรอย่างเหมาะสม ความรักใคร่เอาใจใส่ของบิดาต่อบุตรมีความสำคัญต่อพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดี ทำให้บุตร มีพื้นฐานที่มั่นคงในอันที่จะสร้างความสัมพันธ์ของตนกับผู้อื่นในอนาคต

บทบาทหน้าที่ในด้านต่าง ๆ ของบิดานั้นมีมากมายหลายด้าน ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว บางด้านก็คล้ายคลึงกัน สำหรับงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยยึดกรอบแนวคิดบทบาทของบิดา ตามแนวคิดของ เอเวอร์โซน ซึ่งสรุปบทบาทของบิดา ไว้อย่างครอบคลุมบทบาทหน้าที่หลักที่สำคัญของบิดา ทั้ง 5 ด้านที่สอดคล้องกับสังคมไทย และบทบาท ทั้ง 5 ด้านคือ

1. บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร

การเลี้ยงดูบุตรนับได้ว่าเป็นบทบาทที่สำคัญของบิดาในปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงลักษณะครอบครัวที่คู่สมรสจำเป็นต้องแยกครอบครัวมาอยู่ตามลำพัง เป็นครอบครัวเดี่ยว และมารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านมากขึ้น การเลี้ยงดูบุตรจึงเป็นลักษณะที่ต้อง

ช่วยเหลือกันระหว่างบิดามารดา บทบาทของมารดาในการเลี้ยงดูบุตรอย่างเดียวจึงลดลงไป บทบาทใหม่ของบิดา คือ ช่วยอบรมเลี้ยงดูบุตรมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ ชื่นสุข ฤกษ์งาม (2537) ได้ศึกษาบทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของพ่อในมุมมองของวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีความเห็นว่าบทบาทของบิดาของตนเองในปัจจุบันมีลักษณะเป็นบทบาทบิดาสมัยใหม่ คือ เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว และมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรด้วย และจากการศึกษาของ พิทักษ์ คู่เจริญถาวร (2538) ได้ศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของชายที่เป็นบิดาของนักเรียนอนุบาลในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นบิดาของนักเรียนอนุบาลของรัฐบาลและเอกชนในกรุงเทพมหานคร จำนวน 1,000 คน ผลการศึกษาพบว่าบิดาของนักเรียนอนุบาล มีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตร โดยบิดาจะเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองอันตรายที่จะเกิดขึ้นกับบุตร รองลงมาได้แก่การเป็นสื่อกลางของครอบครัวและสังคม การเป็นผู้ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของบุตร การเป็นผู้ดูแลสุขภาพขณะที่บุตรเป็นปกติและเจ็บป่วย การเป็นผู้วางแผนและจัดเตรียมเพื่อบุตร ตามลำดับ และเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของบิดาต่อครอบครัวไว้ว่า บทบาทที่สำคัญของบิดา มารดา ประการแรก คือการเลี้ยงดูบุตร ให้ได้รับความสมบูรณ์ทางด้านกายภาพ จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดย ให้สิ่งจำเป็นทางสรีระ ทั้งด้านอาหาร ความเป็นอยู่ เสื้อผ้า อย่างเหมาะสม ให้ความรักความอบอุ่น ความเข้าใจ ความใกล้ชิด มีเวลาในการปฏิสัมพันธ์พูดคุยอย่างใกล้ชิด ซึ่งจะทำให้บุตรเติบโตขึ้นอย่างมั่นคง (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2542 : 62)

ดังนั้นบทบาทในการเลี้ยงดูบุตรจึงมิใช่เพียงเลี้ยงดูให้เจริญเติบโตทางร่างกายเท่านั้น แต่จะรวมถึงสภาวะด้านจิตใจและพฤติกรรมการแสดงออกที่เหมาะสมด้วย เพื่อให้บุตรได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกายเจริญเติบโตตามวัย มีสุขภาพจิตที่ดีสามารถอยู่ในสังคม และปฏิบัติตามความคาดหวังของสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้น บิดาจึงควรแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโตพัฒนาการของบุตร วิธีการดูแลบุตรและการส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการสังเกตพฤติกรรมของบุตรเพื่อที่จะได้มีความเข้าใจและสามารถตอบสนองความต้องการของบุตรในวัยต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ร่วมกับการเป็นที่ปรึกษา คอยรับฟังและให้คำแนะนำหรือช่วยเหลือ เมื่อบุตรมีปัญหาและต้องการคำแนะนำ ตลอดจนถึงการกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตร

อุมาพร ตรังคสมบัติ กล่าวว่า การอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามีผลอย่างมากต่อสภาพอารมณ์ของเด็ก ถ้าพ่อแม่มีอารมณ์ที่หนักแน่นมั่นคง เลี้ยงดูอย่างใจเย็นและตอบสนองต่อลูกอย่างเหมาะสม เด็กก็จะเป็นคนที่มีอารมณ์หนักแน่นมั่นคงไปด้วย (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 50)

การเลี้ยงดูบุตร มีส่วนช่วยเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร โดยบิดามารดาจะต้องทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีเวลาให้กับบุตร รับฟังความคิดเห็น การตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสม การฝึกระเบียบวินัย ควบคุมอารมณ์ของตนเอง รวมทั้งยอมรับสภาพอารมณ์และจัดการกับอารมณ์ของบุตรได้ดี (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 128 - 129)

บทบาทของบิดาในการเลี้ยงดูบุตรในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการดูแลให้บุตรมีพัฒนาการและการเจริญเติบโตทั้งด้านร่างกายและจิตใจโดยการช่วยเหลือภรรยาในการเลี้ยงดูบุตรด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ดูแลรักษาสุขภาพร่างกาย
2. อบรมเลี้ยงดูบุตรเมื่อบุตรเข้าสู่วัยรุ่น
3. ดูแลบุตรเมื่อบุตรไม่สบาย
4. รับฟังความคิดเห็นของบุตร
5. สนใจพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุตร
6. ยอมรับสภาพอารมณ์ของบุตร

2. บทบาทด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม

บิดามีความสำคัญเพราะเป็นต้นแบบที่น่าศรัทธาของบุตร ลักษณะบุคลิกภาพส่วนมากไม่ได้ถ่ายทอด ทางยีนส์ไปจากบิดาโดยตรง แต่เกิดจากการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม ที่จะหล่อหลอมพฤติกรรมของบุคคล ก็คือ การเลียนแบบจากต้นแบบ และบุคคลแรกที่จะเป็นต้นแบบสำหรับบุตรก็คือ บิดามารดา การปฏิบัติต่าง ๆ ของบิดามารดา บุตรสามารถสังเกตเห็นได้รับรู้ และซึมซับได้อย่างรวดเร็ว ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura ได้อธิบายว่าลูกเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่และเลียนแบบ ต่อมาจึงปรับเอาพฤติกรรมเหล่านั้นมาเป็นมาตรฐานพฤติกรรมของตนเอง สุมิน อมรวิวัฒน์ กล่าวว่า บิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตร โดยเด็กจะเรียนรู้แบบอย่างจากผู้ใหญ่ทั้ง กาย วาจา จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และสุนทรียภาพ การเลียนแบบพฤติกรรม ทางกายนั้นยังไม่หยั่งรากลึกเท่ากับการเลียนแบบทางจิตใจ อันได้แก่

วิธีคิด เจตคติ และคุณธรรม วิธีการตัดสินใจ การแก้ปัญหา ความคิดเห็นที่บิดามารดาแสดงออก ต่อบุคคล เหตุการณ์ และปัญหาต่าง ๆ (สุมน อมรวิวัฒน์. 2543 : 57)

เมื่อบุตรเริ่มเติบโตเข้าสู่วัยรุ่น บิดาจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในเรื่องการดูแลลูก วัยรุ่น โดยเฉพาะทางด้านระเบียบวินัย การปูพื้นฐานทางอาชีพ และการดูแลอบรมสั่งสอนในเรื่อง บทบาททางเพศ โดยเฉพาะในเด็กชายจะเลียนแบบบทบาทของบิดามากที่สุด (จรรยา สุวรรณทัต. 2539 : 15) ในวัยรุ่นเด็กจะพบปัญหาทางด้านทั้งความแปลกใหม่ของประสบการณ์รอบตัว มีข้อสงสัยหลายอย่างที่บิดาจะให้ความกระจ่างแก่บุตรได้ดีกว่ามารดา ดังนั้นบิดาจึงเป็นบุคคล ใกล้ชิดที่วัยรุ่นมีความเชื่อถือ ชื่นชมและยกย่องว่าเป็นบุคคลสำคัญในชีวิตและยังเป็นผู้อบรม สั่งสอนเกี่ยวกับกฎระเบียบ ต่าง ๆ ของสังคม เพื่อให้บุตรรู้จักค่านิยม บรรทัดฐานและวัฒนธรรม ทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ บิดาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความรู้ สึกของบุตรต่อสังคม ดังนั้นบิดาจะต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและถ่ายทอดแบบฉบับที่ดี แก่บุตร ด้วยการมีความสัมพันธ์ที่อบอุ่นทำตัวอย่างให้เห็นอย่างเสมอต้นเสมอปลาย

บทบาทด้านการเป็นแบบอย่างทางสังคมช่วยเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทาง อารมณ์ให้กับบุตร ซึ่ง อูมาพร ตรังคสมบัติ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การที่บิดามารดาเป็นแบบอย่าง ที่ดีในเรื่องของการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ความนับถือตนเอง ความมีวินัย ความมุ่งมั่นไปสู่ ความสำเร็จ การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ การอดทนต่อความยากลำบาก การ แก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การยึดถือคุณค่าที่ดีและแสดง ออกมาในชีวิตจริงไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ หรือความเสียสละ แบบอย่างที่ดี เหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร (อูมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 109)

บทบาทด้านการเป็นตัวแบบในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่จะ พัฒนาบุตรให้รู้จักกฎระเบียบ วัฒนธรรมของสังคม ด้วยการปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. กำหนดกฎระเบียบต่าง ๆ สำหรับบุตร
2. เป็นแบบอย่างด้านระเบียบวินัย
3. สั่งสอนให้บุตรแสดงบทบาทที่สังคมนิยม
4. เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตร ในด้านสังคม หน้าที่การงานและความประพฤติ
5. อาสาในกิจกรรมของชุมชน และร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา

3. บทบาทด้านการแก้ปัญหา

บิดาเป็นบุคคลในครอบครัว ซึ่งอยู่ในตำแหน่งเป็นผู้แก้ปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัว ได้แก่ การแก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร การช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหาต่าง ๆ การแก้ไขเมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างสมาชิกในครอบครัว สำหรับบทบาทของบิดา มารดา ในการแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับบุตร จะแตกต่างกันไปตามลักษณะของปัญหา อาจจะเป็นปัญหาทางด้านการเรียน ด้านการคบเพื่อน ด้านร่างกาย หรือด้านอื่น ๆ โดยเฉพาะเมื่อลูกเข้าสู่วัยรุ่น เป็นช่วงที่ลูกมีปัญหาในการปรับตัวมากซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม อย่างรวดเร็ว บิดาจึงต้องช่วยแก้ปัญหาแนะนำให้วัยรุ่นเข้าใจความเปลี่ยนแปลงที่เขาประสบอยู่ บิดาจึงควรให้เวลา เปิดโอกาสให้ลูกเข้าหา ปรีกษา รับฟัง โดยเฉพาะในเรื่องสำคัญ ๆ เช่น เรื่องเพศ อาชีพในอนาคต การปฏิบัติตัวในสังคม การช่วยเหลือบุตรในการแก้ปัญหานั้น บิดาควรส่งเสริมให้บุตรแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยไม่ช่วยเหลือโดยตรง แต่กระทำโดยการให้กำลังใจแก่บุตร ให้ความรักความอบอุ่นแสดงความเข้าใจ เห็นใจ พร้อมเสมอที่จะให้คำแนะนำที่นำฟังและช่วยเหลือบุตรในโอกาสที่เหมาะสมอย่างมีเหตุผล โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งเป็นวัยที่ต้องการความเป็นตัวของตัวเองพอสมควร ถ้าบุตรสามารถที่จะแก้ปัญหาด้วยตัวเองได้บ่อย ๆ บุตรก็จะมี ความมั่นใจในการเผชิญปัญหาต่าง ๆ การแก้ปัญหาเป็นการส่งเสริมประสบการณ์ทำให้เด็กเติบโต ทางด้านความคิด รู้จักบูรณาการข้อมูล วิเคราะห์ มองหาทางออก รู้จักตัดสินใจเลือก และรู้จัก รอคอย มีความเชื่อมั่นในตนเอง เป็นนักแก้ปัญหาที่ดี อุมภาพร ตรังคสมบัติ กล่าวถึงบุคคลที่เป็น นักแก้ปัญหาที่ดีจะเป็นบุคคลที่มีลักษณะ มีความยืดหยุ่น เชื่อมั่นในตนเอง รู้จักรอเพื่อให้ได้รับ ผลลัพธ์ที่ดีกว่า ใจกว้างยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักที่จะหยุดคิดซึ่งจะช่วยให้สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นลักษณะของผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ (อุมภาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 330 - 331) การที่บุตรจะเป็นนักแก้ปัญหาที่ดีนั้น บิดาควรเป็นแบบอย่าง ที่ดีในการแก้ปัญหา นั่นคือเมื่อตนเองมีปัญหา ควรควบคุมอารมณ์ ไม่วิตกกังวลจนเกินเหตุ รู้จัก พุดคุยขอความคิดเห็นจากผู้อื่นและวิเคราะห์ปัญหาอย่างมีเหตุผล หากลูกได้เห็นสิ่งเหล่านี้ก็จะ ซึมซับแบบอย่างที่ดีเอาไว้ในตัวเขา การปฏิบัติเช่นนี้ของบิดา จะทำให้บิดามีบทบาทเป็นที่ปรึกษา ที่ดีของบุตร ได้รับความไว้วางใจจากบุตร และเป็นที่ยึดเหนี่ยวใจของบุตรเมื่อมีปัญหา

บทบาทด้านการแก้ปัญหาในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง พฤติกรรมของบิดาที่เกี่ยวกับการตัดสินใจปัญหาซึ่งสมาชิกในครอบครัวประสบ ได้แก่

1. การช่วยเหลือบุตรแก้ปัญหาต่าง ๆ
2. แก้ปัญหาเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตร
3. ตัดสินปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของบุตร
4. ตัดสินเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว
5. ตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว

4. บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัว

ในอดีตที่ผ่านมาหน้าที่ในการเลี้ยงดูครอบครัวจะเป็นหน้าที่โดยตรงของบิดาหรือสามี และภรรยาจะอยู่บ้านดูแลบุตรเพียงอย่างเดียว แต่ปัจจุบันภาวะสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ภรรยาต้องออกไปทำงานนอกบ้าน เพื่อหารายได้มาจุนเจือครอบครัว แต่บทบาทหน้าที่รับผิดชอบของบิดาต่อครอบครัวและบุตรในด้านการหาเลี้ยงครอบครัวก็ได้ลดลง โดยส่วนใหญ่แล้วบิดายังเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัวอยู่เช่นเดิม ดังผลการศึกษาของ อัมภวาน์ กวีวัฒนา (2539) ได้ศึกษาความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นต่อบทบาทของพ่อ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่นทั้งชาย หญิง ในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในเขตการศึกษาบางเขน อายุ 15 -18 ปี จำนวน 300 คน ผลการศึกษา พบว่าบทบาทของพ่อต่อบุตรในด้านการหาเลี้ยงครอบครัวสูงกว่าบทบาทในด้านอื่น ๆ โดยบิดาเห็นความสำคัญถึงการหาเลี้ยงครอบครัวเพื่อสร้างฐานะที่มั่นคง บิดามีความอดทน ขยัน ในการหาเลี้ยงครอบครัว สอดคล้องกับการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) ได้ศึกษาถึงบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนมัธยมศึกษาของรัฐบาลสังกัดกระทรวงศึกษาธิการที่มีขนาดใหญ่และมีชื่อเสียงในเขตเทศบาลนครอุดรธานี จำนวน 350 คน ผลการศึกษาพบว่า บทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวเป็นบทบาทที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ๆ โดยบิดาให้ความสำคัญกับการสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคงมากที่สุด และจากการศึกษาของมยุรี ทองสงฆ์ (2537) ได้ศึกษาถึงความต้องการของบิดามารดาที่มีต่อบุตรและความต้องการของบุตรที่มีต่อบิดามารดา ในเด็กอายุ 11 - 13 ปี เป็นชาย 105 คน และเป็นหญิง 117 คน จาก โรงเรียนต่าง ๆ ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่าความต้องการของเด็กที่มีต่อบิดามากที่สุดคือต้องการให้บิดามีบทบาทในการหาเลี้ยงครอบครัว โดยทำงานที่สุจริต รายได้ดี มีเกียรติ การที่บิดาประกอบอาชีพสุจริต มีความอดทน ขยัน ประหยัด

มัธยัสถ์ มีการวางแผนด้านการเงินของครอบครัว หารายได้เพิ่ม สนใจโปรแกรมต่าง ๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น เพื่อสร้างฐานะครอบครัวให้มีความมั่นคงมากที่สุด การที่บุตรได้อยู่ในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคงย่อมส่งผลกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร จากการศึกษาของ วีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542) พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว มีผลต่อความสามารถทางเชาวน์อารมณ์ ในด้านความเอื้ออาทร การตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ของผู้อื่น การรู้จักอารมณ์ของตนเองและการมีแรงจูงใจที่ดี และบทบาทการหาเลี้ยงครอบครัวที่ดีของบิดา เช่น ความขยัน อดทนในการทำงาน มีแรงจูงใจที่จะประสบความสำเร็จ และมีความมุ่งมั่นพยายามฟันฝ่าต่อสู้กับอุปสรรค มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การทำงาน ยังเป็นแบบอย่างให้กับบุตรในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ บทบาทด้านเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง พฤติกรรมของผู้เป็นบิดาที่เกี่ยวกับการหารายได้ หลักทรัพย์หรือสิ่งต่าง ๆ เพื่อการอยู่รอดของครอบครัว

1. ให้ความสำคัญในเรื่องการหาเลี้ยงครอบครัว
2. หารายได้เพิ่มขึ้นเมื่อบุตรเติบโตขึ้น
3. เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว
4. สนใจโปรแกรมต่าง ๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น
5. วางแผนทางด้านการเงินของครอบครัว
6. ให้ความสำคัญในเรื่องหน้าที่การงานเป็นลำดับแรก

5. บทบาทด้านสันตนาการ

บทบาทด้านสันตนาการเป็นบทบาทหนึ่งที่สำคัญของบิดาในการที่จะเป็นผู้สร้างความสุขและบรรยากาศให้สมาชิกในครอบครัว เช่น การเป็นเพื่อนเล่นกับบุตร หรือบิดามีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับบุตร เช่น การ ทำสวน เล่นกีฬา ดูโทรทัศน์ รับประทานอาหารร่วมกัน และมีเวลาพูดคุยกัน มีเวลายอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกในครอบครัว จากการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) ศึกษาบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น พบว่า บทบาทบิดาด้านสันตนาการ บิดาจะสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในยามว่างกับครอบครัว มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากบิดาตระหนักว่าการทำกิจกรรมในยามว่างภายในครอบครัวเป็นสันตนาการที่ง่าย มีคุณค่า และประหยัดกว่าสันตนาการอื่น ๆ อีกทั้งช่วยให้ความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในครอบครัวแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น และความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นที่มีต่อการแสดง

บทบาทของบิดา บุตรวัยรุ่นส่วนใหญ่มีความคาดหวังในบทบาทของบิดาคือต้องการให้บิดามีเวลาให้ โดยพาไปเที่ยวพักผ่อน ทำกิจกรรมร่วมกัน บิดาจึงควรมีเวลาว่างในการจัดกิจกรรม สันทนาการร่วมกันภายในครอบครัว เช่น ทำสวน เล่นกีฬา การไปเที่ยวพักผ่อน ฯลฯ โดยเฉพาะกิจกรรมกีฬา ไม่เพียงแต่จะทำให้ร่างกายแข็งแรงเท่านั้น อุมาพร ตรังคสมบัติ กล่าวว่กีฬา ยังเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ทำให้เด็กมีน้ำใจเป็นนักกีฬา รู้แพ้รู้ชนะ มีแรงจูงใจ มีความมุ่งมั่น ทำให้เด็กมีความนับถือตนเองสูง (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 159) และบิดาควรมีเวลาสำหรับการพักผ่อนหรือพูดคุยกับภรรยาและบุตร หาเวลาว่างพาบุตรไปพักผ่อนกับธรรมชาติ เช่น สวนสาธารณะ ชายทะเล ฯลฯ เพราะการที่เด็กได้อยู่กับธรรมชาติบ่อย ๆ จะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ใช้ชีวิตเรียบง่าย รู้จักพึงพอใจในสิ่งที่ตนเองมี มีการปรับตัวที่ดี การจัดกิจกรรม สันทนาการภายในครอบครัว จะทำให้บรรยากาศในครอบครัวอบอุ่น มีความสามัคคี และมีความสุข สนุกสนาน และยังเป็นการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลถึงสภาพจิตใจและอารมณ์ของบุตร อุมาพร ตรังคสมบัติ ได้กล่าวว่า การสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีมีส่วนช่วยสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็ก เนื่องจากเด็กจะมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดีจะต้องเติบโตมาในสภาพแวดล้อมที่ให้ความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย ดังนั้นบรรยากาศในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 82)

สำหรับบทบาทด้านสันทนาการนั้น บิดาควรมีเวลาว่างเพื่อพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัว จัดสถานที่ภายในบ้านเพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้ร่วมกิจกรรมกัน ส่งเสริมกิจกรรมในยามว่างให้แก่สมาชิกในครอบครัว สนใจในกิจกรรมยามว่างของบุตร และส่งเสริมให้บุตรได้ร่วมกิจกรรมยามว่างกับเพื่อน เพราะการเปิดโอกาสให้บุตรวัยรุ่นได้ร่วมกิจกรรมกับเพื่อน เช่น การเล่นกีฬา การออกกำลังกายอาสาสมัคร จะทำให้วัยรุ่นรู้จักพึ่งตนเอง เกิดการเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่น และยังเป็นการฝึกทักษะทางสังคมให้กับบุตร ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร

บทบาทด้านสันทนาการในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง พฤติกรรมของบิดาในการเป็นผู้สร้างความสุข และบรรยากาศที่ดีให้แก่สมาชิกในครอบครัวประกอบด้วย

1. การส่งเสริมบุตรให้ร่วมกิจกรรมในเวลาว่าง
2. สนใจในกิจกรรมยามว่างของบุตร
3. หาเวลาว่างเพื่อพักผ่อนกับครอบครัว

4. หาเวลาว่างในแต่ละครั้งเพื่อจัดกิจกรรม
5. หาเวลาว่างสำหรับสมาชิกในครอบครัวเพื่อสนทนาการ
6. รักษาสมรรถภาพร่างกายให้ดีอยู่เสมอเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในเวลาว่างกับบุตร

จากที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า บทบาทบิดามีความสำคัญมากในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และการรู้คิด ดังนั้นผู้เป็นบิดาพึงต้องระลึกบทบาทหน้าที่ ที่สำคัญของตนในฐานะเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้สร้างและผู้พัฒนาเด็กภายใต้ความรับผิดชอบของตน บิดาผู้ตระหนักในหน้าที่ของตนและกระทำตนครบถ้วนตามบทบาทที่สังคมกำหนดไว้ ย่อมสามารถสร้างสายใยแห่งความรักและความศรัทธาให้บังเกิดขึ้นในครอบครัว โดยเฉพาะกับเด็ก ซึ่งสิ่งนี้เป็นพื้นฐานสำคัญที่มั่นคงของเด็กและครอบครัวที่จะก้าวไปสู่การพัฒนาบุคคล และสังคมให้มีคุณภาพ

บทบาทของมารดา

ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเด็ก และบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะให้การอบรมเลี้ยงดูเด็กก็คือมารดา สุพัฒนา เตชาดิวงศ์ ณ อยุธยา กล่าวว่า การที่เด็กจะเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีบุคลิกภาพบริบูรณ์ นั้นเด็กจะต้องได้รับความรักความอบอุ่น ความเข้าใจ ความมั่นคงทางใจ ระเบียบวินัย ความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับของสังคม และผู้ที่ให้เขาเป็นคนแรกก็คือมารดานั่นเอง (สุพัฒนา เตชาดิวงศ์ ณ อยุธยา. 2543 : 216) เนื่องจากมารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิด และมีความผูกพันอันลึกซึ้งมากกว่าบุคคลอื่น ๆ ดังงานวิจัยของ จันทิรา สิทธิโชค และ นवलศรี วิจารณ์ (2542) ได้ศึกษาบทบาทของบิดา มารดาในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน พบว่า มารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดและมีบทบาทสำคัญในการดูแลบุตรสูงทุก ๆ ด้านทั้งด้านการดูแลส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา พฤติกรรมที่มารดาปฏิบัติต่อบุตรการแสดงออกทุกอย่างทั้งทางวาจา ทำทางและความรู้สึกของมารดาจะมีผลต่อพัฒนาการทางบุคลิกภาพของบุตรทั้งหมด จากการศึกษาของ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนากิติ (2542) ได้ศึกษาถึงรูปแบบการแสดงความรักของมารดาที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและพัฒนาการทางอารมณ์สังคมของเด็กพบว่า การแสดงความรักของมารดามีผลกับบุคลิกภาพ ความเป็นผู้นำ สุขภาพจิต (ความซึมเศร้า ความวิตกกังวล ความก้าวร้าว) และการปรับตัว ของบุตร ลินเวอร์ และ ซินเวอร์เบอร์ก (Linver and Silverberg .1995) ได้ศึกษาบทบาทของมารดาพบว่า การอบรมสั่งสอนของมารดา การควบคุม

จิตใจ และการทำให้เด็กเคารพนับถือ สามารถทำนายปัญหาพฤติกรรมทั้งหมด เช่น พฤติกรรม ผิดกฎหมาย การนับถือตนเอง การพึ่งตนเองของวัยรุ่นได้เป็นอย่างดี

มารดาเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการเลี้ยงดูบุตร ดังนั้นมารดาจะต้องสร้างบรรยากาศภายในครอบครัวให้เต็มไปด้วยความรักความอบอุ่น สร้างสิ่งแวดล้อมในบ้านเพื่อช่วยในการเจริญเติบโตและพัฒนาการของบุตร เป็นเพื่อนเล่น และตอบคำถามของเขาได้ทุกโอกาส การที่มารดาจะแนะนำบุตรด้วยความเข้าใจ และมองเห็นทัศนะบุตรได้อย่างแจ่มกระจ่างนั้น มารดาจะต้องเป็นคนใจเย็น แก้ปัญหาได้อย่างสงบและมีอารมณ์ขัน อ่อนโยน และยิ้มแย้มแจ่มใสอยู่เสมอ บุตรที่มีมารดาเช่นนี้ จะเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพสูง เจริญเติบโตอย่างเต็มที่ รู้จักแสดงความรู้สึกหรือข้อคิดเห็นของเขาอย่างเสรี มีความคิดริเริ่ม สามารถที่จะจัดการกับตนเอง และกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

แต่เดิมสังคมเป็นผู้กำหนดให้มารดาเป็นผู้แสดงบทบาทหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรและดูแลงานบ้าน ส่วนบิดานั้นเป็นผู้มีหน้าที่หารายได้มาเลี้ยงครอบครัว ในสภาพปัจจุบันเมื่อค่านิยมเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งลักษณะของครอบครัวเปลี่ยนไปทำให้มีผลกระทบต่อบทบาทของบิดามารดา มารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อแบ่งเบาภาระทางเศรษฐกิจของครอบครัว ดังนั้นหน้าที่ในการเลี้ยงดูบุตรและดูแลงานบ้านจึงไม่อาจปฏิบัติได้เต็มที่ บิดาจึงต้องมีบทบาทเข้ามามีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรและดูแลงานบ้านด้วย ดังนั้นจึงถือได้ว่าบทบาทของบิดามารดาในปัจจุบันจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อบุตรเท่า ๆ กัน มารดาเป็นผู้นำครอบครัวเทียบเท่าบิดา ในทางกลับกันบิดาก็มีโอกาสที่จะต้องช่วยมารดาดูแล อบรมเลี้ยงดูบุตรและทำงานบ้าน ขณะที่มารดาออกไปทำงานนอกบ้าน ผู้วิจัยเห็นว่าบทบาทของมารดาในปัจจุบันมีบทบาทเช่นเดียวกับบิดา จึงใช้บทบาทของบิดาทั้ง 5 ด้าน ของเอเวอร์โซน ที่สรุปไว้ในบทบาทของบิดานำไปใช้เป็นบทบาทของมารดาด้วยเช่นกัน

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ฟรอยด์ (Freud) ได้เน้นถึงความสำคัญของกระบวนการกระทำตนตามอย่างบิดามารดาเพศเดียวกับเด็ก ในช่วงที่เด็กอายุ 3 - 5 ปี อยู่ในขั้นพัฒนาการจิตเพศ ระยะ Oedipal Stage ซึ่งระยะนี้เด็กสามารถที่จะตระหนักรู้ถึงความแตกต่างระหว่างเพศชายหญิง เด็กชายจะรักและต้องการมารดามาก ในขณะที่เดียวกันเขารู้ว่ามารดาของเขารักบิดา ทำให้เด็กชายมองบิดา

เป็นคู่แข่งที่มาแย่งความรักจากมารดาของเขาไป และเกิดความวิตกกังวลว่าบิดาจะไม่รักตน และที่สำคัญเกิดความกลัวว่าบิดาจะตัดอวัยวะเพศของตน ดังนั้นจึงหันมากระทำตนเลียนแบบบิดาซึ่งเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นชายของตนให้สมบูรณ์ (Lamb. 1981 : 7) ส่วนในเด็กหญิง เกิดความขุ่นเคืองว่า มารดาเป็นผู้ทำให้เธอไม่มีอวัยวะเพศเหมือนเด็กชาย จึงเกิดความรู้สึกไม่รักมารดา หันมารักบิดาแทน และมองว่ามารดาเป็นคู่แข่งที่มาแย่งความรักจากบิดาไป และด้วยความรักบิดา เด็กหญิงจึงเลียนแบบบุคลิกภาพของมารดาเพื่อให้บิดาพอใจ ซึ่งเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพความเป็นหญิงเช่นเดียวกับเด็กชาย

ทฤษฎีจิตสังคม

อีริกสัน (Erickson) เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อการพัฒนาของเด็ก เด็กเริ่มเรียนรู้ที่จะใช้ความสามารถของตนเพื่อช่วยเหลือตนเอง มีความต้องการเป็นอิสระ มีความอยากรู้อยากเห็น มีความคิดริเริ่ม มีความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่า มีเอกลักษณ์ของตนเอง ฯลฯ อีริกสัน กล่าวว่า ครอบครัวจะเป็นแหล่งชี้แนะสิ่งต่าง ๆ ในสังคมให้แก่เด็ก ดังนั้น บิดาและมารดาจะต้องร่วมกันปลูกฝัง ส่งเสริมให้บุตรเป็นไปตามพัฒนาการของเด็กและในขณะเดียวกันจะต้องสอนให้รู้จักตัดสินใจ รับผิดชอบ และพึ่งพาตนเองให้อยู่ในสังคมได้ดีต่อไป

ทฤษฎีความผูกพัน

โบว์ลบี (Bowlby) กล่าวว่า เด็กทารกที่เกิดมามีความต้องการที่จะได้รับการเลี้ยงดู ปกป้องอย่างใกล้ชิด และได้รับการสัมผัสจากผู้ใหญ่ การเลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดเป็นการเริ่มต้นความผูกพันระหว่างบิดามารดากับบุตร ความไวของผู้ใหญ่ในการตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างทันที่และเหมาะสมเป็นส่วนสำคัญของความผูกพันของเด็กกับผู้ใหญ่ ซึ่งจะมีผลต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กกับผู้อื่น แต่ถ้าเด็กไม่เกิดความรู้สึกปลอดภัยในความผูกพันกับผู้ใหญ่ มีแนวโน้มที่ทำให้เด็กหลีกเลี่ยงจากความขัดแย้ง ความผูกพันระหว่างบิดามารดามีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมทางสังคมของเด็ก (Lamb. 1981 : 9)

ทฤษฎีระบบสังคม

แนวคิดเชิงทฤษฎี ระบบทางสังคม ซึ่ง พาร์สันและ เบลล์ ได้เสนอว่า บิดา เป็นผู้แสดงบทบาทแบบใช้เป็นเครื่องมือ (Instrumental Role) และมารดาเป็นผู้มีบทบาทแบบการแสดงออก (Expressive Role) บิดาเป็นทั้งตัวแทนของสังคมภายในครอบครัว และเป็นตัวแทนของครอบครัวในสังคม ด้วยบทบาทแบบใช้เป็นเครื่องมือนี้เองผู้เป็นบิดาจะสามารถนำครอบครัวไปสู่ทิศทางที่กำหนดเอาไว้ บิดาเป็นผู้ที่นำเด็กให้เป็นอิสระจากการต้องการพึ่งมารดา เพื่อว่าเด็กจะได้เติบโตและยอมรับความรับผิดชอบของตนในฐานะเป็นผู้ใหญ่ในสังคม บิดาถูกคาดหวังจากสังคมให้เป็นผู้ใช้อำนาจ วางระเบียบวินัย เป็นผู้ตัดสินปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว พฤติกรรมของบิดาเป็นกลไกสำคัญ ทำให้มารดาแสดงพฤติกรรมต่อบุตรในด้านดีหรือไม่ สำหรับบทบาทของมารดาในฐานะผู้ดูแลนั้นคือการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงออก บทบาทของมารดาจะคำนึงถึงความต้องการโดยทันทีทันใดของบุตร ต้องใช้ความอ่อนโยนเลี้ยงดูบุตร และมารดายังเป็นผู้ดูแลกิจการในครอบครัว เผชิญกับความเครียดต่าง ๆ และทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมในความสัมพันธ์ระหว่างพ่อกับลูก

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

นักทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เชื่อว่า การปรับแต่งพฤติกรรมของเด็กขึ้นอยู่กับกระบวนการที่บุคคลได้รับอิทธิพลจากสังคมทำให้เกิดการยอมรับลอกเลียนแบบมาเป็นลักษณะของตน ก่อให้เกิดการพัฒนาบุคลิกภาพของตน โดยที่เด็กจะเรียนรู้พฤติกรรมต่าง ๆ โดยการสังเกต การจำลองการฝึกฝน โดยเฉพาะการพัฒนาบทบาททางเพศ ซึ่งพบว่าบิดาเป็นแบบอย่างของเพศชาย และความสำเร็จให้กับบุตร

จากทฤษฎีที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ทั้งบิดาและมารดาเป็นผู้มีอิทธิพลและวางแนวทางการพัฒนาบุคลิกภาพของบุตร ทำให้บุตรมีพัฒนาการที่สมบูรณ์ ซึ่งบิดาและมารดาต้องรับรู้ถึงบทบาทของตนเองที่พึงปฏิบัติต่อบุตรเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นด้านการอบรมเลี้ยงดู ด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวและ ด้านสหันทนาการ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในเรื่องบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ พบว่า ส่วนใหญ่จะกล่าวรวมในลักษณะของครอบครัว การอบรมเลี้ยงดูและพฤติกรรมของบิดามารดา ที่มีผลต่อองค์ประกอบที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งพบบ้างในงานวิจัยต่างประเทศ ที่ศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำงานวิจัยทั้งในประเทศ และต่างประเทศที่มีความเกี่ยวข้องกับบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา และส่งผลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มากกล่าวดังนี้

งานวิจัยต่างประเทศ

แมคซูด และโคลแมน (Maqsd and Coleman. 1993) ได้ศึกษาบทบาทของบิดามารดาที่มีอิทธิพลต่อแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กวัยรุ่น อายุ 16 – 22 ปี จำนวน 180 คน โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม คือ เด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา 60 คน เด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูจากปู่ย่าตายายหรือคนใกล้ชิด จำนวน 60 คน และเด็กวัยรุ่นที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา และปู่ย่าตายาย จำนวน 60 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กทั้ง 3 กลุ่ม มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่าเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูจากปู่ย่าตายาย หรือคนใกล้ชิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเด็กวัยรุ่นที่ได้รับการเลี้ยงดูจากปู่ย่าตายาย หรือคนใกล้ชิด มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงกว่า เด็กวัยรุ่นที่ไม่ได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดาและปู่ย่าตายายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ซาปิโร (อัจฉรา สุขารมณ. 2542 : 2 ; อ้างอิงจาก Shapiro. 1997) ได้ทำการศึกษารูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ที่ส่งผลต่อพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก โดยแบ่งการอบรมเลี้ยงดูออกเป็น 3 แบบ คือ

แบบที่ 1 แบบใช้อำนาจ คือ บิดามารดาจะตั้งกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่เข้มงวด เผด็จการ มีความคาดหวังในตัวลูกสูง ส่งผลให้บุตรมีอารมณ์กดดันสูง ไม่ไว้วางใจใคร มองโลกในแง่ร้าย ไม่สามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้

แบบที่ 2 แบบตามใจ คือ บิดามารดาจะทะนุถนอมจนเกินเหตุ ไม่มีการตั้งกฎระเบียบใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่มีการดู หรือลงโทษเมื่อบุตรทำความผิด บิดามารดาจะทุ่มเททุกสิ่งทุกอย่างให้ตามที่เด็กปรารถนา ส่งผลให้เด็กเป็นคนเอาแต่ใจตนเอง มีอารมณ์ก้าวร้าว อารมณ์อ่อนไหว ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักแต่การรับไม่รู้จักการให้ ทำให้มีปัญหาในการปรับตัว

แบบที่ 3 แบบให้เหตุผลในการเลี้ยงดู คือ พ่อแม่ รู้จักการยืดหยุ่น ไม่เข้มงวดหรือปล่อยเด็กจนเกินไป มีการชี้แจงเหตุผลเมื่อเด็กทำผิด ไม่ควบคุมหรือออกคำสั่ง ให้คำแนะนำเมื่อเด็กมีปัญหา ส่งผลให้บุตรเป็นเด็กที่มีความมั่นคงในอารมณ์ มีความหนักแน่นควบคุมอารมณ์ได้ดี รู้จักใช้ความคิดอย่างมีเหตุผล เป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี สามารถปรับตัวได้ดี

มานูเอล มาร์ติเนซ พอนส์ (Manuel Martinez-Pons, 1998) ได้ศึกษาถึงบทบาทของบิดามารดาที่มีผลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของเด็กนักเรียนเกรด 7 และเกรด 8 อายุ 11 - 15 ปี จำนวน 109 คน โดยพฤติกรรมของบิดามารดาประกอบด้วยพฤติกรรมด้านต่าง ๆ 4 ด้าน คือ พฤติกรรมด้านการเป็นตัวอย่าง การสนับสนุนส่งเสริม การฝึกหัดให้คำแนะนำ และการให้รางวัลโดย ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมทั้ง 4 ด้าน ของบิดามารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของบุตรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

งานวิจัยภายในประเทศ

นงนุช โรจนเลิศ (2533) ศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มัธยมศึกษาปีที่ 4 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2532 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน ผลการศึกษา พบว่า วิธีการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดา ส่งผลต่อการควบคุมตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ นักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย มีการควบคุมตนเองสูงกว่า นักเรียนที่ได้รับการ อบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลยและนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบให้ความคุ้มครองมากเกินไป มีการควบคุมตนเองไม่แตกต่างกับนักเรียนวัยรุ่นที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และที่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูแบบปล่อยปละละเลย

ชิตกมล สังข์ทอง (2536) ศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยในตนเองของวัยรุ่นชาย หญิง อายุ 15 - 18 ปี จำนวน 120 คน โดยวินัยในตนเอง หมายถึง ความสามารถของ

บุคคลในการควบคุมอารมณ์ หรือพฤติกรรมของตนเองให้เป็นไปตามที่มุ่งหวัง โดยบุคคลนั้นจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ คือ มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สามารถต้านทานสิ่งยั่วยุต่าง ๆ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีการตั้งเป้าหมาย ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม สามารถขอการได้รับความพึงพอใจและสามารถคาดหวังผลของการกระทำที่เกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ผลการศึกษาพบว่า วินัยในตนเองของบิดาเป็นตัวแปรที่สามารถทำนายวินัยในตนเองของบุตรวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

กิตติศักดิ์ เชื้ออาษา (2536) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมบางประการกับบุคลิกภาพของนักเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3 ของโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา ท้องที่การศึกษา 2 ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 435 คน โดยบุคลิกภาพของนักเรียน หมายถึงคุณลักษณะอย่างหนึ่งของบุคคลที่แสดงออกถึงความรู้สึกหรือพฤติกรรมดังนี้คือ เป็นผู้ที่มืออิสระเป็นตัวของตัวเอง ฟังตนเองได้ สามารถปฏิบัติหรือกระทำการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถควบคุมอารมณ์ของตนเองและแสดงออกได้อย่างเหมาะสม เป็นผู้ที่มิหวั่นไหว ยอมรับความจริง กล้าที่จะเผชิญกับเหตุการณ์ต่าง ๆ มีความคิดที่กว้างไกลและมองการณ์ไกลสามารถมองเห็นถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากการกระทำของตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อม ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดู การศึกษาของบิดามารดา ฐานะทางเศรษฐกิจ และลำดับการเกิดของนักเรียน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับบุคลิกภาพของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

บุญสม โพธิ์เงิน (2537) ได้ศึกษาคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ชาย หญิง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 696 คน โดยคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันประกอบด้วย ความสามัคคี ความเสียสละ การให้อภัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ การยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ความเห็นอกเห็นใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ผลการศึกษาพบว่า อาชีพของผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อคุณธรรมในการอยู่ร่วมกัน โดยนักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพต่างกัน มีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน นักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพรับราชการหรือรัฐวิสาหกิจ มีคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันมากกว่านักเรียนที่มีผู้ปกครองประกอบอาชีพเกษตรกรหรืออาชีพรับจ้าง

สุวรรณี ทองรัมย์ภากุล (2538) ได้ศึกษา เรื่องการอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว ที่มีผลต่อความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของเด็กก่อนวัยรุ่น อายุ 10 - 12 ปี จำนวน 150 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม หมายถึง ความสามารถในการเข้าใจความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนการกระทำของผู้อื่น ด้วยการสวมบทบาทของบุคคลนั้น ด้วยกลวิธีการเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ผลการศึกษาพบว่าการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดามีผลต่อความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมของบุตร และการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัว เช่น การที่บิดามารดาจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในภายนอกครอบครัวให้เอื้อต่อการพัฒนาการทางสังคมของเด็ก เปิดโอกาสให้เด็กได้คบหาสมาคมกับเด็กวัยใกล้เคียงกัน นำเด็กไปทัศนศึกษาเป็นครั้งคราว เด็กในกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวมาก มีความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคมสูงกว่าเด็กที่ได้รับการส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจากครอบครัวน้อย

คุณธรรม ศัลยพงษ์ (2540) ได้ศึกษาคูณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ในวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษา เขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นปีที่ 2 ปีการศึกษา 2541 จำนวน 768 คน โดยศึกษาคูณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาใน 3 ด้านคือ ด้านความมั่นคงทางอารมณ์ ด้านความสัมพันธ์กับสังคม และด้านลักษณะมุ่งอนาคต ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ผลการศึกษาพบว่า สถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกัน มีคุณลักษณะทางจิตใจโดยรวมไม่แตกต่างกัน แต่ถ้าพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาที่ บิดา มารดาอยู่ด้วยกันมีลักษณะด้านลักษณะมุ่งอนาคตสูงกว่านักศึกษาที่บิดา มารดา แยกกันอยู่

เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ (2541) ได้ศึกษาปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน สัมพันธภาพในครอบครัวเป็นตัวแปรที่นำมาศึกษา หมายถึง พฤติกรรมที่บิดามารดาและบุตรปฏิบัติต่อกัน แบ่งเป็น 15 ด้าน คือ การพักผ่อนร่วมกันในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ความเห็นชอบของบิดามารดา ความรักใคร่ห่วงใย ความไว้วางใจ บิดามารดาเห็นด้วยกับกิจกรรมของเพื่อน ๆ บุตร การที่บุตรยอมรับเกณฑ์มาตรฐานของบิดามารดา ความรักความเคารพของบุตรที่มีต่อบิดามารดา การตั้งข้อกำหนดที่เหมาะสม การควบคุมระเบียบวินัยที่เหมาะสม

การปกป้องคุ้มครองบุตร การย้ายเดือนถึงความสำเร็จของบุตร การให้กำลังใจเพื่อความสำเร็จ ความกลมเกลียวของบิดามารดา และเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นที่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์คือ เอกลักษณ์แห่งตนในด้านการรับรู้เวลา เป็นความสามารถในการรับรู้ผลที่จะเกิดจากการกระทำในอดีต ปัจจุบัน อนาคต สามารถปฏิบัติตนเพื่อให้อดได้รอได้ มีความพากเพียรเพื่ออนาคต และในด้านความมั่นใจในตนเอง มีความเป็นตัวของตัวเอง สามารถควบคุมพฤติกรรมกรรมการแสดงออกของตนเอง แสดงอารมณ์ที่เหมาะสม ไม่ใช้วาจาหยาบคาย การปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนวัยรุ่นที่มีสัมพันธภาพกับบิดาดี มีเอกลักษณ์แห่งตนรวมทุกด้านและในด้านย่อยแต่ละด้านสูงกว่านักเรียนที่มีสัมพันธภาพกับบิดาไม่ดีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสัมพันธภาพกับมารดา เป็นตัวแปรแรกที่เข้าไปทำนายเอกลักษณ์แห่งตนรวมทุกด้าน และในด้านย่อยแต่ละด้านมากที่สุด

ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และทัศนากัญญา ทองภักดี (2542) ได้ศึกษารูปแบบการแสดงความรักของมารดาที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 461 คน โดยรูปแบบการแสดงความรักมารดา คือ พฤติกรรมที่มารดาปฏิบัติต่อบุตร เช่น การแสดงความรัก มองลูกในแง่ดี สนับสนุนและเข้าใจอารมณ์ของบุตร ให้บุตรมีส่วนร่วมในการคิดและการทำกิจกรรมต่าง ๆ และการแสดงความรักของมารดาในด้านวัตถุ คือ การแสดงความรักของมารดาต่อบุตรไปในทางให้วัตถุและสิ่งของกับบุตรเพิ่มมากขึ้น เพื่อชดเชยที่มารดาไม่มีเวลาใกล้ชิดกับบุตร โดยผู้วิจัยแบ่งรูปแบบการแสดงความรักของมารดาเป็น 4 รูปแบบ คือ รูปแบบที่ 1 มารดาแสดงความรักทั้งด้านวัตถุและด้านจิตใจระดับน้อย แบบที่ 2 มารดาแสดงความรักด้านวัตถุ ระดับน้อยแต่ด้านจิตใจระดับมาก แบบที่ 3 แบบที่มารดาแสดงความรักด้านวัตถุระดับมาก แต่ด้านจิตใจระดับน้อย และแบบที่ 4 แบบที่มารดาแสดงความรักด้านวัตถุและด้านจิตใจในระดับมาก ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักจากมารดาแบบที่ 4 และรูปแบบที่ 3 จะมีบุคลิกภาพแสดงตัวความเป็นผู้นำ ความซื่อสัตย์ ความวิตกกังวลและก้าวร้าว มากกว่านักเรียนที่ได้รับการแสดงความรักแบบที่ 1 และ รูปแบบที่ 2 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

วีระวัฒน์ ปันนิตามัย และอุษา สุทธิสาคร (2542) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบด้านชีวประวัติของนักศึกษาระดับปริญญาตรีกับความสามารถด้านเชาวน์อารมณ์ ผลการศึกษาพบว่าสภาพความสัมพันธ์กับบิดามารดา มีผลต่อเชาวน์อารมณ์ในด้านความเอื้ออาทร

การมีแรงจูงใจที่ดี การควบคุมอารมณ์ของตน และทักษะทางสังคมของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การปรึกษาหารือกับพี่น้อง ครูอาจารย์ เมื่อเวลามีปัญหา มีความสัมพันธ์กับเซวาร์นอารมณ์และสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวมีผลต่อเซวาร์นอารมณ์ในด้านความเอื้ออาทร การตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น การมีแรงจูงใจที่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิจัยทั้งภายในประเทศและต่างประเทศดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้าน มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ โดยบทบาทของบิดามารดาในด้านต่าง ๆ ที่ปฏิบัติต่อบุตรมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุตรโดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการเข้าใจตนเองและผู้อื่น ความสามารถในการควบคุมอารมณ์ และควบคุมตนเองได้ดี มีวินัยในตนเอง มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์และมีลักษณะมุ่งอนาคต มีทักษะทางสังคม สามารถปรับตัวได้ดี ซึ่งเป็นลักษณะผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ จากผลของการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้ตั้งสมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้าดังต่อไปนี้

สมมุติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
2. ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้านมีลำดับความสำคัญในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม เฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
3. วัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน
4. วัยรุ่นตอนปลายมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนกลางมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น

สำหรับงานวิจัยนี้จะตรวจสอบระดับความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการดำเนินการที่สำคัญออกเป็นขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง
2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ลักษณะของประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา วัยรุ่นชาย - หญิง อายุ 13 - 21 ปี ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา และที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ปีการศึกษา 2543 ของโรงเรียนสหศึกษา ที่เปิดสอนตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีทั้งหมด 91 โรงเรียน (กรมสามัญศึกษา 2543) และที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ ที่เปิดสอนในด้านสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ วิศวกรรมศาสตร์ ตามที่ ISCED (International Standard Classification of Education) จำแนกไว้ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ทบวงมหาวิทยาลัย : 2543) จำนวนนักเรียนทั้ง 3 ระดับ มีดังนี้

มัธยมศึกษาปีที่ 2 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 41,340 คน

มัธยมศึกษาปีที่ 5 มีจำนวนนักเรียนทั้งหมด 25,517 คน

นักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวนนักศึกษาทั้งหมด 16,611 คน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียน นักศึกษา วัยรุ่นชาย - หญิง ที่อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยเปิดของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัยในเขตกรุงเทพมหานคร ได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากร ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) โดยใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดที่มีค่าความเชื่อมั่น 92.5% ($\alpha = 0.5$) ซึ่งเทียบจากตารางขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Size Table) ได้ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 202 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 202 คน และนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในสาขาสังคมศาสตร์ 50 คน สาขาวิทยาศาสตร์ 46 คน สาขาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ 50 คน สาขาวิศวกรรมศาสตร์ 50 คน รวม 196 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 600 คน

วิธีการสุ่มตัวอย่าง ดำเนินการดังนี้

1. สํารวจจำนวนรายชื่อโรงเรียนมัธยมศึกษาแบบสหศึกษา ที่เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร มีจำนวนทั้งหมด 91 โรงเรียน และจำนวนมหาวิทยาลัยเปิดของรัฐที่เปิดสอนในสาขาสังคมศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์ สาขาแพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ตามที่ ISCED (International Standard Classification of Education) จำแนกไว้ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 4 มหาวิทยาลัย ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. สุ่มสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มแบบแบ่งพวก (Stratified Random Sampling) โดยสถานศึกษาที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ แบ่งได้เป็น 2 พวก ได้แก่ สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และสถานศึกษาในระดับอุดมศึกษา
3. สถานศึกษาในระดับมัธยมศึกษา จัดกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นสหศึกษา เปิดรับนักเรียนตั้งแต่ ชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 1 - 6 และเป็นโรงเรียนรัฐบาล สังกัดกองการมัธยม

ศึกษา กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้ 4 กลุ่มตามขนาดโรงเรียน คือ โรงเรียนขนาดเล็ก (จำนวนนักเรียน น้อยกว่า 500 คน) โรงเรียนขนาดกลาง (จำนวน นักเรียน 500 - 1,499 คน) โรงเรียนขนาดใหญ่ (จำนวนนักเรียน 1,500-2,499 คน) โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (จำนวนนักเรียน 2,500 คนและมากกว่า) (กรมสามัญศึกษา. : 2543)

4. สถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ทำการสุ่มมหาวิทยาลัยของรัฐ จากข้อ 2 โดยการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ได้มหาวิทยาลัยที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

5. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา ได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ตามขนาดโรงเรียนมาอย่างละ 1 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียนวัดสังเวช โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ได้แก่ โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี

6. สุ่มห้องเรียนจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของแต่ละโรงเรียน ที่สุ่มไว้ในข้อ 5 มาชั้นละ 2 ห้องเรียน จากนั้นจะจงนักเรียนทุกคน ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ ถ้าห้องเรียนที่มีนักเรียนน้อยกว่าจำนวนที่ต้องการ จะใช้จากห้องใกล้เคียงมาเติมโดยให้อาจารย์แนะแนว คัดเลือกเฉพาะนักเรียนที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา มาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ได้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 202 คน และมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 202 คน ดังแสดงในตารางที่ 1

7. กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ได้มาจากนักศึกษาที่มีอายุระหว่าง 19 - 21 ปี ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา และเป็นนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากสาขาสังคมศาสตร์ จำนวน 50 คน สาขาวิทยาศาสตร์ จำนวน 46 คน สาขา แพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ จำนวน 50 คน สาขาวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 50 คนจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์รวม 196 คน

ตาราง 1 จำนวนนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามโรงเรียน ระดับชั้นเรียนและเพศ

ระดับชั้นเรียน โรงเรียนและเพศของวัยรุ่น	มัธยมศึกษาปีที่ 2		มัธยมศึกษาปีที่ 5		รวมกลุ่มตัวอย่าง		
	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	รวม
โรงเรียนมัธยมวัดนายโรง	24	22	21	27	45	49	94
โรงเรียนวัดสังเวช	29	21	23	27	52	48	100
โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย	27	25	22	29	49	54	103
โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี	29	25	24	29	53	54	107
รวม	202		202		404		

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม 1 ชุด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน เป็นแบบสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน และโรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา เป็นแบบสอบถามถึงบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาของ เพียวาร์ ผลภาค (2539 : 173 - 178) และแบบสอบถามบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น ของเทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล. 2543 : 119 - 124)

ลักษณะของแบบสอบถามบทบาทของบิดาบทบาทของมารดา เป็นแบบสอบถามที่ประกอบด้วย ข้อคำถามที่มีความหมายทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกหรือหน้าที่ของบิดาและมารดาที่ปฏิบัติต่อครอบครัว และบุตร ประกอบด้วยบทบาท 5 ด้าน คือ

1. ด้านเลี้ยงดูบุตร จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 1-4
2. ด้านการเป็นแบบทางสังคม จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 5-8
3. ด้านการแก้ปัญหา จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 9-12
4. ด้านการเลี้ยงครอบครัว จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 13-16
5. ด้านสันตนาการ จำนวน 4 ข้อ ได้แก่ ข้อ 17-20

ตัวอย่าง แบบสอบถามวัดบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา

ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด
0 เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนและดูแลข้าพเจ้า บิดา (ด้านการเลี้ยงดูบุตร) มารดา				
00 เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ข้าพเจ้าในการเคารพ กฎหมาย / กฎระเบียบของสังคม บิดา (ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม) มารดา				
000 เมื่อข้าพเจ้าทำผิดจะเป็นผู้แก้ปัญหาและ อบรมชี้แนะสิ่งที่ถูกต้อง บิดา (ด้านการแก้ปัญหา) มารดา				
0000 เป็นกำลังสำคัญในการทำให้ครอบครัวมี ความมั่นคง บิดา (ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว) มารดา				
00000 ส่งเสริมและสนับสนุนงานอดิเรกของ ข้าพเจ้า บิดา (ด้านสันทนาการ) มารดา				

วิธีตอบ

ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าว บิดาของนักเรียนกระทำหรือปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด เลือกคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง ตามการรับรู้ของนักเรียนมากที่สุด จากจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด โดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง เพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ จากนั้นกลับมาพิจารณาใหม่ว่า มารดาของนักเรียน ได้กระทำหรือปฏิบัติมากน้อยเพียงใด ในข้อเดียวกันนี้เลือกคำตอบจากจริง

มากที่สุด จริงมาก จริงน้อย และจริงน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ทั้ง บิดาและมารดาอาจจะกระทำอยู่ในระดับเดียวกันหรือต่างกัน ห้ามนักเรียนนำมาเปรียบเทียบกัน

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก กำหนดการให้คะแนนดังนี้

คำตอบ จริงมากที่สุด ให้	4	คะแนน
คำตอบ จริงมาก ให้	3	คะแนน
คำตอบ จริงน้อย ให้	2	คะแนน
คำตอบ จริงน้อยที่สุด ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ กำหนดการให้คะแนนดังนี้

คำตอบ จริงมากที่สุด ให้	1	คะแนน
คำตอบ จริงมาก ให้	2	คะแนน
คำตอบ จริงน้อย ให้	3	คะแนน
คำตอบ จริงน้อยที่สุด ให้	4	คะแนน

ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

เป็นแบบสอบถามซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน โดยแบ่งเป็นความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence) 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการควบคุมตนเอง การจูงใจตนเอง และความสามารถทางสังคม (Social Competence) 2 ด้าน คือ ความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น และด้านทักษะทางสังคม ซึ่งแต่ละด้านประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๆ รวม 25 องค์ประกอบย่อย ตามแนวคิด ของ เดเนียล โกลแมน (Daniel Goleman) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

แบบสอบถามความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ประกอบด้วยข้อความทั้งด้านบวกและด้านลบ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออกถึงความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของผู้ตอบ จำนวน 25 ข้อ ได้แก่

1. การตระหนักรู้ในตนเอง	จำนวน 3 ข้อ	ข้อ 1-3
2. ความสามารถในการควบคุมตนเอง	จำนวน 5 ข้อ	ข้อ 4-8

3. การจูงใจตนเอง	จำนวน 4 ข้อ	ข้อ 9-12
4. ความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น	จำนวน 5 ข้อ	ข้อ 13-17
5. ทักษะทางสังคม	จำนวน 8 ข้อ	ข้อ 18-25

ตัวอย่าง แบบสอบถามวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ข้อที่	ข้อความ	จริงมากที่สุด	จริงมาก	ค่อนข้างจริง	จริงบ้าง	ไม่จริง
0	การตระหนักรู้ในตนเอง ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ถึงอารมณ์ที่ข้าพเจ้า ประสบอยู่					
00	ความสามารถในการควบคุมตนเอง เมื่อข้าพเจ้าเครียด ข้าพเจ้าสามารถผ่อนคลาย ได้โดยเร็ว					
000	การจูงใจตนเอง ข้าพเจ้าพยายามปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นเสมอ					
0000	ความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและ ความต้องการของผู้อื่น ข้าพเจ้าสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของเพื่อน จากการสังเกตสีหน้าและท่าทาง					
00000	ทักษะทางสังคม ข้าพเจ้าสามารถเจรจาแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในกลุ่มได้					

วิธีตอบ

ให้นักเรียนอ่านข้อความในแบบสอบถามแต่ละข้อแล้วพิจารณาว่าข้อความแต่ละข้อความนั้น ตรงกับตัวนักเรียนหรือเป็นความสามารถของนักเรียนมากน้อยเพียงใดตามความเป็นจริง โดยเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ต้องการเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ

เกณฑ์การให้คะแนน กำหนดไว้ 2 กรณี คือ

กรณีที่ 1 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านบวก กำหนดการให้คะแนนดังนี้

คำตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
คำตอบ	จริงมาก	ให้	4	คะแนน
คำตอบ	ค่อนข้างจริง	ให้	3	คะแนน
คำตอบ	จริงบางครั้ง	ให้	2	คะแนน
คำตอบ	ไม่จริง	ให้	1	คะแนน

กรณีที่ 2 ข้อคำถามที่มีความหมายด้านลบ กำหนดการให้คะแนนดังนี้

คำตอบ	จริงมากที่สุด	ให้	1	คะแนน
คำตอบ	จริงมาก	ให้	2	คะแนน
คำตอบ	ค่อนข้างจริง	ให้	3	คะแนน
คำตอบ	จริงบางครั้ง	ให้	4	คะแนน
คำตอบ	ไม่จริง	ให้	5	คะแนน

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการสร้าง ดัดแปลงและปรับปรุงเครื่องมือ ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ มาเป็นแนวทางในการสร้างแบบวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และในส่วนของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทางในการดัดแปลงและปรับปรุงข้อคำถาม ซึ่งมีผู้วิจัยท่านอื่นได้สร้างไว้แล้ว จากแบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาของ เพয়ারี ผลภาค (2539 : 173 -178)

และแบบวัดบทบาทของบิดา ของเทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล ให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่างและงานวิจัย

2. นำแบบสอบถามบทบาทของบิดาบทบาทของมารดา และแบบวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยวิธี ดังนี้

2.1 หากความเที่ยงตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยขอความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน คือ ผศ.ดร.ทศพร ประเสริฐสุข รศ.ดรดวงเดือน ศาสตรภักดิ์ และ อ. ดร. วิลาสลักษณ์ ชวัลลี เพื่อตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหา ความชัดเจน ความเหมาะสมของข้อความและภาษา จากนั้นนำคำแนะนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา จำนวน 60 คน

2.2 นำแบบสอบถามมาหาค่าอำนาจจำแนก (Discrimination) โดยวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวม กับคะแนนรายข้อ (Item Test Correlation) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงเป็นข้อทดสอบ

2.3 หากความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้เลือกไว้จากข้อ 2.2 มาคำนวณหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือแนะนำตัวจากบัณฑิตมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถึงผู้อำนวยการโรงเรียน/คณบดีของมหาวิทยาลัย ที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ รายละเอียดเกี่ยวกับการเก็บข้อมูล และขออนุญาตในการเก็บข้อมูล

2. นำแบบสอบถามทั้งหมดไปทดสอบกับนักเรียนที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างด้วยตนเอง โดยก่อนที่จะให้นักเรียนตอบ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และวิธีการในการตอบแบบสอบถามแต่ละตอนให้นักเรียนเข้าใจ ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม ประมาณ 20 นาที

3. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์ และนำมาตรวจให้คะแนนตามเกณฑ์ของเครื่องมือแต่ละตอนแล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ทั้งหมดกระทำโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical Package for the Social Science) โดยแบ่งเป็น

1. การวิเคราะห์เครื่องมือ

หาค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และแบบวัดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์โดยหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรวม กับคะแนนรายข้อ (Item Test Correlation) โดยใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และเลือกข้อที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงนำไปหาค่าความเชื่อมั่น ด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 กำหนดหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของวัยรุ่นในกลุ่มรวม

2.2 วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับความเฉลียวฉลาดทางด้านอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยจำแนกตามตัวแปรเพศและวัย โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation และทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติ ที่ ทดสอบ (t-test)

2.3 ลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้าน ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอย พหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

2.4 เปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ระหว่างวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้สถิติ ที่ ทดสอบ (t - test)

2.5 เปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) และการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่โดยวิธีการของ Tukey's HSD

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลและแปรผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ และ อักษรย่อที่ใช้แทนความหมายดังนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนวัยรุ่นในกลุ่มตัวอย่าง
\bar{X}	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
Max.	แทน	Maximum
Min.	แทน	Minimum
r	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา t – distribution
R	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบพหุคูณ
R ²	แทน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของการทำนายพหุคูณ
R ² change	แทน	สัมประสิทธิ์การทำนายที่เปลี่ยนไป เมื่อเพิ่มตัวทำนายทีละตัว
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณา F – distribution
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน (Mean Square)
df	แทน	ชั้นแห่งความเป็นอิสระ (Degree of freedom)
B	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวทำนาย ในรูปคะแนนดิบ
Beta	แทน	ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน
SEB	แทน	ความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของสัมประสิทธิ์ถดถอย
*	แทน	ความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ในการวิเคราะห์ข้อมูลของการศึกษา บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 600 คน ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นลำดับดังนี้

การเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาและสถิติพื้นฐาน

ตอนที่ 2 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ตอนที่ 3 การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ในแต่ละด้าน ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย

ตอนที่ 1 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษาและสถิติพื้นฐาน

ตาราง 2 ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างเมื่อจำแนกตามตัวแปรเพศ และวัย

วัยรุ่น	เพศ			อายุ(ปี)		
	ชาย	หญิง	รวม	Min.- Max.	\bar{X}	S.D
(๒-๑) ตอนต้น	109	93	202	12-15	13.71	.77
(๒-๒) ตอนกลาง	90	112	202	16-18	16.61	.78
(๒-๓) ตอนปลาย	96	100	196	19-23	19.98	.87
รวม	295	305	600			

จากตาราง 2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้มีจำนวนทั้งหมด 600 คน เมื่อจำแนกตามเพศ พบว่าเป็นวัยรุ่นเพศชาย จำนวน 295 คน เป็นวัยรุ่นเพศหญิงจำนวน 305 คน และเมื่อจำแนกตามวัยพบว่าเป็นวัยรุ่นตอนต้น อายุระหว่าง 12 - 15 ปี จำนวน 202 คน ซึ่งแบ่งเป็นวัยรุ่นตอนต้นเพศชายจำนวน 109 คน วัยรุ่นตอนต้นเพศหญิงจำนวน 93 คน และเป็นวัยรุ่นตอนกลาง มีอายุระหว่าง 16 - 18 ปี จำนวน 202 คน เป็นวัยรุ่นตอนกลางเพศชาย จำนวน 90 คน วัยรุ่นตอนกลางเพศหญิง จำนวน 112 คน และเป็นวัยรุ่นตอนปลาย อายุระหว่าง 19-23 ปี จำนวน 196 คน เป็นวัยรุ่นตอนปลายเพศชาย จำนวน 96 คน เป็นวัยรุ่นตอนปลายเพศหญิงจำนวน 100 คน

ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงด้วยค่าสถิติพื้นฐาน เมื่อจำแนกตามบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดาทั้งภาพรวมและรายด้าน และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แสดงไว้ในตาราง 3

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้าน และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่นในกลุ่มรวม

ตัวแปรที่ศึกษา	*X	S.D
บทบาทของบิดา	2.94	.67
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	2.95	.81
- ด้านการเป็นต้นแบบของสังคม	3.00	.75
- ด้านการแก้ปัญหา	2.77	.77
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.15	.82
- ด้านสันตนาการ	2.84	.82
บทบาทของมารดา	3.20	.55
- ด้านการเลี้ยงดูบุตร	3.37	.64
- ด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม	3.20	.63
- ด้านการแก้ปัญหา	3.01	.70
- ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	3.39	.68
- ด้านสันตนาการ	3.03	.76
ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์	3.41	.47

*หารด้วยจำนวนข้อแล้ว

จากตาราง 3 พบว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา และความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ มีคะแนนเฉลี่ย 2.94 , 3.20, 3.41 ตามลำดับ

บทบาทของบิดาพบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านสันตินาการ ด้านการแก้ปัญหา

บทบาทของมารดาพบว่า ด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านสันตินาการ และด้านการแก้ปัญหา

เมื่อเปรียบเทียบ บทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแล้ว จะเห็นได้ว่าบทบาทของมารดา มีแนวโน้มสูงกว่า บทบาทของบิดา ทั้งบทบาทโดยรวมและแต่ละด้านของบทบาทย่อย

ตอนที่ 2 คำสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้าน กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 1 ที่ว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ตาราง 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและ
แต่ละด้าน กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ตัวแปร	ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์					
	วัยรุ่น กลุ่มรวม N=600	เพศ ชาย N=295	เพศหญิง N=305	วัยรุ่น ตอนต้น N=202	วัยรุ่น ตอนกลาง N=202	วัยรุ่น ตอนปลาย N=196
บทบาทของบิดา	.19*	.13*	.22*	.18*	.22*	.18*
-ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.16*	.12*	.19*	.15*	.17*	.20*
-ด้านการเป็น ตัวแบบทางสังคม	.22*	.16*	.26*	.20*	.24*	.22*
-ด้านการแก้ปัญหา	.13*	.10	.15*	.13	.19*	.13
-ด้านการหาเลี้ยง ครอบครัว	.13*	.11*	.13*	.10	.17*	.09
-ด้านสนับสนุนการ	.15*	.06	.22*	.19*	.18*	.12
บทบาทของมารดา	.21*	.14*	.28*	.22*	.27*	.17*
-ด้านการเลี้ยงดูบุตร	.18*	.10	.25*	.17*	.23*	.15*
-ด้านการเป็น ตัวแบบทางสังคม	.25*	.17*	.31*	.25*	.29*	.20*
-ด้านการแก้ปัญหา	.10*	.07	.14*	.10	.21*	.08
-ด้านการหาเลี้ยง ครอบครัว	.12*	.10	.14*	.13	.13	.08
-ด้านสนับสนุนการ	.21*	.11	.29*	.24*	.23*	.17*

P <.05

จากตาราง 4 บทบาทของบิดาโดยรวม มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทบิดาในแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

บทบาทของบิดาด้านการเลี้ยงดูบุตร มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

บทบาทของบิดาด้านการแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นเฉพาะในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

บทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เฉพาะในวัยรุ่นกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง และกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

บทบาทของบิดาด้านสนับสนุนการ มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นในกลุ่มเพศชาย และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของบทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านปรากฏผลดังนี้

บทบาทของมารดาโดยรวม มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

บทบาทของมารดาด้านการเลี้ยงดูบุตร มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย

บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

บทบาทของมารดาด้านการแก้ปัญหา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เฉพาะในวัยรุ่นกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

บทบาทของมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัว มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เฉพาะในวัยรุ่นกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง

บทบาทของมารดาด้านสนับสนุนการ มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มยกเว้นใน กลุ่มเพศชาย

ตอนที่ 3 การจัดลำดับความสำคัญตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ในแต่ละด้าน ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะ กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อทดสอบสมมติฐาน ข้อ 2 ที่ว่าตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ในแต่ละด้าน มีลำดับความสำคัญในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม เฉพาะ กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นที่ละตัวเพื่อทำนาย ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นกลุ่มรวม

ลำดับที่	ตัวทำนาย	R	R ²	R ² change	B	Beta	SEB	t	p-value
1.	บทบาทของมารดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.25	.06	.06	.90	.19	20	4.44*	.00
2.	บทบาทของบิดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.28	.08	.02	.55	.14	.17	3.25*	.00
	Constant				67.23	-	2.61	25.81	.00

P* < .05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจากตาราง 5 พบว่า กลุ่มตัวทำนาย 2 ตัวที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีประสิทธิภาพสูง ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นกลุ่มรวม ได้แก่ บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม โดยมีบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 6 และค่าเบต้า (Beta) ของบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมมีค่าเบต้าเท่ากับ .19 ซึ่งหมายความว่าค่าตัวแปรบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ค่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นเท่ากับ .19 หน่วย

ตัวทำนายมีประสิทธิภาพสูงอันดับที่ 2 คือ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ซึ่งสามารถร่วมกับบทบาทของมาราด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 8 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายตัวแรกเพียงตัวเดียวร้อยละ 2 และค่าเบต้าของบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม เท่ากับ .14 นั่นคือ เมื่อบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .14 หน่วย

ตัวทำนายทั้ง 2 ตัว ได้แก่ บทบาทของมาราด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม และบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม มีสหสัมพันธ์ร่วมกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .28 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 8 และมีสมการการทำนายดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = $67.23 + .90$ บทบาทของมาราด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม + $.55$ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

สมการการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = $.19$ บทบาทของมาราด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม + $.14$ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มเพศชาย

ลำดับที่	ตัวทำนาย	R	R ²	R ² change	B	Beta	SEB	t	p-value
1.	บทบาทของมาราด้านเป็นตัวแทนทางสังคม	.17	.03	.03	.83	.17	.28	3.01*	.00
	Constant				75.35	-	3.56	21.20	.00

P* < .05

ผลการวิเคราะห์จากตาราง 6 พบว่า มีตัวทำนายที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีประสิทธิภาพสูงในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชายเพียงตัวเดียวคือ บทบาทของมารดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม ซึ่งสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มเพศชายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 มีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 3 และค่าเบต้า (Beta) ของ บทบาทของมารดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม มีค่าเบต้า เท่ากับ .17 ซึ่งหมายความว่าค่าตัวแปรบทบาทของมารดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .17 หน่วย

ตัวทำนายบทบาทของมารดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมมีสหสัมพันธ์ร่วมกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .17 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 3 และมีสมการทำนายดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = $75.35 + .83$ บทบาทของมารดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม

สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = $.17$ บทบาทของมารดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม

ตาราง 7 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย
ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นนพิเศษหญิง

ลำดับที่	ตัวทำนาย	R	R ²	R ² change	B	Beta	SEB	t	p-value
1.	บทบาทของมารดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.31	.10	.10	1.15	.25	.37	3.06*	.00
2.	บทบาทของบิดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.35	.12	.02	.54	.14	.24	2.28*	.02
3.	บทบาทของมารดา ด้านสันตนาการ	.36	.13	.01	.68	.18	.27	2.54*	.01
4.	บทบาทของมารดา ด้านการแก้ปัญหา	.38	.14	.01	-.64	-.15	.31	-2.05*	.04
	Constant				63.05	-	3.69	17.10	.00

P* < .05

ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณจากตาราง 7 พบว่ามีกลุ่มตัวทำนาย 4 ตัวที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีประสิทธิภาพสูง ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นนพิเศษหญิง ได้แก่ บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม บทบาทของมารดาด้านสันตนาการ บทบาทของมารดาด้านการแก้ปัญหา โดยมีบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม เป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 10 และค่าเบต้า (Beta) ของบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม มีค่าเบต้าเท่ากับ .25 ซึ่งหมายความว่าค่าตัวแปรบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ค่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .25 หน่วย

ตัวพยากรณ์ที่มีประสิทธิภาพสูงเป็น อันดับ 2 คือ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ซึ่งสามารถร่วมกับบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ทำนายความ

เฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์ได้ร้อยละ 12 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายแรกเพียงตัวเดียวร้อยละ 2 ค่าเบต้าของบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมมีค่าเบต้า เท่ากับ .14 นั่นคือ เมื่อบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์เพิ่มขึ้น เท่ากับ .14

บทบาทของมารดา ด้านสันตนาการเป็นตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพสูงเป็นอันดับ 3 ซึ่งสามารถทำนายความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงร่วมกับบทบาทของมารดา ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ได้ร้อยละ 13 โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1 และค่าเบต้าของบทบาทมารดา ด้านสันตนาการ มีค่าเบต้าเท่ากับ .18 เมื่อบทบาทของมารดา ด้านสันตนาการเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .18 หน่วย

สำหรับตัวแปรที่มีอิทธิพลเป็นอันดับ 4 ได้แก่ บทบาทของมารดา ด้านการแก้ปัญหา ซึ่งสามารถทำนายความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์ในกลุ่มเพศหญิงร่วมกับบทบาทของมารดา ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม บทบาทของมารดา ด้านสันตนาการ ได้ร้อยละ 14 โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้น ร้อยละ 1 และ ค่าเบต้า ของบทบาทของมารดา ด้านการแก้ปัญหา มีค่าเบต้า เท่ากับ -.15 นั่นคือ เมื่อ บทบาทของมารดา ด้านการแก้ปัญหาเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์ลดลง .15 หน่วย

ตัวพยากรณ์ทั้ง 4 ตัว ได้แก่ บทบาทของมารดา ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม บทบาทของมารดา ด้านสันตนาการ บทบาทของมารดา ด้านการแก้ปัญหา มีสหสัมพันธ์ร่วมกับความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์เท่ากับ .38 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์ได้ร้อยละ 14 และมีสมการการทำนายดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

ความเฉลี่ยมวลลาตทางอารมณ์ = $63.05 + 1.15$ บทบาทของมารดา ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม + $.54$ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม + $.68$ บทบาทของมารดา ด้านสันตนาการ - $.64$ บทบาทของมารดา ด้านการแก้ปัญหา

สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

ความเครียดฉลาดทางอารมณ์ = .25 บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม + .14 บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม +.18 บทบาทของมารดาด้านสันตนาการ - .15 บทบาทของมารดาด้านการแก้ปัญหา

ตาราง 8 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นที่ละตัวแปรเพื่อทำนายความเครียดฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น

ลำดับที่	ตัวทำนาย	R	R ²	R ² change	B	Beta	SEB	t	p-value
1.	บทบาทของมารดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.25	.07	.07	1.17	.25	.31	3.71*	.00
	Constant				68.19	-	4.12	6.56	.00

P* < .05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจากตาราง 8 พบว่ามีตัวทำนายเพียงตัวเดียวที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีประสิทธิสูง ในการทำนายความเครียดฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนต้น คือ บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ซึ่งสามารถทำนายความเครียดฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 7 และค่า เบต้า (Beta) ของบทบาทมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม มีค่าเบต้า เท่ากับ .25 ซึ่งหมายความว่าค่าตัวแปรบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเครียดฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .25 หน่วย

ตัวทำนายบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมมีสหสัมพันธ์กับความเครียดฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .25 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเครียดฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 7 และมีสมการทำนายดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

ความเครียดฉลาดทางอารมณ์ = 68.19 + 1.17 บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม

สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

ความเครียดฉลาดทางอารมณ์ = .25 บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนาย
ความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ลำดับที่	ตัวทำนาย	R	R ²	R ² change	B	Beta	SEB	t	p-value
1.	บทบาทของมารดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.29	.08	.08	1.04	.23	.34	3.08*	.00
2.	บทบาทของบิดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.32	.10	.02	.55	.15	.27	2.06*	.04
	Constant				66.71	-	4.34	15.38	.00

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจากตาราง 9 พบว่า กลุ่มตัวทำนาย 2 ตัวที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีประสิทธิภาพสูง ในการทำนายความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนกลาง ได้แก่ บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม โดยมีบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลสูงสุดคือสามารถทำนายความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 8 และค่าเบต้า (Beta) ของบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมมีค่าเบต้าเท่ากับ .23 ซึ่งหมายความว่าค่าตัวแปรบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ค่าความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นเท่ากับ .23 หน่วย

ตัวทำนายที่มีประสิทธิภาพสูงอันดับที่ 2 คือ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ซึ่งสามารถร่วมกับบทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ทำนายความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 10 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยอำนาจการทำนายเพิ่มขึ้นจากการใช้ตัวทำนายตัวแรกเพียงตัวเดียวร้อยละ 2 และค่าเบต้าของบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมมีค่าเบต้า เท่ากับ .15 นั่นคือ เมื่อบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเฉื่อยฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .15 หน่วย

ตัวทำนาย ทั้ง 2 ตัว ได้แก่ บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม และ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม มีสหสัมพันธ์ร่วมกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .32 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 10 และมีสมการการทำนายดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = 66.71 +1.04 บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม + .55 บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม

สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = .23 บทบาทของมารดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม +.15 บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม

ตาราง 10 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบเพิ่มตัวแปรเป็นขั้นทีละตัวแปรเพื่อทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ลำดับที่	ตัวทำนาย	R	R ²	R ² change	B	Beta	SEB	t	p-value
1.	บทบาทของบิดา ด้านเป็นตัวแบบ ทางสังคม	.22	.05	.05	.87	.22	.28	3.15*	.00
	Constant				75.56	-	3.41	22.17	.00

P* < .05

ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณจากตาราง 10 พบว่ามีตัวทำนายเพียงตัวเดียวที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือมีประสิทธิสูง ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นตอนปลาย คือ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม ซึ่งสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05 มีค่าอำนาจในการทำนายร้อยละ 5 และค่า เบต้า (Beta) ของบทบาทบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม มีค่าเบต้า เท่ากับ .22 ซึ่งหมายความว่าค่าตัวแปรบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ทำให้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้น .22 หน่วย

ตัวทำนายบทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมมีสหสัมพันธ์ร่วมกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เท่ากับ .22 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ร้อยละ 5 และมีสมการทำนายดังนี้

สมการทำนายในรูปคะแนนดิบ

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = $75.56 + .87$ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

สมการทำนายในรูปคะแนนมาตรฐาน

ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ = $.22$ บทบาทของบิดาด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม

ตอนที่ 4 การเปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง และระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง วัยรุ่นตอนปลาย

4.1 ผลการวิเคราะห์ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ระหว่างวัยรุ่นเพศชาย กับวัยรุ่นเพศหญิง เพื่อทดสอบสมมุติฐานข้อ 3 ที่ว่าวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน

ตาราง 11 การเปรียบเทียบคะแนนความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นที่มีเพศต่างกัน

กลุ่ม	N	X	S.D	t	p
วัยรุ่นเพศชาย	295	85.86	11.32	1.072	.12
วัยรุ่นเพศหญิง	305	84.83	12.21		

จากตารางที่ 11 พบว่าวัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน จึงไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.2 ผลการวิเคราะห์การเปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลี่ยวฉลาดทางอารมณ์ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อ 4 ที่ว่าวัยรุ่นตอนปลายมีความเฉลี่ยวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนกลางมีความเฉลี่ยวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น

ตาราง 12 การเปรียบเทียบความแปรปรวนของความเฉลี่ยวฉลาดทางอารมณ์ระหว่างกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

แหล่งของความแปรปรวน	df	SS	MS	F	P
ระหว่างกลุ่ม	2	1512.65	756.33	5.53*	.00
ภายในกลุ่ม	597	136.80			
ผลรวม	599	83183.99			

P* < .05

จากตาราง 12 ผลการวิเคราะห์พบว่าความเฉลี่ยวฉลาดทางอารมณ์ระหว่างกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงได้ตรวจสอบต่อเพื่อดูว่า ความเฉลี่ยวฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย อย่างน้อยน่าจะมีหนึ่งคู่ที่แตกต่างกัน จึงได้ตรวจสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ต่อ โดยวิธีของ Tukey's HSD ผลที่ได้แสดงไว้ในตาราง 13

ตาราง 13 เปรียบเทียบความแตกต่างเป็นรายคู่ระหว่างค่าเฉลี่ยคะแนนความเจ็บปวดทาง
 อารมณ์ของวัยรุ่นที่มีอายุแตกต่างกัน

ช่วงอายุ	\bar{X}	วัยรุ่นตอนต้น	วัยรุ่นตอนปลาย	วัยรุ่นตอนกลาง
		83.17	85.98	86.88
วัยรุ่นตอนต้น	83.17	-	2.81**	3.71*
วัยรุ่นตอนปลาย	85.98		-	.90
วัยรุ่นตอนกลาง	86.88			-

P* < .05

จากตาราง 13 วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย มีความเจ็บปวดทางอารมณ์
 สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และวัยรุ่นตอนกลางกับวัยรุ่นตอนปลาย
 มีความเจ็บปวดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานเป็นบางส่วน

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จุดมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวม และแต่ละด้านกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
2. เพื่อจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาแต่ละด้าน ในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
3. เพื่อเปรียบเทียบความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวัยรุ่น เมื่อจำแนกตามเพศและวัย

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
2. ตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้าน มีลำดับความสำคัญในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม เฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย
3. วัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิงมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แตกต่างกัน
4. วัยรุ่นตอนปลายมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนกลางมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียน นักศึกษาชาย-หญิง ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดา ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 91 โรงเรียน จำนวนนักเรียน ทั้งหมด 66,857 คน และที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐที่เปิดสอนในสาขาสังคมศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์ แพทยศาสตร์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สาขาวิศวกรรมศาสตร์ ตามที่ ISCED (International Standard Classification of Education) จำแนกไว้ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร มี 4 มหาวิทยาลัย คือมหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวนนักศึกษาทั้งหมด 16,611 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ นักเรียนชาย-หญิง ที่อาศัยอยู่กับบิดามารดาซึ่งกำลังศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนสหศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ และที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยปิดของรัฐ สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการสุ่มตัวอย่างประชากร ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างเป็น นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 202 คน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 202 คน และนักศึกษาระดับอุดมศึกษาชั้นปีที่ 2 จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในสาขาสังคมศาสตร์ จำนวน 50 คน สาขาวิทยาศาสตร์จำนวน 46 คน สาขาแพทย์และวิชาที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจำนวน 50 คน สาขาวิศวกรรมศาสตร์ จำนวน 50 คน รวม 196 คน รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 600 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นแบบสอบถาม มีทั้งหมด 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน เป็นข้อมูลส่วนตัวเกี่ยวกับเพศ อายุ ระดับชั้นเรียน โรงเรียน

ตอนที่ 2 แบบประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยยึดแนวคิดของโกลแมน (Daniel Goleman) ซึ่งครอบคลุมองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน โดยแบ่งเป็นความสามารถส่วนบุคคล (Personal Competence) 3 ด้านได้แก่ ด้านการตระหนักรู้ในตนเอง ความสามารถในการควบคุมตนเอง การจูงใจตนเอง และความสามารถทางสังคม (Social Competence)

2 ด้าน คือ ความสามารถในการหยั่งรู้ความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น และด้านทักษะทางสังคม ซึ่งแต่ละด้านประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๆ รวม 25 องค์ประกอบ จำนวนทั้งหมด 25 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s Coefficient Alpha) ทั้งฉบับ เท่ากับ .88

ตอนที่ 3 แบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา เป็นแบบสอบถามถึงบทบาทของบิดา และบทบาทของมารดา ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยดัดแปลงและปรับปรุงมาจากแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ของเพยาร์ ผลภาค (2539 : 173 - 178) แบบวัดบทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น ของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543 : 119 - 124) ประกอบด้วยข้อคำถามซึ่งเป็นพฤติกรรมการแสดงออก หรือหน้าที่ของบิดา และมารดาที่ปฏิบัติต่อครอบครัวและบุตร ประกอบด้วยบทบาท 5 ด้านคือ ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันตนาการ ด้านละ 4 ข้อ รวม 20 ข้อ มีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s Coefficient Alpha) โดยมีค่าความเชื่อมั่นดังนี้

บทบาทของบิดาทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น = .94
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	มีค่าความเชื่อมั่น = .85
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	มีค่าความเชื่อมั่น = .79
ด้านการแก้ปัญหา	มีค่าความเชื่อมั่น = .69
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	มีค่าความเชื่อมั่น = .82
ด้านสันตนาการ	มีค่าความเชื่อมั่น = .81
บทบาทของมารดาทั้งฉบับ	มีค่าความเชื่อมั่น = .91
ด้านการเลี้ยงดูบุตร	มีค่าความเชื่อมั่น = .88
ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม	มีค่าความเชื่อมั่น = .71
ด้านการแก้ปัญหา	มีค่าความเชื่อมั่น = .62
ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว	มีค่าความเชื่อมั่น = .75
ด้านสันตนาการ	มีค่าความเชื่อมั่น = .76

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการติดต่อกับบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อขอหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลถึงผู้อำนวยการโรงเรียน และคณะดีแต่ละคณะที่ได้รับคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ให้นักเรียนและนักศึกษาตอบแบบสอบถามในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึงเดือนมิถุนายน โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และวิธีการตอบแบบสอบถามแต่ละตอนให้นักเรียนเข้าใจ ใช้เวลาในการตอบแบบสอบถาม ประมาณ 20 นาที และนำแบบสอบถามทั้งหมดมาคัดเลือกเฉพาะฉบับที่สมบูรณ์นำมาตรวจให้คะแนนและนำไปวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Science) ตามลำดับดังนี้

1. คำนวณหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน และความเฉลี่ยความถี่ของวัยรุ่นในกลุ่มรวม
2. วิเคราะห์สหสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาโดยรวมและแต่ละด้านกับความเฉลี่ยความถี่ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยจำแนกตามตัวแปรเพศ และวัย โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบ Pearson Product Moment Correlation และทดสอบความมีนัยสำคัญของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์โดยใช้สถิติที่ทดสอบ (t -test)
3. จัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้าน ในการทำนายความเฉลี่ยความถี่ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวม และเฉพาะกลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)
4. เปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลี่ยความถี่ของวัยรุ่นเพศชายกับ วัยรุ่นเพศหญิง โดยใช้สถิติที่ทดสอบ (t - test)

5. เปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ระหว่างวัยรุ่นตอนต้น วัยรุ่นตอนกลาง และวัยรุ่นตอนปลาย โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของ Tukey's HSD

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

สรุปผลการวิจัยตามความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้าได้ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้าน กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย เป็นดังนี้

1.1 บทบาทของบิดาโดยรวม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ทั้งในกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันตนาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เฉพาะ ในกลุ่มรวม กลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง

ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย พบว่าบทบาทของบิดา ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ส่วนด้านการแก้ปัญหา และด้านสันตนาการ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่า บทบาทของบิดา ด้าน การเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านสันตนาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ส่วนบทบาทด้านการแก้ปัญหา กับการหาเลี้ยงครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ในกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า บทบาทของบิดา ด้านการเลี้ยงดูบุตร และด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ส่วนด้านการแก้ปัญหา ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ด้านสันตนาการ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

บทบาทของมารดาโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ทั้งใน กลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และเมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้านพบว่า พบว่าบทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ด้านการแก้ปัญหา และด้านสันตนาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เฉพาะในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง

ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย พบว่า บทบาทของมารดา ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพียงด้านเดียว ส่วนด้าน การเลี้ยงดูบุตร การแก้ปัญหา การหาเลี้ยงครอบครัว และด้านสันตนาการ ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

ในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า บทบาทของมารดา ด้านการเลี้ยงดูบุตร ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม และด้านสันตนาการ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ส่วนด้านการแก้ปัญหา และด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

สำหรับในกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางพบว่า บทบาทของมารดา ด้านการเลี้ยงดูบุตร การเป็นตัวอย่างทางสังคม ด้านการแก้ปัญหา ด้านสันตนาการ มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ส่วนด้าน การหาเลี้ยงครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

2. การจัดลำดับความสำคัญของตัวแปรบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา แต่ละด้านในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่น ตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

2.1 บทบาทของบิดา

ด้านการเลี้ยงดูบุตร ไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ทั้งในวัยรุ่น กลุ่มรวม และวัยรุ่นกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านการเป็นตัวอย่างทางสังคม สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นได้ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ด้านการแก้ปัญหา ไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ทั้งในวัยรุ่น กลุ่มรวม และวัยรุ่นกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่สามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทาง
อารมณ์ได้ทั้งใน วิทยาลัยกลุ่มรวม และวิทยาลัยกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านสันตนาการ ไม่สามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ได้
ทั้งในวิทยาลัย กลุ่มรวม และวิทยาลัยกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

2.2 บทบาทของมารดา

ด้านการเลี้ยงดูบุตร ไม่สามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ได้ทั้งใน
วิทยาลัย กลุ่มรวม และวิทยาลัยกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านการเป็นตัวแทนทางสังคม สามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์
ได้ทั้งในวิทยาลัยกลุ่มรวม และวิทยาลัยกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นกลุ่มวิทยาลัยตอนปลาย

ด้านการแก้ปัญหา สามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ได้เฉพาะใน
กลุ่มเพศหญิง

ด้านการหาเลี้ยงครอบครัว ไม่สามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทาง
อารมณ์ได้ทั้งในวิทยาลัยกลุ่มรวม และวิทยาลัยกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

ด้านสันตนาการสามารถทำนายความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ได้เฉพาะใน
กลุ่มวิทยาลัย เพศหญิง

3. การเปรียบเทียบความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ ของนักเรียนวิทยาลัยระหว่างวิทยาลัย
เพศชาย กับวิทยาลัยเพศหญิง วิทยาลัยตอนต้น วิทยาลัยตอนกลาง และวิทยาลัยตอนปลาย

3.1 วิทยาลัยในกลุ่มเพศชาย และกลุ่มเพศหญิง มีความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์
ไม่แตกต่างกัน

3.2 วิทยาลัยตอนปลาย และวิทยาลัยตอนกลาง มีความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์สูงกว่า
วิทยาลัย ตอนต้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนวิทยาลัยตอนปลายกับวิทยาลัยตอนกลาง
มีความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล

การศึกษารoles บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลี่ยฉลาดทางอารมณ์ของ
วิทยาลัยมีข้อค้นพบและการอภิปรายผล ดังนี้

1. จากการศึกษาบทบาทของบิดา บทบาทของมารดาในแต่ละด้านในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น พบว่า บทบาทด้านการเป็นตัวแทนทางสังคมของบิดาและของมารดาเป็นตัวแปรที่มีอำนาจการทำนายสูง โดยสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจากบิดามารดาเป็นตัวแทนที่สำคัญของบุตร ลักษณะบุคลิกภาพส่วนมากของเด็กเกิดจากการเรียนรู้และจากสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือการเลียนแบบ และบุคคลที่จะเป็นตัวแทนสำหรับบุตรก็คือบิดามารดา ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ แบนดูรา (Bandura) ได้อธิบายว่า ลูกเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมของพ่อแม่ และ เลียนแบบ ต่อมาจึงปรับพฤติกรรมนั้นมาเป็นมาตรฐานพฤติกรรมของตนเอง อุมพร ตรังคสมบัติ กล่าวว่า การเรียนรู้ของเด็กร้อยละ 70 เกิดจากการเลียนแบบ โดยเฉพาะบุคคลที่เด็กเคารพรักและยกย่อง บิดามารดาเป็นบุคคลที่บุตรเคารพรักมากที่สุด พฤติกรรมต่าง ๆ ที่บิดามารดาปฏิบัติต่อบุตรในชีวิตประจำวัน เด็กได้เห็นแบบอย่างซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ตั้งแต่เด็กจนเติบโตเป็นวัยรุ่น ก่อให้เกิดการเรียนรู้และเลียนแบบขึ้นทั้งโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัว โดยตั้งใจและไม่ตั้งใจเด็กจึงซึมซับพฤติกรรมต่าง ๆ จากบิดาและมารดา ซึ่งมีผลต่อลักษณะนิสัย และบุคลิกภาพของบุตร (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544 : 104 - 109) การที่บิดา มารดาเป็นแบบอย่างที่ดีของบุตรในด้านสังคม หน้าที่การงาน และความประพฤติ เป็นผู้กำหนดกฎระเบียบและเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการมีระเบียบวินัย สั่งสอนให้บุตรแสดงบทบาทที่ สังคมนิยม อาสาในกิจกรรมของชุมชน และร่วมกิจกรรมของสถานศึกษา แบบอย่างเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในบุตรวัยรุ่น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับ อุมพร ตรังคสมบัติ ได้กล่าวสรุปไว้ว่า การที่บิดามารดาเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องของการควบคุมอารมณ์ของตนเอง ความนับถือตนเอง ความมีวินัย ความมุ่งมั่นไปสู่ความสำเร็จ การเอาชนะปัญหาและอุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ การอดทนต่อความยากลำบาก การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การยึดถือคุณค่าที่ดีและแสดงออกมาในชีวิตจริงไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ หรือความเสียสละ แบบอย่างที่ดีเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร (อุมพร ตรังคสมบัติ, 2544 : 109) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ แมนนูเอล มาร์ติเนซ พอนส์ (Manuel Martinez-Pons, 1998) ได้ศึกษาถึงตัวแปร บิดามารดา ก่อให้เกิดความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ พบว่า การเป็นตัวแทนของบิดามารดา การสนับสนุนส่งเสริม การฝึกหัดให้คำแนะนำ การให้รางวัล สามารถทำนายความเฉลียวฉลาด

ทางอารมณ์ของบุตรได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษา ของ ครินสกี (ลักษณะ แพทยานันท์. 2542 ; อ้างอิงจาก Krinsky. 1996) ศึกษาถึงการควบคุมอารมณ์ สิ่งกระตุ้นความสำเร็จในชีวิต และความก้าวร้าวของเด็กที่มีบิดา มารดา ดิทยาเสพติด จำนวน 50 คน พบว่า บิดา มารดา ที่มีนิสัยก้าวร้าว จะส่งผลให้บุตรมีความก้าวร้าว โดยแสดงบุคลิกลักษณะถึงความสามารถในการควบคุมอารมณ์ได้น้อยกว่าเด็กปกติทั่ว ๆ ไป รวมทั้งควบคุมอารมณ์ก้าวร้าวได้ยากกว่าด้วย

สำหรับในกลุ่มวัยรุ่นเพศชายพบว่า มีเพียงตัวแปรบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของมารดาเพียงตัวแปรเดียวที่มีอำนาจในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ วัยรุ่นชายมีความใกล้ชิดกับมารดา มากกว่าบิดา (เพยาร์ ผลภาค. 2539 ; อ้างอิงจาก สุโท เจริญสุข. 2520 : 28) และในปัจจุบัน ผู้หญิงมีสิทธิทัดเทียมผู้ชาย ทั้งในด้านการศึกษา อาชีพการงาน ผู้หญิงจึงสามารถประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานและสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรในด้านสังคม หน้าที่การงานและความประพฤติ การที่มารดาให้ความใกล้ชิด มีเวลาให้กับบุตร ให้ความรักความอบอุ่น มีความเข้าใจ เข้าอกเข้าใจ ดูแลเอาใจใส่ ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีสำหรับบุตร ทำให้เด็กวัยรุ่นชายเลียนแบบบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของมารดา มากกว่าบิดา เพราะบิดาไม่ค่อยมีเวลาได้ใกล้ชิดสนิทสนมกับบุตร เนื่องจากบิดามักจะให้ความสำคัญกับความสำเร็จในหน้าที่การงานและการสร้างฐานะทางครอบครัว จากการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล พบว่า เด็กวัยรุ่นมีความสนิทสนมกับบิดาน้อย และเด็กวัยรุ่นชายจะสนิทกับบิดาน้อยกว่าวัยรุ่นหญิง และบุตรวัยรุ่นส่วนใหญ่มีความคาดหวังหรือความต้องการให้บิดาเอาใจใส่และมีเวลาให้มากกว่านี้ เซียร์ แม็กคอบบี้ และเลวิน (เพยาร์ ผลภาค. 2539; อ้างอิงจาก Sear ,Maccoby and Levin. 1957 : 368 - 376) กล่าวว่า การที่จะให้เด็กเกิดการเรียนรู้ในการเลียนแบบบิดา ถ้าบิดาได้เลี้ยงดูเด็กตลอดเวลาจะทำให้เด็กมีโอกาสเรียนรู้และลอกเลียนแบบบิดามาเป็นแรงเสริมของตนเอง ถ้าหากบิดาไม่ได้เลี้ยงดูเด็กก็จะทำให้เด็กไม่มีพฤติกรรมเหล่านั้นมากระตุ้น จากที่กล่าวมานี้ทำให้บทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของบิดาไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นชายได้

สำหรับในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง พบว่า ตัวแปรที่เข้าไปทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นเพศหญิง ได้แก่ บทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของบิดา บทบาทด้าน

การเป็นตัวแทนทางสังคมของมารดา และตัวแปรที่เพิ่มเข้ามามีอำนาจในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นหญิงคือ บทบาทด้านสันตนาการของมารดา ส่วนบทบาทด้านการแก้ปัญหาของมารดาเป็นอีกตัวแปรหนึ่ง que เข้าไปทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นเพศหญิงแต่ได้ค่าเบต้าติดลบ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลที่พบอธิบายได้ว่า มารดาและกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงมีความสนใจในกิจกรรมยามว่างคล้ายกัน เนื่องจากมีลักษณะของความเป็นหญิง (Femininity) เหมือนกัน คือมีความรู้สึกผูกพันทะนุถนอม มีลักษณะยอมตาม และมีความสนใจในตนเอง วัยรุ่นหญิงจึงมีกิจกรรมยามว่างที่ทำร่วมกันกับมารดามากกว่าบิดา เช่น การเย็บปักถักร้อย ทำอาหาร จัดตกแต่งบ้าน การดูละครทีวี ประดิษฐ์ของใช้สวยงาม และการออกไปเดินตามห้างสรรพสินค้าเพื่อจับจ่ายซื้อของ ส่วนบิดาอาจมีความสนใจในกิจกรรมยามว่างแตกต่างจากของมารดา เช่น การเล่นกีฬากลางแจ้ง เล่นเกมส์คอมพิวเตอร์ ดูรายการกีฬา ยิงนกตกปลา การทำกิจกรรมนันทนาการต่าง ๆ ร่วมกันก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างมารดากับวัยรุ่นหญิง ทำให้บทบาทด้านสันตนาการของมารดาสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงได้ ส่วนบทบาทด้านการแก้ปัญหาของมารดาที่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในทางตรงกันข้ามกับกลุ่มวัยรุ่นเพศหญิงนี้ อาจเป็นเพราะวัยรุ่นเพศหญิงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับมารดา จากการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) พบว่า เด็กวัยรุ่นมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับมารดามากที่สุดและเมื่อวัยรุ่นมีปัญหาจะปรึกษามารดาเป็นคนแรก เพราะมารดามีความอ่อนโยน มีความเข้าใจและใช้เวลาใกล้ชิดบุตรมากกว่าบิดา การที่มารดาเข้ามาช่วยแก้ปัญหาให้กับบุตรวัยรุ่นหญิงยิ่งมากเท่าใดก็ตาม ก็จะทำให้บุตรวัยรุ่นหญิงไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเองมากเพียงนั้น เนื่องจากความสามารถในการแก้ปัญหาขึ้นอยู่กับประสบการณ์มากกว่าความรู้ปัญญา การที่มารดาเข้ามาแก้ปัญหา หรือช่วยเหลือบุตรในด้านต่าง ๆ นั้นจะทำให้บุตรพึ่งพาตนเองได้ลดลงซึ่งจะมีผลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของเด็กจะเห็นได้จากคำกล่าวของ อูมาพร ตรังคสมบัติ ที่ว่า เด็กที่สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือตนเองได้นั้น จะเป็นคนที่มีอารมณ์หนักแน่นมั่นคง มีความเชื่อมั่นในตนเอง รู้สึกว่าตนควบคุมและจัดการสิ่งแวดล้อมรอบตัวได้ เด็กจะมีพลังในตนเอง เป็นคนต่อสู้ ไม่ยอมแพ้ จะเป็นนักแก้ปัญหา เพราะเขาสามารถแก้ปัญหาที่เกี่ยวกับตัวเองได้ดี เขาก็จะสามารถแก้ปัญหาอื่น ๆ ได้ดีด้วย ซึ่งเป็นลักษณะของเด็กที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ที่ดี (อูมาพร ตรังคสมบัติ, 2544 : 153 - 154)

สำหรับในกลุ่มวัยรุ่นตอนต้น พบว่า มีเพียงตัวแปรบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของมารดาเพียงตัวแปรเดียวที่มีอำนาจในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเข้าสู่วัยรุ่นตอนกลางพบว่า ตัวแปรบทบาททางสังคมของบิดาเป็นตัวแปรที่เพิ่มเข้ามาที่มีอำนาจในการทำนาย แต่เมื่อเด็กเข้าสู่วัยรุ่นตอนปลายพบว่า มีเพียงตัวแปรบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของบิดาเพียงตัวแปรเดียวที่มีอำนาจในการทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ช่วงวัยรุ่นตอนต้น เป็นช่วงที่เด็กเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านร่างกายและจิตใจ ซึ่งการเจริญเติบโตของเด็กแต่ละคนเร็วช้าแตกต่างกัน เด็กบางคนเข้าสู่วัยรุ่นช้าทำให้พ่อแม่มักมองว่ายังเป็นเด็กอยู่ หรือในขณะเดียวกันก็สามารถพบได้ว่า ในกลุ่มเด็กที่มีการเจริญเติบโตทางร่างกายพัฒนาขึ้นมากในช่วงวัยนี้แต่พัฒนาการทางความคิด อารมณ์ กิริยาท่าทาง เติบโตไม่ทัน ใจยังเป็นเด็กอยู่จึงเป็นช่วงที่เด็กยังผูกพันใกล้ชิดกับครอบครัว ยังต้องพึ่งพิงบิดามารดา และมารดาเป็นผู้ที่มีความใกล้ชิดกับบุตรและตอบสนองความต้องการของบุตรได้มากที่สุด เด็กจึงเลียนแบบมารดาและยึดมารดาเป็นแบบอย่าง แต่เมื่อบุตรเริ่ม เติบโตเข้าสู่วัยรุ่น บิดาจะเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในเรื่องการดูแลลูกวัยรุ่น โดยเฉพาะทางด้านระเบียบวินัย การปูพื้นฐานทางอาชีพ และการดูแลอบรมสั่งสอนในเรื่องบทบาททางเพศ และเป็นผู้อบรมสั่งสอนในเกี่ยวกับกฎระเบียบ ต่าง ๆ ของสังคม เพื่อให้บุตรรู้จักค่านิยม บรรทัดฐานและวัฒนธรรมทำให้สามารถปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมในสังคมได้ แต่เมื่อเด็กเติบโตขึ้นในช่วงวัยรุ่นตอนปลาย การเจริญเติบโตทางร่างกายพัฒนาเต็มที่ มีพื้นฐานอารมณ์มั่นคง มีความคิดและการตัดสินใจเป็นของตนเอง สามารถที่จะรับผิดชอบชีวิตของเขาเองได้ส่วนหนึ่งแล้ว ระยะวัยรุ่นตอนปลายเริ่มเป็นผู้ใหญ่ เป็นช่วงวิกฤตของบุคคลในแง่ของการเลือก การตัดสินใจ การวางแผนเป้าหมายและอุดมคติเกี่ยวกับครอบครัว อาชีพ ศาสนา สังคม การศึกษา และการดำเนินชีวิต (ประมวล ดิคินสัน. 2520) บทบาทของบิดาจึงเป็นแบบอย่างกับวัยรุ่นตอนปลาย บทบาทของบิดาคือบทบาทของผู้นำของครอบครัว อาจเป็นแบบอย่างของบุตรในแง่ของความสำเร็จในหน้าที่การงาน ความเป็นผู้นำ การมีอำนาจ การตัดสินใจ จากการศึกษาของ เอ็ดการ์ –สมิท ชูซาน อลิซาเบท (พิริยาภรณ์ ประเทืองเศรษฐ์. 2544 ; อ้างอิงจาก Edgar-Smith, Susan Elizabeth. 1998) พบว่า บุตรสาวจะให้ความสำคัญต่อข้อกำหนดที่แม่สร้างขึ้นในวัยรุ่นตอนต้น ส่วนในวัยรุ่นตอนปลาย จะให้ความสำคัญต่อข้อกำหนดที่พ่อสร้างขึ้นมากกว่า

2. ส่วนบทบาทของบิดาและมารดาในด้านอื่นไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและวัยรุ่นกลุ่มย่อยทุกกลุ่มและพบความสัมพันธ์ในระดับต่ำกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

2.1 บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรของบิดา และมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ทั้งในวัยรุ่นกลุ่มรวม กลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย สำหรับกลุ่มวัยรุ่นเพศชายพบว่า บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรของบิดามีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แต่บทบาทของมารดาด้านการเลี้ยงดูบุตร ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และพบว่า บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตรของบิดา และมารดา ไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม

โกลแมน (Goleman. 1998 : 7) กล่าวว่าความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เกิดจากการเรียนรู้ และระดับประสบการณ์ของบุคคลสามารถส่งเสริมและพัฒนาได้ แต่การพัฒนาต้องอาศัยระยะเวลาและการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน โดยเริ่มตั้งแต่เด็ก บิดา มารดามีบทบาทสำคัญในการอบรมเลี้ยงดูบุตร การปฏิบัติของบิดามารดาต่อบุตรย่อมมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตร แต่เมื่อบุตรเติบโตขึ้นเป็นวัยรุ่น เป็นช่วงที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นวัยที่มีอารมณ์แปรปรวนได้ง่าย เป็นวัยที่ต้องการความอิสระ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ตัดสินใจเอง ไม่ชอบให้ผู้ใหญ่มากำกว่าภายในชีวิตของตน ในช่วงวัยรุ่นความสัมพันธ์กับบิดามารดา มักเริ่มมีปัญหากระทบกระทั่ง และเกิดความขัดแย้งในด้านความคิด คุณค่าหรือคำสั่งสอนที่พ่อแม่มอบให้เริ่มลดความสำคัญลงเรื่อย ๆ ในขณะที่ความคิดเห็น เจตคติของเพื่อน กลายเป็นสิ่งที่มี อิทธิพลต่อวัยรุ่นอย่างจริงจัง อุมาพร ตรังคสมบัติ กล่าวว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบิดามารดากับบุตร การสื่อสารพูดคุย ยอมรับฟังความคิดเห็นและความรู้สึกของลูก เป็นส่วนสำคัญในการสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร (อุมาพร ตรังคสมบัติ. 2544 : 88 - 89) จากการศึกษาของวีระวัฒน์ ปันนิตามัย และ อุสา สุทธิสาคร (2542) พบว่า สภาพความสัมพันธ์กับบิดามารดา มีผลต่อ ความเอื้ออาทร การมีแรงจูงใจที่ดี การควบคุมอารมณ์ของตน และทักษะทางสังคมของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการศึกษา ของ วรณดี หมู่เย็น (2544) ศึกษารูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน

450 คน พบว่าการสื่อสารเชิงบวกจากบิดามารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นจึงกล่าวสรุปได้ว่า การที่วัยรุ่นมักเกิดความขัดแย้ง กับบิดามารดา ทำให้สัมพันธ์ภาพระหว่าง บิดา มารดาและบุตรไม่ดี จึงทำให้บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ด้านการเลี้ยงดูบุตรไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นได้

2.2 บทบาทด้านการแก้ปัญหาของบิดา และของมารดา มีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับต่ำกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ในกลุ่มรวม กลุ่มเพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง สำหรับกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลายพบว่าบทบาทด้านการแก้ปัญหาของบิดาและมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และพบว่าบทบาทด้านการแก้ปัญหาของบิดามารดาไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นบทบาทด้านการแก้ปัญหาของมารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่ม วัยรุ่นเพศหญิงได้

บทบาทด้านการแก้ปัญหาเป็นบทบาทที่สำคัญที่บิดามารดาควรปฏิบัติเพื่อเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้แก่บุตรของตน บิดามารดาควรส่งเสริมและฝึกทักษะให้บุตรแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะการแก้ปัญหาทำให้เด็กเติบโต ทำให้เด็กรู้จักคิด รู้จักบูรณาการข้อมูล วิเคราะห์ มองหาทางออก รู้จักตัดสินใจเลือก และรู้จักรอคอย การหัดให้เด็กแก้ปัญหาเป็นการสะสมประสบการณ์ให้เด็กการที่ได้ฝึกได้เผชิญกับปัญหาและได้แก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีบิดา มารดาเป็นที่ปรึกษาแนะนำเด็กก็จะมีเชื่อมั่นและสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้ดี สอดคล้องกับการศึกษาของวีระวัฒน์ ปันนิตามัย (2542) พบว่า การที่นักศึกษามีปัญหาแล้วปรึกษาหารือกับพี่น้อง และครูอาจารย์ มีความสัมพันธ์กับทักษะทางเชาวน์อารมณ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สำหรับงานวิจัยนี้พบว่าบทบาทด้านการแก้ปัญหาของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำและไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้อาจเป็นเพราะ ในระยะวัยรุ่นเด็กต้องการความเป็นอิสระ ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการคิดและตัดสินใจเอง เมื่อประสบปัญหาใดมักจะหลีกเลี่ยงที่จะขอความช่วยเหลือจากบิดามารดา แต่มักจะพยายามหาทางแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยเฉพาะในวัยรุ่นตอนต้นเป็นช่วงที่เริ่มเข้าสู่วัยรุ่น เป็นช่วงที่มีความขัดแย้งกับผู้ใหญ่ เพราะต้องการความเป็นอิสระในทุก ๆ ด้าน และในส่วนวัยรุ่นตอนปลายนั้น เป็นช่วงที่เป็นตัวของตัวเองเป็นผู้มีอิสระตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ด้วยตนเองมากขึ้น

2.3 บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มรวม กลุ่มวัยรุ่นเพศหญิง สำหรับกลุ่มวัยรุ่นตอนกลางพบว่า บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แต่บทบาทของมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และในกลุ่มวัยรุ่นเพศชายพบว่าบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์แต่บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของมารดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และ กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

บิดาและมารดามีบทบาทสำคัญในการสร้างฐานะครอบครัวให้มีความมั่นคง ทั้งบิดาและมารดาจึงต้องเป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงครอบครัว โดยประกอบอาชีพสุจริต มีความอดทน ขยัน ประหยัดมัธยัสถ์ มีการวางแผนด้านการเงินของครอบครัว หารายได้เพิ่ม สนใจโปรแกรมต่าง ๆ ที่ทำให้ระดับเศรษฐกิจของครอบครัวสูงขึ้น เพื่อสร้างฐานะครอบครัวให้มีความมั่นคงมากที่สุด จากการศึกษาของ วีระวัฒน์ บันนิตมัย (2542) พบว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว มีผลต่อเขาว์อารมณ์ ในด้านความเอื้ออาทร การตระหนักรู้ถึงภาวะอารมณ์ของผู้อื่น การรู้จักอารมณ์ของตนเองและการมีแรงจูงใจที่ดี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากผลการวิจัยนี้พบว่า บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวของบิดา มารดา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำและไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่มอาจเป็นเพราะ บิดามารดาอาจไม่มีเวลาที่จะดูแลบุตรเนื่องจากปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้อัตราค่าครองชีพสูงขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ในครอบครัว ทั้งบิดามารดาต้องออกไปทำงานนอกบ้านเพื่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครอบครัว จากงานวิจัยนี้พบว่าบทบาทของบิดาและมารดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด จึงทำให้บิดามารดาและบุตรไม่มีเวลาใกล้ชิดสนิทสนม บุตรขาดความรักความอบอุ่น มีสัมพันธ์ภาพในครอบครัว ไม่ดี จึงทำให้บทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นได้เนื่องจาก การสร้างสัมพันธ์ภาพที่ดีระหว่างบิดามารดากับบุตร ความรักความอบอุ่น และการสื่อสารในครอบครัว ล้วนมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

2.4 บทบาทด้านสันตนาการของบิดาและมารดา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ของวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้น กลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย พบว่า บทบาทของบิดาด้านสันตนาการ มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ส่วนบทบาทของมารดาด้านสันตนาการไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และกลุ่มวัยรุ่นเพศชาย พบว่าบทบาทด้านสันตนาการของบิดาและของมารดาไม่มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และบทบาทด้านสันตนาการของบิดาและมารดาไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้นบทบาทด้านสันตนาการของมารดาสามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นหญิงได้

บทบาทด้านสันตนาการ เป็นบทบาทที่สำคัญอีกด้านหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตร กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดขึ้นในครอบครัว เช่น การเล่นเกมพินอคคิโอ การรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน หรือการหาเวลาว่างไปพักผ่อนท่องเที่ยวทัศนศึกษาสถานที่ต่าง ๆ และร่วมงานสังคมตามโอกาสและวัยอันควรสำหรับเด็ก เป็นการเพิ่มพูนความรู้รอบตัวและฝึกการปรับตัวให้เข้ากับสังคม ให้กับบุตร รวมทั้งยังเป็นการสร้างบรรยากาศในครอบครัวให้อบอุ่น และบุตรมีความคาดหวังในบทบาทด้านนี้ของบิดามารดา จากการศึกษาของ เอเวอร์โซห์น (Eversoll. 1979) ได้ศึกษาทัศนคติของบทบาทบิดาในกลุ่มคน 2 ชั้นอายุ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชาย 6 แห่ง ในเนบราสกา (Nebraska) พบว่า ในกลุ่มนักศึกษาชายส่วนใหญ่เห็นว่าบิดาควรมียุทธศาสตร์ด้านสันตนาการมีคะแนนสูงที่สุด เพราะบทบาทด้านนี้ทำให้บิดามารดาสามารถใกล้ชิดบุตรและมีเวลาอยู่กับครอบครัวมากขึ้น และเป็นการส่งเสริมสัมพันธภาพในครอบครัว เด็กที่อยู่ในครอบครัวแบบนี้ทำให้เด็กมีสุขภาพจิตดี มีอารมณ์ดี และอารมณ์ที่ดีทำให้เด็กมีความสงบและมีความมั่นคงในตนเอง จากผลการวิจัยนี้พบว่าบทบาทด้านสันตนาการของบิดามารดา มีความสัมพันธ์กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในระดับต่ำ และบทบาทด้านสันตนาการของบิดามารดาไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวม และกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ยกเว้น กลุ่มวัยรุ่นหญิง อาจเป็นเพราะบิดามารดาไม่มีเวลาให้กับบุตร เนื่องจากบิดามารดาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมากที่สุด จึงมีเวลาน้อยที่จะทำกิจกรรมสันตนาการร่วมกันในครอบครัว เห็นได้จากการศึกษาของ เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล (2543) พบว่า คะแนนเฉลี่ยบทบาทของบิดาด้านการหาเลี้ยงครอบครัวมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคม บทบาทด้านการเลี้ยงดูบุตร บทบาทด้าน

สันทนากการ และบทบาทด้านการแก้ปัญหาตามลำดับ และโดยธรรมชาติแล้ววัยรุ่นมักชอบมีกิจกรรมกับกลุ่มเพื่อนมากกว่า เช่น การเล่นกีฬา การเล่นดนตรี การชมภาพยนตร์ การเดินเล่นตามศูนย์การค้า การออกค่ายอาสาสมัคร ฯลฯ เพราะวัยรุ่นต้องการความเป็นอิสระจากบิดามารดา ร่วมกับวัยรุ่นมักมีข้อขัดแย้งกับบิดามารดามากขึ้น ประกอบกับความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ทำให้กิจกรรมที่วัยรุ่นชอบทำแตกต่างจากกิจกรรมที่บิดามารดาจัดให้ เช่น การเล่นอินเทอร์เน็ต การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ วีดีโอเกมส์ การเล่นสเก็ตบอร์ด การโยนโบลิ่ง ในศูนย์การค้า เป็นต้น เด็กจึงมักจะใช้เวลาว่างอยู่กับกลุ่มเพื่อน ทั้งหลังเลิกเรียน และวันหยุดสุดสัปดาห์ จึงทำให้บทบาทด้านสันทนากการของบิดามารดาไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นได้

กล่าวโดยสรุป จากผลการวิจัยพบว่าบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ มีเพียงบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของบิดาและบทบาทด้านการเป็นตัวแบบทางสังคมของมารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม ส่วนบทบาทด้านการแก้ปัญหาและบทบาทด้านสันทนากการของมารดา สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในวัยรุ่นกลุ่มเพศหญิงได้เพียงกลุ่มเดียว เนื่องมาจากความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์มีได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่ขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ทั้งพื้นฐานทางอารมณ์และบุคลิกภาพสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมต่าง ๆ บทบาทของบิดาและบทบาทของมารดาเป็นเพียงปัจจัยหนึ่งที่มีส่วนเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับเด็ก

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น จำแนกตามเพศและวัย

3.1 วัยรุ่นเพศชายกับวัยรุ่นเพศหญิง มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมุติฐาน ข้อที่ 3 และมีความขัดแย้งกับการศึกษาของ ชูทาร์โซ (1998) ได้ศึกษาความแตกต่างระหว่างเพศกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มตัวอย่างอายุ 17 - 54 ปี โดยใช้แบบประเมิน EQ-I พบว่า เพศหญิงจะมีระดับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าชาย ซึ่งเป็นผลการวิจัยที่ศึกษาในต่างประเทศมีความแตกต่างกันในระดับอายุ ความแตกต่างด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม โกลแมน (Goleman, 1998 : 7) กล่าวถึงความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ว่าเกิดจากการเรียนรู้ ระดับประสบการณ์ของบุคคล สามารถส่งเสริมและพัฒนาให้เพิ่มขึ้นได้ จาก

องค์ประกอบหลาย ๆ อย่าง เช่น ครอบครัว โรงเรียน ภาวะแวดล้อม วัฒนธรรม วีระวัฒน์ ปันนิตามัย ได้กล่าวว่า การเรียนรู้ ของ EQ จะเกิดขึ้นในช่วงหลังที่เด็กได้รับการศึกษาเล่าเรียน เป็นส่วนมาก คอสเมอร์เรอร์ (ลักษณะ แพทยานันท์. 2542 : 4 ; อ้างอิงจาก Klausmerer. 1985) กล่าวว่า ในช่วงของการเรียนรู้ในสถานศึกษานั้น จะทำให้เกิดการ ส่งเสริมบุคลิกภาพ ซึ่งนำไปสู่การปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่ เปลี่ยนแปลง มีอัตมโนทัศน์ทางบวก รู้จักการควบคุมตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีคุณสมบัติที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมด้วย โดยเฉพาะหลักสูตรของการศึกษาในปัจจุบัน มุ่งพัฒนาผู้เรียนในลักษณะ องค์กรรวม ให้มีความสมดุลทั้งด้าน จิตใจ ร่างกาย ปัญญา และสังคม ในทุกช่วงชั้นของการศึกษา ซึ่งในปัจจุบันเด็กวัยรุ่นทั้งชายและหญิงได้รับการศึกษาเหมือนกัน รวมทั้งหญิงและชายมีความสามารถที่จะพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ในระดับที่เหมือนกัน (Goleman. 1998 : 240) จึงมีผลทำให้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในเพศชายหญิงไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชวนจิตร์ ชุระทอง (2544) ศึกษาเยาวชนปัญญา เชาว์อารมณ์ และความสามารถในการเผชิญ และฟันฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกขายในธุรกิจสรรพสินค้าในเขต กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นพนักงานระดับหัวหน้าแผนกขาย ของบริษัทสรรพสินค้า เซ็นทรัลจำกัด ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า เชาว์อารมณ์ของเพศชายและเพศหญิงไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤชนา เอื้อสิริมนต์ (2544) ศึกษาเยาวชนอารมณ์ของผู้นำในวงการธุรกิจประกันชีวิต กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารระดับผู้จัดการส่วนขึ้นไป จากบริษัทประกันชีวิตในกรุงเทพฯ ๙ จำนวน 249 คน พบว่า เพศหญิง และเพศชายมีเชาว์อารมณ์ โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3.2 ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์เพิ่มขึ้นตามลำดับอายุที่เพิ่มขึ้น คือวัยรุ่นตอนปลาย และวัยรุ่นตอนกลางมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูงกว่าวัยรุ่นตอนต้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 4 เป็นบางส่วน เนื่องจากความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับวุฒิภาวะทางอารมณ์ และระดับประสบการณ์ของบุคคล รวมทั้งการฝึก อบรม เมื่อนักเรียนวัยรุ่นมีอายุมากขึ้น วุฒิภาวะทางอารมณ์เจริญสูงขึ้นตามวัย มีประสบการณ์ การเรียนรู้เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์พัฒนาขึ้นตามอายุที่เพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ เมเยอร์ และคณะ ได้ศึกษาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในช่วงวัยรุ่นจนถึงวัยผู้ใหญ่ อายุ 50 ปี เป็นชาย หญิง จำนวน 3000 คน โดยใช้แบบ

ประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของ เรวีน-บาออน (Reuven Bar-On) พบว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ เพิ่มขึ้นในแต่ละช่วงอายุ โดยมีจุดสูงสุด เมื่ออายุ 40 ปี เมเยอร์ ได้ให้ข้อสรุปว่า ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์พัฒนาขึ้นตามระดับอายุและระดับประสบการณ์ จากวัยเด็กถึงวัยผู้ใหญ่ (Goleman, 1998 : 240) สอดคล้องกับงานวิจัยของ ลักษณะ แพทยานันท์ (2542) พบว่า ระดับชั้นปีมีความสัมพันธ์กับเซวาร์อารมณ์ของนักศึกษาพยาบาล และจากการศึกษาของวีระวัฒน์ บันนิตามัย (2542) พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับองค์ประกอบของเซวาร์อารมณ์ทุกด้าน ยกเว้นด้านความเอื้ออาทร ส่วนวัยรุ่นตอนปลายกับวัยรุ่นตอนกลางมีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ไม่แตกต่างกัน อาจเป็นเพราะช่วงห่างระหว่างอายุทั้งสองมีความใกล้เคียงกันมากเกินไป ทำให้ระดับวุฒิภาวะและระดับประสบการณ์ที่ได้รับมีความใกล้เคียงกัน รวมทั้งเด็กวัยรุ่นตอนปลาย เป็นช่วงที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นช่วงที่เด็กต้องปรับตัวทั้งด้านการเรียน การทำกิจกรรมต่าง ๆ การคบเพื่อน ครูอาจารย์ สิ่งแวดล้อมใหม่ ส่งผลให้เด็กอาจเกิดความเครียดวิตกกังวลซึ่งอาจมีผลต่อระดับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย ทำให้เฉลียวฉลาดทางอารมณ์ทั้งสองกลุ่มไม่แตกต่างกัน และยังทำให้กลุ่มวัยรุ่นตอนปลายมีคะแนนเฉลี่ยของความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ต่ำกว่าวัยรุ่นตอนกลาง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทางการปฏิบัติ

ผลการศึกษาค้างนี้แสดงให้เห็นว่า บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา มีส่วนสำคัญในการช่วยเสริมสร้างความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตรได้ โดยเฉพาะ บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา ด้านการเป็นต้นแบบทางสังคม สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่นได้ นั้นแสดงว่าบทบาทด้านนี้ของมารดาและบิดามีความสำคัญ ดังนั้นทั้งบิดาและมารดาจึงต้องให้ความสำคัญในบทบาทด้านนี้ของตนเอง เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตร จะได้เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ สำหรับบทบาทของบิดาด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมไม่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มวัยรุ่นเพศชายและกลุ่มวัยรุ่นตอนต้นได้ ซึ่งอาจเป็นเพราะบิดาไม่ค่อยมีเวลาใกล้ชิดกับบุตร จึงทำให้บุตรชายยึดบทบาทด้านการเป็นต้นแบบทางสังคมของมารดา ซึ่งอาจมีผลให้ บุตรชายมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนทางเพศได้ ดังนั้นบิดาจึงควรตระหนักและไม่ควรที่จะละเลยต่อบทบาทของตนเอง เพื่อให้บุตรมีพฤติกรรมที่

เหมาะสมกับบทบาททางเพศของตนเอง และยังช่วยส่งเสริมให้บุตรเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ และสำหรับบทบาทด้านการแก้ปัญหาของมารดาที่สามารถทำนายความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ได้ในทิศทางตรงกันข้าม (Beta ตีตลาด) บิดามารดาควรเป็นผู้ฝึกทักษะในการแก้ปัญหาให้บุตร ไม่ควรเข้าไปแก้ปัญหาให้ แต่เปิดโอกาสให้เด็กเป็นผู้แก้ปัญหาด้วยตนเองก่อนอย่าช่วยในทันที รอจนบุตรไม่สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง จึงเป็นผู้แนะนำ เป็นที่ปรึกษาให้บุตร โดยเฉพาะวัยรุ่นซึ่งต้องการความเป็นตัวของตัวเอง การที่เด็กมีโอกาสแก้ปัญหาด้วยตนเองบ่อย ๆ ก็จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง เกิดการเติบโตทั้งด้านความคิดและบุคลิกภาพอย่างแท้จริง และเป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งจะทำให้ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จในชีวิต

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่ต้องการอิสระจากการต้องพึ่งพิงบิดามารดาอยู่เสมอแบบเด็กเล็ก ๆ ต้องการเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งนักเรียนวัยรุ่นมักจะมีกิจกรรม และให้ความสำคัญในการคบเพื่อนมาก ทำให้บทบาทของบิดามารดาอาจลดน้อยลงไปบ้าง ดังนั้นควรมีการศึกษาบทบาทของบิดามารดากับนักเรียนในวัยเด็ก เพื่อดูว่าบทบาทด้านใดบ้างที่ส่งผลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนวัยรุ่นน่าจะมีการศึกษา บทบาทของเพื่อน ร่วมกับการศึกษาบทบาทของบิดาและมารดาเพื่อดูว่าตัวแปรใดน่าจะเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของวัยรุ่น เพราะเพื่อนทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะคำนึงถึงความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น การปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่น แต่ขณะเดียวกันก็ต้องเรียนรู้ที่จะคงสภาพความเป็นตัวของตัวเองด้วย ทำให้เด็กเข้าใจสภาพอารมณ์ของตนเองและผู้อื่น สามารถที่จะปรับอารมณ์และควบคุมอารมณ์ให้ เหมาะสมกับ สถานการณ์ต่าง ๆ ได้ดี

2. ควรทำการวิจัยเชิงทดลอง โดยการสร้างโปรแกรมสำหรับบิดามารดาเพื่อพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตรของตนเองตั้งแต่เด็ก เนื่องจากความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ ต้องพัฒนาต่อเนื่องในชีวิตประจำวัน เป็นการพัฒนาที่ต้องอาศัยระยะเวลา บิดามารดาเป็นผู้เลี้ยงดูและมีความใกล้ชิดกับบุตรมากที่สุดการเลี้ยงดูของบิดามารดาเป็นสิ่งแวดล้อมที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพัฒนาการด้านอารมณ์ การเข้าสังคม พัฒนาการทางภาษา เซาว์ปัญญา ตลอดจนบุคลิกภาพ ความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม เจตคติ ที่มาประกอบเข้าด้วยกันเป็นบุคคลคนหนึ่ง ดังนั้นบิดามารดาจึงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ให้กับบุตรมากที่สุด

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมสุขภาพจิต. (2543). *เอกสารประกอบการประชุมวิชาการประจำปี เรื่องสุขภาพจิตดี ด้วยอีคิว*. หน้า 55 - 56.
- กิตติศักดิ์ เชื้ออาษา. (2536). *ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมบางประการกับ วุฒิภาวะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542, มกราคม - มิถุนายน). "บทบาทสถาบันครอบครัวต่อการ พัฒนาเยาวชนยุคใหม่," *ภาษาและวัฒนธรรม*. 18(1) : 61 - 66.
- คุณธรรม ศัลยพงษ์. (2542). *การศึกษาคุณลักษณะทางจิตใจของนักศึกษาระดับประกาศนียบัตร วิชาชีพชั้นสูงในมหาวิทยาลัยสังกัดกรมอาชีวศึกษาเขตกรุงเทพมหานคร*. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (การอุดมศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จรรยา สุวรรณทัต. (2539) "มุมมองใหม่ของครอบครัวไทย," *สารสภาการพยาบาล*. 11(2) : 13 - 16 .
- จอม ชุ่มช่วย. (2540, กรกฎาคม). "ความฉลาดทางอารมณ์," *การศึกษาปฐมวัย*. 1(3) : 56 - 62.
- จันทิรา สิทธิโชค และ นวลศรี วิจารณ์. (2542, กรกฎาคม-กันยายน). "บทบาทของบิดามารดา ในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยก่อนเรียน," *การส่งเสริมสุขภาพและอนามัย สิ่งแวดล้อมกระทรวงสาธารณสุข*. 22(3) : 50 - 60.
- ชวนจิต ฐะทอง. (2544). *ศึกษาเชาวน์ปัญญา เชาวน์อารมณ์และความสามารถในการเผชิญ และฟันฝ่าอุปสรรคที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของหัวหน้าแผนกขาย ในธุรกิจสรรพสินค้า ในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชิตกมล สังข์ทอง. (2536). *การศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อวินัยของวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- ชื่นสุข ฤกษ์งาม. (2537). *บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่ปฏิบัติจริงของพ่อในมุมมองของวัยรุ่น : กรณีศึกษานักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาพัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิต (การวิเคราะห์สังคม). กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยพร วิชชาวุธ. (2521). *มนุษย์กับสังคม*. กรุงเทพฯ :โครงการศึกษาทั่วไปจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณชนา เอื้อสิริมนต์. (2544). *เขาวนอารมณ์ของผู้นำในวงการธุรกิจประกันชีวิต*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ), กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ดุษฎี สรวงขัน. (2542, สิงหาคม). "EQ ประตูลู่สู่ความสำเร็จ," *สกุลไทย*. 45 : 66 - 67.
- ทศพร ประเสริฐสุข. (2543). "ความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์กับการศึกษา," *พหุวัฒนธรรมศาสตร์*. 5(1) : 19 - 35.
- เทียนทิพย์ ไชยฉัตรเชาวกุล. (2543). *บทบาทของบิดาในทัศนะของบุตรวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (การบริหารงานยุติธรรม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2542). *จากความฉลาดทางอารมณ์สู่สติปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน.
- นงนุช โรจนเลิศ. (2533). *การศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมตนเองของนักเรียนวัยรุ่น*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิตยา คชภักดี. (2542). "EQ กับความสำเร็จในชีวิต," *Life & Family*. หน้า 109 – 112.
- นันทา สู้รักษา. (2542). "การใช้ EQ กับตนเอง ครอบครัวและการทำงาน," *จัดหางานปริทัศน์*. 4(5) : 34 – 37.
- นันทนา วงษ์อินทร์. (2542 - 2543). "การมีความรู้เรื่อง EQ กับการใช้ EQ," *วารสารแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา*. 2 (3-4) : 20 – 24.
- เนาวรัตน์ เหลืองรัตนเจริญ. (2541). *ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อเอกลักษณ์แห่งตนของวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- บุญสม โพธิ์เงิน. (2537). *คุณธรรมในการอยู่ร่วมกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดพิษณุโลก*.
 ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
- ประมวล ดิคคินสัน. (2520). *วัยรุ่น วัยเร่ง*. กรุงเทพฯ : แพรววิทยา.
- ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์. (2542). "คุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับ EQ," *พฤติกรรมศาสตร์*.
 5(1) : 15 – 19.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 7.
 กรุงเทพฯ : สำนักงานทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พงษ์สุดา รัตนมาศมงคล. (2533). *ทัศนคติของบิดาต่อบทบาทของการเป็นบิดาและความ
 สัมพันธ์กับบุคลิกภาพด้านการปรับตัวของบุตรวัยรุ่น*. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม.
 กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พิทักษ์ คู่เจริญถาวร. (2539). "การมีส่วนร่วมในการเลี้ยงดูบุตรของชายที่เป็นบิดาของนักเรียน
 อนุบาลในกรุงเทพมหานคร," *ประชากรศาสตร์*. 12(2) : 49 – 65.
- พริยาภรณ์ ประเทืองเศรษฐ์. (2544). *บทบาทบิดา บทบาทมารดา และการปรับตัวกับเพื่อน
 วัยรุ่น*. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เพียว ผลภาค. (2539). *บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา การปรับตัวกับเพื่อน กับความรู้สึก
 มีคุณค่าในตนเองของวัยรุ่น*. ปรินญาณีพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- รุจา ภูไพบูลย์. (2537). *การพยาบาลครอบครัว : แนวคิดทฤษฎีและการนำไปใช้*. หน้า 69.
 พิมพ์ครั้งที่ 2. ขอนแก่น : ห้างหุ้นส่วนจำกัดขอนแก่นการพิมพ์.
- รัตติภรณ์ จงวิศาล. (2542). "แนะนำหนังสือ Emotional Intelligence at Work,"
พฤติกรรมศาสตร์. 5(1) : 89 - 94.
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และ ทศนา ทองภักดี. (2542). "รูปแบบการแสดงความรักของมารดา
 ที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพและพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็ก," *พฤติกรรมศาสตร์*.
 5(1) : 81 - 88.

- วรรณดี หมู่เย็น. (2544). รูปแบบการสื่อสารในครอบครัวที่ส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิลาสลักษณ์ ชวัลลสี. (2542). "การพัฒนาสติปัญญาทางอารมณ์เพื่อความสำเร็จในการทำงาน," *พฤติกรรมศาสตร์*. 5(1) : 37 – 52.
- วีระวัฒน์ ปันนิตามัย. (2542). *ดัชนีวัดความสุขความสำเร็จในชีวิต*. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : บริษัทเอ็กสเปอร์เน็ต จำกัด.
- วันเพ็ญ บุญประกอบ. (2543). "ความรักความผูกพันของครอบครัวในยุค 2000," *สมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 45(1) : 11 – 16.
- วันเพ็ญ พิศาลพงศ์ และคณะ. (2526). *การศึกษาวิธีการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาการทางร่างกาย และความพร้อมทางการเรียนของเด็กก่อนวัยเรียนในกรุงเทพ*. รายงานวิจัยฉบับที่ 29. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มยุรี ทองสงฆ์. (2537, มิถุนายน-กันยายน). "ความต้องการของบิดามารดาที่มีต่อบุตรและความต้องการของบุตรที่มีต่อบิดามารดา," *สารวัตรนักเรียน*. 3(3) : 24 – 26.
- ลักขณา แพทยานันท์. *ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล การสนับสนุนทางสังคม และความผาสุกทางจิตวิญญาณกับเขาร่วมของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข*. วิทยานิพนธ์ วย.ม. (การพยาบาลศึกษา) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สายสุณีย์ ศุกรเดมิย์. (2453). *ศึกษาเปรียบเทียบเขาวนปัญญากับเขาวนอารมณ์ของวิศวกรครู พยาบาล นักร้อง และพระสงฆ์ ที่ประสบความสำเร็จ*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (จิตวิทยาอุตสาหกรรมและองค์การ) กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุชา จันท์เอม. (2531). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมน อมรวิวัฒน์. (2543). *การพัฒนาครอบครัว. บทบาทของครอบครัวต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ : บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- สุพัตรา สุภาพ. (2533). *สังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- สุพัฒนา เดชาติวงศ์ ณ อยุธยา. (2543). "ลูกรักงงเป็นเด็กดี," *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 45 (3) : 215 – 219.

- สุวาทิน มิตรพัฒน์. (2542). ผลการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมต่อการรับรู้บทบาทการเป็นบิดาของ
 เยาวชนชายในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จังหวัดสุราษฎร์ธานี.
 วิทยานิพนธ์ วท.ม. (อนามัยครอบครั้ว), กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 มหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุวรรณณี ทองรัมย์ภากุล. (2538). การอบรมเลี้ยงดู การส่งเสริมประสบการณ์ทางสังคมจาก
 ครอบครั้ว และลักษณะทางชีวสังคม ที่มีผลต่อความสามารถในการหยั่งลึกทางสังคม
 ของเด็กก่อนวัยรุ่น (10-12 ปี). วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- โสภา สปีลมันน์. (2542 – 2543, 1 ตุลาคม – มกราคม). “วัยรุ่น : วัยจำเป็น,” วารสาร
 ราชบัณฑิตยสถาน. 25(1) : 108 – 118.
- ศรีธรรม ฐานะภูมิ. (2535). พัฒนาการทางอารมณ์และบุคลิกภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ :
 ชวนการพิมพ์.
- อุมาพร ตรังคสมบัติ. (2544). สร้าง E.Q. ให้ลูกคุณ. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ชันดำ
 การพิมพ์.
- อัจฉรา สุขารมณ. (2542). “EQ กับการอบรมเลี้ยงดู,” พฤติกรรมศาสตร์. 5(1) : 1 – 6.
- อัมพร เบญจพลพิทักษ์. (2542, มกราคม - ธันวาคม). “สูตรกึ่งสำเร็จสู่ความเป็นพ่อที่ดี,”
 ศูนย์สุขวิทยาจิต. 3 : 31 – 32.
- อัมพล สุอำพันธ์. (2536, ธันวาคม). “บทนี้สำหรับพ่อโดยเฉพาะ,” นิตยสารรักลูก. 11(131) :
 112 – 114.
- อัมพล สุอัมพันธ์. (2539). “สถาบันครอบครั้ว : รากแก้วของการพัฒนาคนแบบยั่งยืน,”
 สารสภากาการพยาบาล. 11(2) : 4 – 12.
- อัมภาวรงค์ กวีวัฒนา. (2539). ความคาดหวังของบุตรวัยรุ่นต่อบทบาทพ่อ. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
 (การจัดการแรงงานและสวัสดิการสังคม), กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัย
 เกริก. ถ่ายเอกสาร.
- Anderson, S.L.H.(1982). Attitudes of Oklahoma Jaycees toward the Father Role.
 Oklahoma State University.
- Bell,R.R. (1967). *Marriage and Family Interaction*. Illionois : The Dorsey Press.

- Benson, L. (1985, September – October). "Theoretical Perspectives," in *Frederick W. Bezelt and Shirley M.H. Hanson (eds). American Behavioral Scientist.*
29 : 25 : 42.
- Browby, J. (1980). *Child care and the Growth of love.* 2nd ed. Great Britain : Penquid Book Ltd.
- ✓Cooper, R.K. & Sawaf, A. (1997). *A Executive EQ : Emotional Intelligence in leadership and Organization.* New York Grosse Putnam.
- Dull, E.M. (1997). *Marriage and Family Development.* 5th ed. Philadelphia : Lippincott.
- Eversall, D. (1979, October). "A two Generation view of fathering," *Family Coordinator.*
28 : 503 - 507.
- Gibb, N. (1995, October). "The EQ Factor," *Time.* 9 : 24 – 31.
- ✓Goleman, D. (1995). *Emotional Intelligence : Why it can matter more than IQ.*
New York : Bantam Books.
- ✓Goleman, D. (1998). *Working with Emotional Intelligence.* New York : Bantam Books.
- Gottman, J. Declaire, J. (1998). *Raising an emotionally intelligent child.* New York USA :
Simon & Schuston.
- Hergenhahn, B. (1982). *An Introduction to theories of Learning.* 2nd ed. New Jersey :
Prentice – Hall.
- Homepage <http://egi.org/signs.htm>.
- Hurlock,E.B. (1964). *Development Psychology.* New York : Mc Graw –Hill Book
Company.
- Luisa, T.M.(1999, March). "A study of the relationships of the Emotional Intelligence
Inventory," *Dai – A.* p. 3421.
- Lugo, J.O. and Hucshey, J.O. (1974). *Human development : Multidisciplinary Approach
to the Psychology of Individual Growth.* New York : Macmillan Publishing
Co., Inc.
- Parson, T. (1960). *Family structure and the socialization of the child.* p.35 – 131.
*in T. Parsons and R.F. Bales (Eds) Family, Socialization and Interaction
process Illinois : The Free Press.*

- Martines – Pons, M. (1998 – 1999). *Parental inducement of emotional intelligence, Imagination, Cognition & Personality*. 18(1) : 3 – 23.
- Micheal, E. Lamb (E.D). *The Role of the Father in child Development*. p. 359 – 377. 2nd ed. USA : John Wiley and Sons Inc.
- Muhammad, Maqsud and Mary, F. Coleman .(1993). “ The Role of Parental Interaction in Achievement Motivation,” *The Journal of Social Psychology*. 133(6) : 859 - 861.
- Robischon, P. and Scott, D. (1969, July). “role theory and its Application in family nursing,” *Nursing Outlook*. 17 : 52 – 57.
- Shapiro, Lawrence E. (1997). *How to raise a child with a high EQ : A parent’s guide to emotional Intelligence*. New York, NY : USA : Harper Collins Publishers.
- Sear, R.R, Maccoby, E.E. and Levin, Harry. (1959). *Patterns of child Rearing*. Illinois : Row : Peterson and Company.
- Sutarso, T. and others. (1996, November). “Effect of Gender and GPA on Emotional Intelligence,” *Paper presented at the Annual Meeting of the Mid – South Education Research Association*.

ภาคผนวก

หนังสือขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล

ที่ ทม ๑๐๑๒/๑๕๓๖

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๗ เมษายน ๒๕๔๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสังเวช

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำจิม เป็นคณะกรรมการ ควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ ๒ และ ๕ จำนวนชั้นปีละ ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๔๔

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บ ข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณ เป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๔๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๔๔

โทรสาร ๒๕๔๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/๑๕๓๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๗ เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำจิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ ๒ และ ๕ จำนวนชั้นปีละ ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๔

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท ซึ่งจะประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๕๔๑๑๙, ๖๖๕๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๕๔

โทรสาร ๒๕๕๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑ ๕๓๕

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๗ เมษายน ๒๕๔๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำจิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักเรียนระดับมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ ๒ และ ๕ จำนวนชั้นปีละ ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๔๔

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท ซึ่งจะประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๔๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๔๔

โทรสาร ๒๕๔๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑๕๓๗

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๗ เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมวัดนายโรง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตรภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประนต เค้าจิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักเรียน ระดับมัธยมศึกษา ชั้นปีที่ ๒ และ ๕ จำนวนชั้นปีละ ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือน พฤษภาคม ๒๕๕๔

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศวลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๕๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๔๔

โทรสาร ๒๕๕๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑๕๓๒

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๖

๑๓ เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยนิสิต รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต คำจิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษา ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๕๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๕๔

โทรสาร ๒๕๕๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑๕๓๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๗ เมษายน ๒๕๔๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน คณะบดีคณะเทคนิคการแพทย์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาโท เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต เค้าจิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาโท ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษา ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาโท ซึ่งจะประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณะดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณะดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๕๕๔๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๔๔

โทรสาร ๒๕๔๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑๕๖๓

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๘ เมษายน ๒๕๔๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน คณะบดีคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญาานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต เค้าฉิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญาานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษา ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญาานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๔๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๔๔

โทรสาร ๒๕๔๔๑๑๙

ที่ ทม ๑๐๑๒/๑๕๖๔

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๑๗ เมษายน ๒๕๕๔

เรื่อง ขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

เรียน คณะบดีคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาวญาดา หลาวเพชร นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกจิตวิทยาพัฒนาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง "บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร" โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.ดวงเดือน ศาสตร์ภัทร และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประณต เค้าจิม เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้นักศึกษา ชั้นปีที่ ๒ จำนวน ๕๐ คน ตอบแบบสอบถามบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่น ในกรุงเทพมหานคร

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวญาดา หลาวเพชร ได้เก็บข้อมูลในการทำปริญญานิพนธ์ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลารณ์)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๒๕๔๔๑๑๙, ๖๖๔๑๐๐๐ ต่อ ๕๖๕๔

โทรสาร ๒๕๔๔๑๑๙

แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

เรียน ท่านผู้ตอบแบบสอบถาม

ดิฉัน นางสาวญาดา หลาวเพชร นักศึกษาปริญญาโท สาขาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มีความประสงค์จะทำปริญญาโท เรื่อง “บทบาทของบิดา บทบาทของมารดา กับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนวัยรุ่นในกรุงเทพมหานคร” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดา โดยรวมและแต่ละด้านกับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ของบุตรวัยรุ่น ทั้งในกลุ่มรวม กลุ่มเพศชาย เพศหญิง กลุ่มวัยรุ่นตอนต้น กลุ่มวัยรุ่นตอนกลาง และกลุ่มวัยรุ่นตอนปลาย

ท่านเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง ข้อมูลที่ได้จากท่านอย่างครบถ้วนตามความเป็นจริงมากที่สุดจะช่วยให้ผลการวิจัยที่ได้รับมีความถูกต้องและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทของบิดา บทบาทของมารดากับความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มตัวอย่างอื่น หรือในด้านความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ต่อไป หรือถ้าพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสองสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางการกระตุ้นเตือนและแนะนำให้ความรู้บิดา มารดา ให้เห็นความสำคัญในบทบาทของตัวเองและร่วมมือในการให้การอบรมเลี้ยงดูหรือปรับบทบาทให้เหมาะสมเพื่อพัฒนาบุตรให้เป็นผู้ที่มีความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์สูง

ดังนั้นดิฉันจึงใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถาม โดยคำตอบของท่านจะไม่มีเปิดเผยให้เกิดผลเสียต่อท่านทั้งด้านการศึกษาและด้านส่วนตัว การเสนอข้อมูลจะเสนอโดยภาพรวม เพื่อประโยชน์ในเชิงวิชาการเท่านั้น ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี และขอขอบคุณ มา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

นางสาวญาดา หลาวเพชร

ผู้วิจัย

คำชี้แจง

1. แบบสอบถาม ฉบับนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน ขอความร่วมมือนักเรียน นักศึกษาตอบทุกส่วน และทุกข้อ
2. โปรดอ่านคำชี้แจงในแต่ละส่วนแต่ละข้อให้เข้าใจก่อนตอบคำถาม ขอให้นักเรียนตอบให้ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ตอนที่ 1

แบบสอบถามข้อมูลรายละเอียดส่วนตัวของนักเรียน

1. ชื่อ นามสกุล
2. อายุ ปี
3. เพศ ชาย หญิง
4. ระดับชั้น
5. โรงเรียน/มหาวิทยาลัย แผนการเรียน/คณะ.....

ตอนที่ 2

แบบประเมินความเฉลียวฉลาดทางอารมณ์

คำชี้แจง

ให้นักเรียน และนักศึกษาพิจารณาข้อความในแต่ละข้อความนั้น ตรงกับตัวนักเรียนหรือเป็นความสามารถของนักเรียนมากน้อยเพียงใดตามความเป็นจริง และโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคำตอบที่ต้องการเพียงคำตอบเดียว

ข้อ	ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	ค่อนข้าง จริง	จริง บ้าง ครั้ง	ไม่ จริง
1.	ข้าพเจ้าสามารถบอกได้ถึงอารมณ์ที่ข้าพเจ้า ประสบอยู่					
2.	ข้าพเจ้ารู้ถึงข้อข้อเสียในตนเอง					
3.	ข้าพเจ้าเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง					
4.	เมื่อข้าพเจ้าเครียด ข้าพเจ้าสามารถผ่อนคลาย ได้โดยเร็ว					
5.	ข้าพเจ้าเป็นคนซื่อสัตย์ เพื่อน ๆ ไว้วางใจข้าพเจ้า					
6.	ข้าพเจ้าพร้อมที่จะแก้ไขสิ่งที่ข้าพเจ้าทำผิด					
7.	ข้าพเจ้าปรับตัวกับเพื่อนใหม่ได้เร็ว					

ข้อ	ข้อความ	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	ค่อนข้าง จริง	จริง บ้าง ครั้ง	ไม่ จริง
8.	ข้าพเจ้ายอมรับความคิดเห็นที่ดีของเพื่อน					
9.	ข้าพเจ้าพยายามปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น					
10.	ข้าพเจ้ายอมรับและปฏิบัติตามเป้าหมายของกลุ่ม					
11.	ข้าพเจ้าชอบอ่านหนังสือเพื่อพัฒนาความคิด ของตนเอง					
12.	ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นทำให้ข้าพเจ้าเป็นคน เข้มแข็งอดทน					
13.	ข้าพเจ้าสามารถรับรู้ถึงความรู้สึกของเพื่อนจาก การสังเกตเห็นสีหน้าและท่าทาง					
14.	ในการทำงานกลุ่ม ข้าพเจ้าแบ่งงานให้เพื่อนตาม ความสามารถของเขา					
15.	ข้าพเจ้าไม่รังเกียจที่จะช่วยเพื่อนเมื่อเขามีปัญหา					
16.	ข้าพเจ้ายอมรับข้อดีข้อเสียของบุคคลอื่นได้					
17.	ข้าพเจ้าสามารถสรุปความคิดเห็นของกลุ่มได้					
18.	ข้าพเจ้าสามารถพูดจูงใจให้เพื่อนเห็นด้วยกับ ข้าพเจ้า					
19.	ข้าพเจ้าสามารถอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจตามที่ ข้าพเจ้าต้องการจะบอก					
20.	ข้าพเจ้าสามารถเจรจาแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้น ในกลุ่มได้					
21.	ข้าพเจ้าสามารถเป็นผู้นำในการทำกิจกรรมกลุ่มได้					
22.	ข้าพเจ้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาผลงานของกลุ่ม ให้ดีขึ้น					
23.	ข้าพเจ้าทำงานกลุ่มอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ในกลุ่ม					
24.	ข้าพเจ้าให้ความร่วมมือในการทำงานกลุ่ม					
25.	ข้าพเจ้าสร้างขวัญกำลังใจให้กับสมาชิกในกลุ่ม					

ตอนที่ 3 แบบสอบถามบทบาทของบิดาและบทบาทของมารดา

คำชี้แจง

ให้นักเรียนอ่านข้อความแต่ละข้อ แล้วพิจารณาว่าพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ดังกล่าว บิดา ของนักเรียนกระทำหรือปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด เลือกคำตอบที่ตรงกับความเป็นจริง ตามการรับรู้ของนักเรียนจริงมากที่สุด จากจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด โดยขีดเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ จากนั้นกลับมาพิจารณาใหม่ว่า มารดา ของนักเรียนกระทำหรือปฏิบัติจริงมากน้อยเพียงใด ในข้อเดียวกันนี้ เลือกคำตอบจากจริงมากที่สุด จากจริงมากที่สุด จริงมาก จริงน้อย จริงน้อยที่สุด เช่นเดียวกัน ซึ่งพฤติกรรมหรือหน้าที่ต่าง ๆ ทั้งบิดาและมารดาอาจจะกระทำอยู่ในระดับเดียวหรือต่างกัน ห้ามนักเรียนนำมาเปรียบเทียบกัน

ข้อ	การปฏิบัติของบิดาและ/มารดา	จริงมากที่สุด	จริงมาก	จริงน้อย	จริงน้อยที่สุด	ผู้วิจัย
1.	เป็นผู้คอยอบรมสั่งสอนและดูแลข้าพเจ้า	บิดา				
		มารดา				
2.	อบรมดูแลข้าพเจ้าเมื่อข้าพเจ้าเริ่มโตเป็นวัยรุ่น	บิดา				
		มารดา				
3.	สนใจใฝ่ถามเรื่องสุขภาพ/การเรียน/การคบเพื่อนของข้าพเจ้าเป็นอย่างดี	บิดา				
		มารดา				
4.	คอยสอดส่องดูแลความประพฤติของข้าพเจ้าอย่างใกล้ชิด	บิดา				
		มารดา				
5.	ติดตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนำมาถ่ายทอด/แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อให้ข้าพเจ้าทราบการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวอย่างเหมาะสม	บิดา				
		มารดา				
6.	เป็นผู้สอนกฎเกณฑ์ของสังคมแก่ข้าพเจ้าเพื่อให้ข้าพเจ้าได้เรียนรู้ถึงการอยู่ร่วมกับผู้อื่น	บิดา				
		มารดา				

ข้อ	การปฏิบัติของบิดาและ/มารดา	จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด	ผู้ วิจัย
7.	เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ข้าพเจ้าในการ	บิดา				
	เคารพกฎหมาย/กฎระเบียบของสังคม	มารดา				
8.	สอนสิ่งที่ดีที่ควรปฏิบัติและสิ่งชั่วที่ควร	บิดา				
	ละเว้นแก่ข้าพเจ้า และทำตัวเป็นแบบอย่าง ให้เห็น	มารดา				
9.	เมื่อข้าพเจ้าประสบปัญหาไม่สบายใจจะ	บิดา				
	เป็นผู้รับฟังและช่วยแก้ปัญหา	มารดา				
10.	เป็นผู้ตัดสินใจเลือกโรงเรียนให้บุตร	บิดา				
		มารดา				
11.	เมื่อข้าพเจ้าทำผิดจะเป็นผู้แก้ปัญหาและ	บิดา				
	อบรมชี้แนะสิ่งที่ถูกต้อง	มารดา				
12.	เป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการลงโทษข้าพเจ้าเมื่อ	บิดา				
	ข้าพเจ้าทำผิด	มารดา				
13.	เป็นกำลังสำคัญในการทำให้ครอบครัว	บิดา				
	มีความมั่นคง	มารดา				
14.	เก็บออมเงินหรือสะสมทรัพย์สินไว้ให้บุตร	บิดา				
		มารดา				
15.	วางแผนด้านการเงินสำหรับอนาคต	บิดา				
		มารดา				
16.	มักจัดเตรียมค่าใช้จ่ายสำหรับข้าพเจ้า	บิดา				
	ไว้ล่วงหน้า	มารดา				
17.	เมื่อมีโอกาสและเวลาจะพาข้าพเจ้าและ	บิดา				
	ครอบครัวไปพักผ่อนท่องเที่ยว	มารดา				
18.	ใช้เวลาหลังรับประทานอาหารเย็น	บิดา				
	พูดคุยหรือร่วมกิจกรรมกับครอบครัว	มารดา				

ข้อ	การปฏิบัติของบิดาและ/มารดา		จริง มาก ที่สุด	จริง มาก	จริง น้อย	จริง น้อย ที่สุด	ผู้ วิจัย
19.	ส่งเสริมและสนับสนุนงานอดิเรกของ ข้าพเจ้า	บิดา					
		มารดา					
20.	ส่งเสริมและสนับสนุนให้ข้าพเจ้าเข้าร่วม กิจกรรมยามว่างอย่างเหมาะสม	บิดา					
		มารดา					

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ นางสาว ญาดา หลาวเพชร
วัน เดือน ปี เกิด 20 ตุลาคม 2514
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 4/1 หมู่ 1 ต. สามเรือน อ. บางปะอิน
จ. พระนครศรีอยุธยา 13160
ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน พยาบาลประจำการระดับ 5
สถานที่ทำงานปัจจุบัน ตึก 72 ปี ชั้น 5 ตะวันตก โรงพยาบาลศิริราช ถ. พrawnง
แขวงศิริราช เขตบางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๙ 10700

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2533 มัธยมศึกษาตอนปลาย จากโรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์
พ.ศ. 2537 พยาบาลศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2544 การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาพัฒนาการ) จาก มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร